

Curieuſe Beſchrijving
Van de Gelegentheid, Zeden, Godsdienſt, en Ommegang, van verſcheyden

OOST-INDISCHE GEWESTEN

En machtige

LANDSCHAPPEN.

En inzonderheid van

GOLKONDA en PEGU.

Als mede een pertinente aanwijzing, hoemen door heel *Indien*, alle plaatſen op zijn tijd moet bevaren.

Alles uyt de eygen ondervinding, in veel jaaren aangeteekent en by een vergadert door de Heer

P. V. D. B.

Niet alleen voor allerhande ſlach van Liefhebbers, maar bezonderlijk voor alle gemeene en Gezach-hebbende Ooſt-Indiſchvaarders, en voor alle Heeren Bewindhebberen en Participanten, van de Hoog-gemelde Ooſt-Indiſche Compagnie, zeer dienſtig om gelezen te werden.

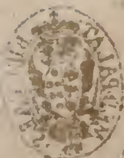

Tot ROTTERDAM.

By *Iſaak Næranus*; Boekverkooper. M. DC. LXXVII.

Bericht en Inhoud van dit
W E R K.

Gunstige Lezer.

HOewel dit werk met die cierlijkheid niet is geschreeven, die sommige in zoodanig een stof zouden gebruiken, zoo zal het evenwel by den onpartijdigen Lezer zijn lof niet verliezen: omdat het met zijn eenvoudige stijl veel dingen bekend maakt, die noch van niemand zijn op het Papier gebracht: dienende niet alleen voor al de genen die deze groote vaart hanteren, maar ook voor alle nieuwsgierige geesten, en inzonderheid de doorluchtige *Oost-Indische Compagnie*, zoo *Bewinthebberen*, als hooft-en gemeene Participanten. Want hier word niet alleen de gelegentheid, Godsdienst, zeden en aart van veel *Oost-Indische Rijken* beknoptelijk beschreven; maar ook de natuur van de geheele *Oost-Indische* Zeevaart en traffijk, als mede de waarnemingen die noodzakelijk zijn voor alle de genen, die geheel *Oost-Indien* deur vaaren. En dit alles niet door vertellingen die onzeker zijn; maar door waarachtige ondervindingen van veel jaaren. Zulks dat de E. E. Compagnie uyt deze Beschrijving, niet alleen veel ongelegentheden, die in den handel veroorzaakt, en veel schaden die haar toegebracht worden, zullen konnen remedieren, zoo in het frauderen der Officieren en gemeene maats, als in het wel dirigeren van de geheelen handel; maar ook een nette order in het bevaaren en aandoen van alle kusten onderweegen in *Oost-Indien*, voor alle Schippers en Stuurluyden konnen formeren.

Doch andere curieuse personen, ook die door ongelegentheid genoodzaakt worden om dat vaar-water te beproeven, zullen hier niet alleen goede reekening konnen leren

maken op haar ontmoetingen, en op de vermaakelijkheid van de geheele reys; maar werd haar ook alhier ontdekt, het middel, om haar Fortuyn in *Oost-Indien* te maken. Want hier worden niet alleen veel wonderbaarlijke en vermakelijke zaken, grillen, konsten, voorvallen, veranderingen in de regering, Godsdienst en dergelijke zaken verhaalt; maar ook de prijs, waarde en deugdsaamheyd van de *Oost-Indische* Waren en Manufactuuren pertinentelijk verklaart; als mede de inkomsten, winsten, onkosten en andere omstandigheden van yder soort van waren ontdekt. Zoo dat ik my inbeelde, dat de genen die dit werkje gelieven door te lezen, den Autheur voor zijn moeyte en onderrechting meenigmaal zullen bedanken, schoon hy die zwier van cierlijkheid in het schrijven, daar deze eeuw al op verlekkert is, niet heeft gebruykt.

Vaar wel.

Curieuſe Beſchrijving van verſcheyde OOST-INDISCHE GEWESTEN.

Eerſte Capittel.

Naauwkeurig verhaal hoe zich de Reys naar Ooſt-Indien toedraagt.

In den Engelſchen Oorlog in 't Jaar 1653. voer ik voor Adſiſtent naar Indiën / voor 20 gul. per maant/daar van ik my al wat meer inbeelde / als 't inder daat was. Want ſchoon een Adſiſtent een goede qualiteyt is / en een geluk voor een die daar voor aan kan raken: zoo maakt den ſoberen tijd al veel aenloops / en de groote naam van d'Ed: Comp. geeft een glans van inbeelende voordeelen / maar daar valt veel op te ſeggen en ſoude te lang zijn nu te verhalen. Doch wy lagen eenen langen tijd / 'k geloof dat'et wel over de vijf maanden was / eer wy weg raakten / daar door al de Matrooſen meeſt wilden weg loopen / veele luyden wierden zieck / en haere provisie voor de reys raakte op eer wy in Zee waren / ſulcks datſe weer gelt begeerden / en veel geraas maakten datter qualijk ſtellen aan was: want als dat graau nog onder geen bedwank en is / ſoo gelijkenſe wel dol en uytſinnig / ſonder regt en reden te zijn / maar och laey! het wert haar in zee ſoo dier aengereckent en betaalt: Wy ontmoeten geen Engelſche Scheepen in Zee: als een partye viſſchers / die op Doggerzant viſten, de welke voor ons de vlugt namen / want wy waren 4 Schepen den minſten gemonteert met 25 a 28 ſtucken en 120 a 125 man yder / ſoo datter om een jantje of twee niet veel gaven / als maar de Eſquadrons van

de Engelsche vloot gelijk ook gelukte / achterbleven / en vorderde onse reys agter om / met een Zuyt Westen Wint al Noordelijck aanloopende. Dit geeft d'onervaren maats van voor eerst heel vreemt als se in Zee komen / zoo dat / indien zy 't land onder de voeten hadden / men haar niet ligt weer aan boort zou krijgen / maar 't is dan te laat: ja selfs geeft 'et den Zeeman vreemt / want van 't lant komende heeft zig het gemak al aengewent / dog dat schikt zig selven haast / maer de nieuwelingen / die leggen de meeste hier en daer in een hoeck of hop / en zijn soo ziek van ongemak (want hare pluym bedden volgen niet na / en leggen maer op een matras &c / soo datse weynig couragie of moet hebben) doch al die jong zijn redden hen beter als d'oude luyden / daar 't vry meer op aan komt. En 't soude noch al wel met haar gaen / waren de Ziel-verkoopers soo niet doende / die veelmalen een Zeeman by d'Ed: Comp. in de gedaante desselfs / aanbrengen / als hebbende hem een Rokje en Broek aangetrokken / of een ander op een loosen naam vertoont daar uyt de Heeren niet anders en konnen bemerken: maar als ter op aan komt soo sietmen hier dat 'et niet al koks zijn / die lange messen dragen / want onder 't getal van 100 koppen / vintmen ordinaris maar 30 a 40 man die opwaarts uyt willen: Het welk den Schipper groote moeyte op de Reys naer India geeft; maar onderweeg zijnde / soo niet; maer wel inden eersten stoot / wanneer de bequame alles moeten af hakken; want d' onervarene en kan nergens minder dienst doen noch leeren / als in verlegen weer / om dat zijn lichaam door de veranderinge alsoo zwak ter Zee geworden is / dat het nergens minder gedachten op heeft als om 't werk datter moet gedaan zijn / en dierhalven houd zig al meest uyt den weg / want zijn Zeeschoenen zijn noch niet klaar / maar alsmen door de koude raakt / soo komense al soetjes voor den dag even als de kakkerlakken / en beginnen hen te verlugten want den dwang van 't onkruyt ('k meene luysen en vuyligheyt) soud haar geheel vermeesteren / en tot ziekte brengen / daar toe noch veeltijds de meeste moeten aangepoort werden / want het oude gebruyk onder de Zeeluyden is / als se in de warmte komen / 't Schip onder al om te spoelen en te reynigen / en de luyjaarts uyt de koopen te halen / om 't gantsche Schip niet te infecteren of te besmetten en soo voorts:

En dit komt zoo wel aan op onervaren Matroosen als Soldaten / maar geconsidereert datter veel volk uyt Duytslant, Vrankrijk als andere Landen komen / die inder daad niet meer als Soldaten of geringe luyden geweest zijnde doch 't varen niet gewoon / wien het voor eerst wat vreemt dunkt / principaal als 't begint wat aan te halen / doch dese konnen hen selve noch eenigsints redden door dien zy de armoede en ongemakken meer uytgestaan hebben; al zijnse soo vast nog niet / maar als men gaat insien die gasten welke door 12 uyren niet te bed hebben willen gaan /

gaan / en hun Ambacht van drinken / klinken / speelen / hoerjagen &c / gemaakt hebben / die geeft dese veranderinge soo vreemt en zulcke wolle wanten (by manier van spreken /) datse by na / wierdense niet sterk aengedrongen / in haar vuyligheyt vergaan souden. Deeze Wittebroots-kinderen hoewel zy genoeg van alles versien zijn / en hebben 't beleyt niet om dat te bewaren / en leggen somwijl eenigen tijd ter Reede / alwaarmen nog lustig opschaft / want daar is nog ander te krijgen / sulcks dat daar by wel wat van de provisie / als hebbende door 't stil leggen geen werk / ja somwijl alles komt te springen en op raakt / want zy zijn dat vrolijk leven soo gewoon / datze hen inbeelden noch in de kroeg te zijn / ende droomen des nagts / verhalende des daags alle de gepasseerde vermaken / niet anders gedenkende / als ter Reede gaat het altijt vol op door de mast / en dat dit altijd duyren sal / dit verheugt hen noch eenigsints / elkanderen moet gevende / daar by zich d'oude gesleepen likpannen verhoegen / om 't eyntje des vermaaks / zijnde nog wat Brandewijn / Toebak en Peperkoek / te volbrengen / maer in Zee komende dan legter een huys en zy souden dan wel rieken willen / aan 't geen zy op de Reede niet geacht hebben. Want de Schippers ballen veel wat onredelijk (de goede niet te na gesproken) die aldaar dese debauchianten weynig achten / en daar by voegen / het vonnis dat wel niet oneygentlijk valt / te weten / had gy willen deugen 't soude u soo niet over gekomen zijn / daarom en beklagen wy u gantsch niet / en nog meer / ziet eens doen wy op de Reede lagen en achtede gy u provisie niet / nu is 't al op / als 't best soude te pas komen en soo voorts; dan begint de lip te hangen en hare ballingschap ofte pelgrimagie eerst aan te gaan / sulcks sy van d'officeren niet alleen / maer van 't gemeene volk uytgelachchen werden / en die hun getrouwelijk tot het opmaken van den drank geholpen hebben / laten niet naer hun nu te verstooten / want die vruntschap eyndigt met den drank / konden zy nu met den Verlooren Zoon draf by de Verckens eten / en rouwe over hare misdaet toonen / en weder in deemoet na hunnen Vader als een huyrling keeren / hoe weynig soudender India bereycken / maer 't is dan te laet och laet! de Zeylen staen vol 't moet door staen. — *Verwijt aen de Witte-broots kinderen.*

Want in Zee komende en kanmen geen provisie meer halen / en dan werd op alles een tax en mate gestelt / van 't eerste tot het laetste geduyrende / soo met eten als drincken / maar als men ergens aan lant komt om te verversen / dan gaat het wel wat ruymer: En dit gaat al toe met goede ordere: want 't is naar ouder maniere gebruykelijk datmen een kan waters (want het bier duert niet lang) des daags geeft / en alle week om hart beschuyt komt / daar by de Kok weet / wat hy yder dag schaffen moet / dog 't is op dese reyse nog ruym van Boontjes / Gort / Speck / Souteuleesch / Erten / Stockvis &c / en naer 't eten een half mudje Brandewijn of een mudje Spaansche — *Uytdeelinge van rantsoenen onder 't volk.*

Wijn &c / dit wert nog genaamt in de uyt reyse een volle keuken / maar dese beginselen schijnen den onervaren soo vreemt in 't oog / voornamentlijk de Wittebroots kinderen / dat zy uyt een houten Bak moeten eten in plaats van Postelein / en uyt een Kan stinkent water drinken in plaats van eenen frissen roomer Rinssen Wijn &c / dit alles met meer andere ongemakken moeten zy gewent werden daar en boven werden hare magen soo graag / mits zy door de zee gezuyvert zijn / dat de raauwe boonen wel soete / aangename en smakelijke spijse werden. Doch wat de onervaren maats belangt / dat is geen schade voor d'Ed: Comp. dat'er sulken volk overgebracht werd: Want hoewel het beter was dat het al goet volk was / evenwel geconsidereert datter veele menschen somwijl op de reys en ook in 't Lant sterven / soo maakt de Compagnie die bequaam metter tijd / en wetense herwaarts en derwaarts is 't niet voor Matroos 't is voor Soldaat te gebruyken / soo dat'et de Compagnie meer aan 't getal als bequame menschen gebreekt / want op een Schip maar goede Officieren en 20 a 15 kloeke Matroosen zijnde / konnen als sy in d'eerste warmte of ontrent de Canaris Eylanden komen / de andere met goede dwank leeren. En dan is het mede niet genoeg datse soo maer in schaerschept leven / maar zy werden in quartieren gestelt / en yder by de naam op een briefje aen 't geschut / om ofter op aan quam dat yder zig in goede ordre mochte schicken en dragen / en vorders op 't Schip soo 't Soldaten zijn werden gedresseert van den Sergiant of Commandeur / en de Matroosen tot plukken van werk / 't spinnen van Schiemans garen / 't vlechten van Serbings / dagelijcks 't Schip in de warmte spoelen / en alsoo zig in Scheeps benoodigtheden besig houden / behalven dit moet yder des nagts op zyne Wacht passen / te Roer gaan / indien hy 't niet en kan met der haast leeren / den uytkijk op de Fokke ree / groote Voorstenge of blinde Mars in regen en wint / koude en hitte / en veelderley andere werken by storm en onweer waar nemen / hier toe werd den Zeeman soo gewent dat hy niet beter weet of 't hoort soo.

Order op de Matrosen en Soldaten.

Aangaande de tijd / hoe lang men onder wegen is die staat aan Gods wille / naar dat hy den goeden wint gelieft te verleenen / maar anders een ordinare reys valt ordinair op 6 Maanden en een half uyt / daar van soo aan de Canaris ofte Soute' Eylanden, Caep de Verdo, Anneboa, de Serlions, Caep de Bona Esperance, somwijl wat verlet wert / om 't volck te verversen / sulcks het al op ses Maenden sonder verlet te reekenen uytvalt / dog de sommige zeylen raffer en oock trager over / soo dat'er geen staat op dit ongebaande spoor te maken zy / maer d'Engelse die ordinair uyt Engeland voort in Zee / en niet achter om de Noord komen / gewinnen hunne reys / in 's middens d'Eylanden van Canarien, als mede langs Madagascar aen Sint Maria aenloopende / in vijf maanden ter Kust schijnende door dien

Hoe de Reysen vallen.

weg

weg spoediger over te komen / want selden valt hun reyse langer als vijf maanden en een half / maar in tegendeel korter in vier maanden en een half. En al is 't dat deeze weg 300 lang is / 300 kan die eebenwel door Zee naar contentement gevonden werden / want zy neemen haren weg door de verandelijke winden / soo als 't best vallen wil 't zy achter om Hitland ofte tusschen Schotland d' Orcades en Hitland door / ook binnen door 't Canaal van Engheland, en in de ruyme zee komende / setten hare coursen soo Zuydelijk aan datse staat maken de Canaris Eylanden, Forteventura en Lancerotta op 28 graden en een half N: breedte in 't gesicht te loopen / alwaarse de Noort Ooste passaat wind gemoeten / settende dan de cours naer de Soute Eylanden op 16 graden en een half leggende / van daar Zuydwaarts op door de Linie Equinoctiaal met veele veranderlijke winden en stilten / en bezuyden op 4 a 5 graden zijnde / krijgtmen Zuyt Ooste en Oost Zuyt Ooste winden daar mede zy genoeg te doen hebben / om boven d' Abriholos aen Brasil gelegen / te zeylen / sommige die aen de Caep de Verde of te Serlions willen wezen steken van de Canaris Eylanden naar 't vaste landt / zijnde als dan wel hooger om door de Linie te komen / maar meer stilte en verleyende stroomen na de Bocht van Guinea onderworpen / de Linie voornoemt dan ghepasseert zijnde loopense al meest by de Wind over tot 25 a 26 graden / of soo lang datmen de veranderinge des wints gemoet / die dan van 't Westen komen trachten daar mede om de Oost te raken / met dien verstande datmen ook tot 34 graden 't zy beneden of boven Christan de Cunha, Zuyt kiest / om alsoo de Cabo de Bona Esperance op 't scherste te komen bezeylen / en vermits dese spacie tusschen genoemde Caep de Verde, of de Soute Eylanden en Caep de Bona Esperance wat wijt en veele malen met blinde stroomen verselt is / soo is 't geluk als een Stierman regt uytkomt / anders kruyssense wel veertien dagen of drie weken daar naar / ja sommige latent voort staan naar India, al meer op hunne premie gelt / als der menschen gesontheyt lettende / loopende tot datse gissen 900 a 1000 mijlen beoosten de Caep voornoemt te zijn / met een Westelijke wind / die ordinaris tusschen 35 graden Zuyder breedte gevonden wert / tot datse Sint Paulo gesien of naer by gepasseert zijn / dan tragtense Noort op te loopen / wel voorsigtig zijnde Trials Rudsen te passeren / alsze Sint Paulo niet gesien hebben / doch sommige loopen het Zuydland of 't Landt van den Eendracht in 't gesicht op 28 a 29 graden Zuyder breedten daar 't redelijk schoon is / doch met wat perijkel verselt / alsoose op een lager wal met hard weer souden konnen beset werden / daar de Compagnie al eenige proeven van gehad heeft / mits daarom her veele vuyle gronden en klippen / die noch onbekent zijn / gevonden werden / komende dan op acht of negen graden / dienense by te steken / stellende de cours soo Oostelijck als 't wesen kan / om 't Land

Hoemen na India gewoon is te zeylen.

van Java te bezeylen / dat veel maal wel uytvalt / als 't niet te veel in gissende langte verscheelt / anders set de Zuyd-ooste wint hen van de wal en geraken op Sumatra, dat van April tot October niet wesen mach / maar wel van October tot Maart / mits de Zuyt Ooste wint tusschen de 3 en 11 graden Zuyder breedte van genoemde April begint en in October eyndigt / wanneer de Weste wind begint en in January sterker door waaiyt en in April eyndigt / sulcks de Schepen naar genoemde wint op 't alderbeste de straat Sunda konnen en mogen bezeylen / en spoedig tot Batavia komen / maar weder in 't Ooste Mousson binnen de Straat komende verlettense wel veertien dagen of langer om op te raken / doch daar aan is weynig verbeurt om dat'er verversinge genoeg aan boort komt.

Hoe den Gods-dienst ge-p'eegt wert.

Aangaande de Godsdienstigheyd gaat het aldus onder dat ruyge volk toe: Den Krankbesoeker doet des morgens en des avonts het Gebed dat den Kok voor 't schaffen aan den Schipper komt vragen / soo dat yder met zijn devotie Boek voor den dag komt / en men singt naar het Gebed een Psalm ter eeren Gods / maar dat is in der daat waar / ingevalle van de Opperhoofden niet onderhouden wierd / ik geloobe datmen der van thien qualyck een / die daar op denken en en acht slaan / soude vinden / maar 't onsag hout dit volk in toom / des Sondaags leestmen een Predicatie / en soo word 't et naar Christen gebruyk en vermogen onderhouden: zijnde dan wijders in alle dingen als op een Dorp 't werk doende daar hy hem voor verhuert heeft / en daer in failjeerende lijd straffe naer merite en gebruyk.

Tweede Capittel.

Verhaal van 't geen in Oost-Indien gemeenlijk, zoo met de Gasten, als anderzins voorvalt.

Hoe alle Schepen naer 't Mousson in India versonden werden.

Alsmen nu tot Batavia gearriveert is / geraaktmen voort door geheel India, dat groot en wijt is / en naer veele quartieren bevaren wert / doch de vaart in India gaat meest metter Mouson / maar in January en February als de thuys vaarders weg zijn / valter weynig vaart / ten ware dat'er noch eenige Schepen om Specerven naer de Oosterse quartieren van Amboina en Ternaten, Poelewy, Timor en Solon, Macasser &c. mosten / voor de laatste besending om de Specerven of yets anders te halen / maer in Maart beginnen de eerste Cormandelsche Schepen

aen

aan te leggen / die in 't eerste van dito maant of half April vertrekken / loopende over de 300 mijlen West op met de Zuyd Ooste wind tusschen de 9 en 10 graden Zuyder breedte tot datse op de naalt van 't Compas (zijnde van Batavia op 4 graden Miswinge Noord Westering gegaen) op 8 en drie quart a 9 graden bevinden / te zijn / wanneer de cours Noorden aen setten en Ceylon niet mis loopen sullen / dat expresselijke geordineert wert / om van boven af komende niet alleen de zuyder Comptoiren / maer ook Jaffanepatam aen te doen / afhalende alle de in voorraet zijnde goederen in passant / soo om naar Palliacatta, als vorders tot Batavia te vervoeren / bestaande meest in Saye / Palmethouten en eenige geschilderde kleeden / van genoemde Jaffanepatam, maar op de zuyder Comptoiren Nagepatam, Tegenepatam, Sadrampatam, van alderley Coopmanschappen die tot Retour dienen / soo Salpeter / Staal / Indigo en de meeste partye pakken kleeden van verschende soorten: In 't laatste van April beginnen de Japans vaarders gereed te maken / d'eerste over Zijam, en ook een over Malacca daarse de goederen van d'Ed: Compagnie van Bengala aangebracht voor Japan in nemen / en verkoopen / noch gaander over Tonquin naar genoemde Japan om de Sijde aldaar te Markt te brengen. In Junij gaander somwijl des nood zijnde / Schepen naer de Kust 't zy een of twee naar d'occasie valt / die te vooren haren weg nemen maar spoediger over komen: Naar Malacca gaat'er ordinaris een Schip met de Provisie voor die stad in 't eerste van Mey: In Junij en Julij gaan gemeenlijck de Ochieuws of die naar eenige plaetsen in China willen / heen / ook de laatste Japansvaarders / die dan de Specerijen en soo der noch Kust-Lijwaten / Roggevellen &c. zijn / vervoeren / middelerwijl vallender kleyne tochten op en naar de West-kust / Palinbang, Jambij en Japara &c. 't laetste Kust-Schip gaet ultimo Julij of 't eerste van Augustij / naer welkers vertrek de Bengaalse Schepen van de ordinarisse besendinge aanleggen / die op den 15 a 20 of ultimo dito al mede voort moeten / loopende ontrent 150 a 200 mijlen West op eerse Noordewaerts af houden om alsoo op 19 graden de Kust van Orixa of de Pagod Jan Granaat in 't gesicht te loopen / wanneerse met gemak tot Bengala aankomen. Dese weg zijnde gaan de Ceylons-vaarders ontrent den 12 of 15 September met provisie en andere benoodigtheden voor die quartieren / daer by verselt een Surats en Persiaens-vaerder / om van genoemde Ceylon voort naar die gewesten afgesteken te werden / brengende de Specerijen en andere goederen tot Koopmanschappen derwaerts over aen de Markt / die naar 't lossen desselfs op vracht van Suratta naar Persia werden aangelecht / daar de Mooren en Persen soo veele goederen in schepen (varende selver mede over) dat een gemeen Schip van 150 last a 36 a 40 gul. op een tocht verdienen kan / zijnde

in

in veertien dagen de meeste tijdt over gezeylt / met den Noord Oosten wind diep aldaer aflandig waeyt en wel toelaet datmen weder tot Suratta van Persia in den selven tijd keeren kan / soo dat de vaart aldaar als mede langs de gantsche Kust van Malbaar, van October tot Maart 't beste en sekerste varen is; naer Combodia, Kelang, Zijam, Tonquin &c. werden de Schepen van Junij tot Augustij versonden / alsse maar staat maken datse niet te laat in 't Mousson en komen / soo mag het geen quaad / dit gaat veel naar dat de goederen van verscheyde plaatsen om verhandelt te werden aankomen. Maar als 't nu in het laatste van September of in October begint dan gaat 'er weer een Schip naar de Kust over Malacca, wachtende aldaar de Japansvaarders / om als dan volgens ordre van Batavia dat Capitaal soo ter Kust, Bengala, Ceylon, Suratte, Persia, over te brengen; ordinaris vertrekkende van Malacca op den 25 December / die hen in Zee (ontrent de Nicabares) als 't bredige tijd zy verdeelen / en yder zijn gang verandert / maer in oorlogs tijd hen gecombineert tot ter Kust Kormandel houden / en van daar nader ordre om yder zijn weg te gaan erlangen; in November en December sendmen de Schepen naar d'Oosterse quartieren voor de ordinaris besending om de Speceryen te halen en die Comptoiren te versien / hoewel het in Januarij en Februarij als vooren gesegt mede kan gedaan werden; en nu begintmen de Vaderlantse Retoer Vloot te laden en te verbaardigen / die op den twintigsten ten uytterste dienden te vertrekken / eer vroeger als later / hebbende somwijl groote moeyte om uyt de straet Sunda te komen / mits de Weste wind dan sterk door waayt.

Hoe de Schepen weder tot Batavia arriveren.

Van deeze herwaarts en derwaarts afgezonde Schepen / die in het eerste van April naar de Kust gegaan zijn / komen ordiniaris 't zy buyten Sumatra om / ofte wel binnen door de straat Malacca in September of 't eerste van October / vallende de reysen over desen weg wat lang om dat het van Atchin af in de wind is / want het Zuyd Weste en West Zuyd Weste Mouson en waayt niet verder als genoemde Atchin door / doch die buyten om komen konnen met den voornoemden wind (lustig zeyl torsende) tot op drie graden Noorder breedte de wal van Sumatra aen doen / en alsoo door desselfs Land winden dicht onder de wal / somwijl ankerende tot aan de straat Sunda op raken / vallende een gemeene reys op twee a twee maanden en een half; in Mey komen de ordinarisse Schepen het zy een of twee van Ceylon, om advijs van den toestant der Landen / en de gepasseerde Schepen naar Suratta en Persia, Wingarla, Couchin &c. te geven; mede brengende een partye Caneel en andere goederen door Schepen in passant aldaar gelaten / die hunne cours al mede benoorden of dicht onder de Linie om 't Land van Sumatra aan te doen / als vooren stellen om niet in Zee door kalmte te blijven leggen; soo doen oock de Kust Sche-

pen

pen / die van Malacca in Januarij of December zijn afgeſteken en in Januarij of 't eerſte van Februarij aldaar arriveeren / 't zy datſe nu van Maſulipatam op 16 en een half / van Palliacatta 13 en een half / en van de zuyder Comptoiren op 10 of 11 graden Noorder breedte afſteken / want ſoomen met loſſen en laden eenigen tijd ter Kuſt verbeyd / dattet op primo Maart aanloopt eermen affteckt / gelijk de Schepen die naar Maſulipatam als de zuyder Comptoiren met goederen geladen aldaar moeten dienſt doen / ſoo is 't Mouſon in middels verloopen / en 't is onderbonden uyt verſcheyde voyagien dat ſelfs die ſpoedig door de Linie raakten / bezuyden in ſtilten bleven drijven / en al hadden zy wel 4 graden ſoo moſtenſe weder verlieſen om Ooſt te krijgen / gemoetende de Zuyd Ooſte winden die hen niet konden dienen als met een Noord Ooſten gank na de wal / ſoo dat het voornoemde met de land winden onder de wal het ſekerſte is; van Bengala komen de Schepen / die in Januarij van Malacca derwaarts gegaan zijn / ordinaris weder over den ſelven weg in Junij of Julij / als mede die van Surata en Perſia (ſooſe niet over de Kuſt gaan) buyten Sumatra om / en alle die van de Noord naar de Zuyd opkomen / onder genoemde wal houdende. De Schepen die naar d'Ooſt zijn gegaan / komen in Mey Junij en Julij met de Specerijen geladen / zijnde tot primo September den tijd van 't Mouſon om de Schepen van Ambonia en Banda af te ſenden / die dan noch tijdig tot Batavia aanlanden / maar half October in 't henteren van 't Mouſon werden ordinaris alle Schepen ſoo van de Kuſt Cormandel, Ceylon als 't noodig is / ook van Ocksjou, Tonquin, Japan, Bengala als van alle andere quartieren benoorden de Linie gelegen / afgeſonden / daar van die van Ocksjou en Japan aen Poele Temon en van daar boven Banca naar de Ooſt-zijd van Sumatra met de Noord Ooſte winden ſoo veel doenlijk zy ſoeken op te komen / op datſe door de Linie paſſeerende niet te leeg mogen verballen / gelijkſe dan 't Weſte Mouſon by Banca of de Sumatraſe Kuſt gemoeten / en alſoo onder de genoemde wal de reys tot Batavia gewinnen / en ontrent den 20 a 25 November verſchijnen: gelijk die van Cormandel mede een korte reys maken / van 't Noord Ooſte Mouſen in 't Weſte rakende / en alſoo mede in een maand of vijf weken over komen / brengende deſe / als ook de Bengaalſe, voor de Retour-vloot naar Holland, een partij Salpeter / rood en zward Hout / Koper van Japan &c. tot ballaſt / en alderley pakken Kleeden / balen Zijde / Indigo en andere Vaderlantſe Waren / ſoo van Bengala, de Kuſt als Japan, die dan tot bovenlage de genoemde Retour-vloot vullen en alſoo vaardig maken / onderwijlen komender gantſche ladingen Peper van Palinbang en Jambij daar toe ordinaris een Retour Schip ſelfs gebruykt werd als mede andere naar de occaſie vertoond.

Als de Vaderlandſche Schepen tot Batavia arriveeren / zoo blijven die luyden op die Schepen niet altijd varen daarſe op verhuert zijn / want dat en kan niet wezen: dewijl de Soldaten ten eerſten aan Land moeten / de Matroſen worden van d'Equipagie Meeſter verplaatſt / ook wel de Schippers en Stuerluyden al naar zijn de gelegentheyd toedraagt / en ſoo 't een Retour Schip is / moet daar al ander half op komen / doende op de verloſſinge de meeſte veranderingen / om den geenen die naar huys willen / over te ſetten / in wiens plaatſen de nieuwelingen komen / ſoo dat dit jaar uyt jaar in voort gaat, en daarmen geen mandeert 't Overſetten en verſchanſen van 't volk.

 manđeert

mandeert werd moetmen na toe / ten ware door ziekte of andere voorspraken die dat afliepen en beletten konden.

In boere vervallen die zonder consent aan land blijft.

Ter Reede leggende mag niemand naar contentement naar Land gaan: hier op staat goede ordre / een Matroos gaat niet uyt het Schip sonder consent van den Schipper / die dan de commando maar voor dien dag heeft / maar 's nagts overblijvende in de Stad Batavia werden de Matroosen gevat en in 't gat gesteeken / die een maand gagie verbeuren / en soo dat ook niet en was / men soude niet met vreden op 's Heeren straaten konnen gaan / soo datse uyt vreese in de huysen (soose een slippert maken) verblijven / om niet in schade te komen. En blijvense te lang aanland (gelijk 'er sommige Landloopers en deugnieten zijn) soo werdense lustig voor de Mast geleerst / dat is met touw of dagge geslagen / ja soo den Schipper en andere Officieren 's nagts niet aan boort zijn / en den Fiscaal komt de ronde en visite (om goede ordre te houden) doen / zy vervallen mede in de boete van een maant gagie / doch daar in werd discretie gebruykt / en staat het pardonneeren van de faute aan den genoemde Fiscaal.

Het misbruyk der Commando onder de Schippers en haar onredelijkheid.

Men zouw moogen denken / magmen alsmen van soo een zware reyse komt niet acht a thien dagen om wat te verquikken aan Land blijven? Neen niet als met consent van den Fiscaal anders valtmen in boete / maar als men hem vraagt en 't is den persoon noodig hy en weygert zulks niet: En aangaande de slagen met een touw / schoon het meer Turks als Christenwerk gelijkt / zoo zouw men echter sonder straffe regeeringe dat volk niet konnen temmen / als 'er nu noch reedelijkheyd by de Schippers gebonden werd / (om dat'er weynig zijn) dan kan 't al gaan / maar sommige tiranniseeren de menschen door haar booshheyd en kleyne kennisse der regeeringe seer / konnende de mate van hun respect niet behoorlijk gebruyken / mits van jongs af ter Zee gevaren en weynig omgang en goede zeden van menschen gesien hebben / het welk dan een dubbelde straffe voor de Matroosen is / die al veel malen noch meer in den buyk / als op het lijf geslaagen werden / zijnde eensdeels dat'er zomwijl weynig gegeven en anderdeels dat het hen wel van de Schipper onthouden werd / soo dat Matroosje zich zeer sober moet erneren / als hy van zich zelven niet en heeft; en dat het slaan zoo in zwang gaat / is wel eerst uyt de gewoonte der Slaven ontstaan / en voort gekroopen op de Hollanders.

Derde Capittel.

Beschrijving van de Stad *Batavia*, van des zelfs geleegentheyd, manier van leeven en regeeringe aldaar &c.

Wanneer men bequaam aan en van boord varen mag.

En kan op Batavia gedurig aan land / en aan boord komen: Want den meesten tijd is 't stil water van Maart tot October in 't Ooste Mouson / dan waayen de land winden uyt den zuyden tot den middag / en kan men wel aan boord komen / ja met het kleynste vaartuyg / maar naar de middag als de Zeewind wat sterk door waayt is 't

is 't moeylijker / egter kanmen al meest met Schuyten aan boort roepen / maar in 't Weste Mouson van November tot Februarij en Maart waapt de wind straffer door met regen / buyten en weynig land winden / soo dat het dan met kleyne vaartuygen wat sorgelijker is / als in 't geseyde Ooste Mouson / maar 't sal echter weynig gebeuren of de Scheeps schuyten raken 's morgens of des avonds wanneer 't wat stilt / wel uyt.

De Chinesen en Maleyers hebben vaartuygen die wy Chinesen noemen om om datse eerst van die Natie gepractiseert zijn / die twaalf a veertien voet lengte hebben plat van onderen / zeylende met mooy weer / roepende met stilte / op staande weten van haar af met twee riemen 't selve voort te dringen of te roepen en meteen te stieren / gelijkse ook in 't zeylen roepen konnen / maar alsse maar een weynig wind te veel hebben / en konnense geen zeyl voeren / mits zy ledig en ligt zijn / zulks 'er al eenige in 't Weste Mouson omvallen / doch al gebeurt dit soo hoortmen weynig dat zy 'er het leven by laten / om dat de Ree geen opstekende Zee / maar als een Rivier is / leggende Batavia in een Bocht of een Inham. De Rivier stroomen van Batavia beletten de vaart niet in den regen tijd: Wantse komen noch op eenige andere plaatsen uytloopen / en ten valt met zulken kracht niet als wel andere groote af stroomende Revieren / want men kan wel denken / daarmen de Rivier verleyt van d'een plaats tot d'andere / met Dammen en Dijken en tot Meulens gebruykt / en zijn schot laat neemen door een gegraven engte van 18 a 20 voet breet / en zich daar binnen houd / als by extraordinary regen dat het wat overloopt / dat die Revier soo krachtig niet moet zijn / en daarom zeer dienstig en niet min gebruykelijk voor alle die vers water van noode hebben. Hoe de Chinese Prauwen zijn. Van de Revier door Batavia.

Dese Revier gaat vers door de Stad Batavia, en verdeelt zich door alle de gegraven grachten op 6 plaatsen in de lengte van de Stad / en weder in vier grachten in de breedte ex cepto 't vierkant dat aan de west-zijde van 't Fort eenige breedte uyt reykt / maar mits het Zee water soo dicht is / dringt het zoute onder 't soete / en is nergens als om te schueren bequaam. De Zee daar de Schepen leggen is soo dicht aan de Stad / datmenze met een Kanon gemakkelijk kan beschieten / en alsmen naar boord vaart soo kanmen zijn bootschap in een uur of twee genoeg beschikken en weer aan land komen. Gegraven Grachten door Batavia. Hoe ver de Schepen leggen.

Daar de Schepen leggen is 't diepe en goede Ankergrond: Ten minsten soodanig datmen het daar mede wel stellen kan / want door dien het een Inham is / komtmen op 3: 3 en een half a 4 en 5 vadem al naar begeeren modderige grond / Stek by de Zeevaart genoemt / daar de Ankers wel te veel in houden. Men heeft hier ook geen nood om door onweer Scheepen te verliezen tegens de wal: 't Soude de eerstemaal zijn indien het gebeurde / want hier en kan de Zee als de wind sterk waayt / sulken aanloop en kracht op de Schepen / als wel op andere plaatsen / niet doen / en als het van zijn Anker spoelde soudet in de modder sitten en behouden blijven / zoo dat jaar uyt jaar in hier ter Reede niet te vreezen zy / want zy leggen / by maniere van spreken / in Moeders schoot. En schoon het brak water in de Stad vloeit / zoo haaltmen versch water om te drinken en te kooken niet verde / maar even / buyten de Stad aan de Land zijde daar de Meulens staan / die Hout zagen / Pampier / Buskruyt / Meel / en andere dingen bereyden en maken / daar dit versche water wel geschut werd / maar tot gerief der Goede Anker grond. Seker leggen der Schepen op Batavia. Versch water te halen.

der Schepen en Burgeren der Stad gedurig loopende grooten open staan/ daar men 't zelve maar behoeft te vangen/ en soo geen water bekomt, als elders soude mogen zijn/ sulks dat al de Scheeps-boots met vaten derwaarts varen om alsoo 't gerief van yder voor de reys te halen.

Van der Meulens proffijt. Aangaande het profijt dat die Molens opbrengen is mijn gevoelen/ dat zoo z'er niet waren/ datser niet komen souden/ 't heeft eerse gemaakt waren d'Aanboerders vry grooter inbeeldinge gegeven/ als nu wel eygentlijk de proffijten zijn/ en ook op een grooten naam gesien/ want het schijnt nu of men in 't Vaderland is/ doch al en waren de Meulens hier niet soo soudemen wel gerieft konnen worden/ want der Slaven dienst is hier gemeen. Soo diend dit meer tot een eeuwige memorie/ als voordeel.

Van de Water vloeden. Schoon de Zee soo dicht aan de Stad legt/ gaat daar echter geen groote Eb of Vloed: Want Batavia leyd in een bocht/ waar door/ een mijl daar van daen/ veel Eylandtjes zijn/ en wel sterke stroom gaat/ maar hier binnen gantsch niet/ soo dat het in vier-en-twintig uyren maar eens vloeyt/ en dat niet meer als drie voet waters op en af/ ten zy met harde aandringende Zee winden en volle Maan wanneer het een voet meer waters aanbrengt/ dat noch selden sal gebeuren/ zulks het hier gemakkelijk/ uyt/ en in varen is.

Toevoer van provisie. Om de Stad en te Lande leggen goede vrugtbare Tuynen/ die van dese meergemelte Revier uyt Land komende bevogtig werden. De Plantasie is redelijk/ en de Lijftogt is goede koop/ men soude niet zeggen/ door de meenigte der menschen/ die onder d'Ed: Comp. sorteeren/ dat het soo konde wezen/ van allerley Groente/ Hoenders/ Koe-beesten &c. doch geconsidereert dat Bantam 10 mijlen bewesten en Japara 14 mijlen beoosten gelegen/ veel uyteleveert/ en by Vrede/ als de meeste tijd geweest is/ meenigte provisie aanbrengen en verkoopen/ soo is 't niet vreemt/ daar by dan de overvloedige Groente der Tuynen voornoemt/ is 't daar wel te woonen/ doch by onlusten van voornoemde plaatsen/ die alsdan verbieden Rijs als andere Vee aan te brengen/ siet het voor d'arme luyden seer suer/ en 't valt hen dan lastig.

De Lijftogt en prijs des selfs. Den Rijs kost aldaar het last van 3000 pond thien a twaelf Rijksdaalders/ soo dat een arm mensch voor een stuyver 's daags niet op eten kan/ daar by een halve stuyver Vis kan sig daar mede behelpen; maar de Hoenders kosten 6 a 8 stuyvers yder/ en d'Eyers 3 a 4 een stuyver/'t Osse vleesch dat de Hollanders slagten 4 a 5 stuyvers 't pond en schoone Visch naar addenant; daar by is den Arbeyts-loon dier/ 't welk veele Slaven hun vryheyd toegebragt heeft/ door diense voor hun Meester gaan werken en zekeren penning 's maants opbrengen/ waar by hunne neerstigheyd betoonende konnen door sobere menagie in tijd en wijle overwinnen datse op 't laatste hen voor 80 of 100 Rijksdaalders vry koopen/ dat veel geschiet.

Die van onse Natie konnen hen soo sober niet behelpen als d' Inlantsche Slaven en vrye Swarten diemen daar Toepassen noemt: want wy moeten mede soomen yets van staat is/ 't zy een Koopman/ Onderkoopman/ Boek-houder/ een Chirurgijn/ Stierman/ Schipper en ten minsten voor een eerlijk man/ by besoek of andersints/ een dronk Wijn/ een stuk gerookt Vleesch/ een dronk Mom/ soo 't wat is een soopje Hollantsen Brandewijn &c. hebben/ want het noch last genoeg zy water/ of een arm Zuykerbiertje

voor den dorst te drinken / en Rijs/ als 'er geen Brood te bekomen zy / of dat het daar niet af mag / te eten en ons schoone Vaderlantsche spijse te derven: Een gemeen Burger of Compagnies Dienaar kan het binnen Batavia woonende wel en redelijk stellen / als hy geen geld extraordinaris in Herbergen of elders verteert / met 900 a 1000 Rijksd. 's jaars/ komende 's maandelijks op 80 Rijksdaalders / ja dan en moet hy noch niet/ als vooren gesegt te veel Vaderlandsche kost op doen/ maar in alle soberheyd/ en niet veel voor eenige luyden spendeerende/ leven / want merkt eens op het volgende dat ik u zal vertoonen offe dat niet van doen hebben te weten:

Ter Maand:

10 Rijksdaalders huyshuer alle maanden contant gelt.
15 dito / is 's daags $\frac{1}{2}$ rijcksd. voor de Marctgang van Vis/ Vleesch of iets anders.
2$\frac{1}{2}$ dito/ is 's daags 4 stuyvers brood is even als twee stuyvers in Hollant.
2 dito/ is 's daags 1 Keers van 3 stuyvers datmen in Hollant voor een stuyver heeft.
1$\frac{1}{4}$ dito/ is 's daags 1 dubbeltje lamp Oly dat al mede de helft scheelt.
1 dito/ is 's daags ses emmers water twee stuyvers datmen in Hollant voor niet heeft.
1$\frac{1}{4}$ dito/ is 's daags 1 bosje brandhout een dubbeltje.
2 dito is 's maents van wassen en plassen niet minder.
4 dito voor 2 paar schoenen daer nu de Kinders onderloopen alsoomen meer als een maant daar mede toe komt.
3 dito Boter dat sober is.
3 dito aan Rijs voor de Kinders en 2 a 3 slaven die op't huys werck passen.
16 dito aan Kleeren en Lijnwaat 's maants voor 't huysgesin en veel andere dingen.

60 Rijksdaalders dat is tot Batavia soo soberen keuken datmen veel beter eten en voornamentlijk drinken in Hollant voor 40 's maants sal hebben en alsmen / dit noch snoepen most / soo soude de 10 van de 60 af komen: maar al was 't een Adsistent / niet meer: doch een Onderkoopman of Koopman hier by geconsidereert / moet met fatsoen hebben / nevens 't bovenstaende / als volgt.

4 Rijksd. Hollantse Boter komt 15 pont/ 's daags $\frac{1}{2}$ pont / te kosten / dat Vriese Boter is.
7 dito aan 12 kanne Spaansche Wijn/datmen wel van nooden heeft.
1 dito aan $\frac{1}{2}$ Kaas / die twee rijksd. kost een geheele.
2 dito aan $\frac{1}{2}$ stuk gerookt Vlees dat vier rijksd. geheel kost.
4 dito aan 2 flessen Brandewijn 's maants.

78 Dit is een gemeene keuken / en 't is zoo sober en naauw op gestelt datter veele dit siende sullen seggen het niet mogelijk daar voor te doen zy / te weten die binnen deze Stad gewoont hebben: wat moeten dan de geene verteeren

Waar men eerlijk op leven kan yder naar zijn doen.

teeren die gedurig een vaatjen France of Rinse wijn/kostende 35 Rijksdaalders een vaatjen van 45 kannen / en een vat Moin kostende 60/70 en 80 Rijksdaalders/ in leggen / en dan van andere kost naar advenant hebben / daar zijnder die het op 120/140 en op 150 Rijksdaalders 's maants doen; denkt nu eens wat betse soppen / dat een Onder-koopman van 36 gul. Gagie / 6 Realen kost gelt 4 kannen wijn/maken kan / 't welk al t'samen qualijk 22 Rijksd. uytbrengt.

'tSober leven van sommige Duytse.

Die soo veel inkomen niet hebben / trekt den eenen op de vaart / den anderen behelpt hem met wat anders / den derden die geen geld in de hand heeft leent het / en veele leven als de zwarten / moetende al het werk / ja tot het uytdragen van hun vuyligheyt / dat door dese zwarte natie een schande is / selfs doen en sich sonder Slaven behelpen en daarom en behoeftmen van soo verre niet te komen / want alsmen dat subject wil zijn / kanmen wel in Holland (daar 't meer eere is) blijven: Om dit gaande te houden / moeten de getrouwde luyden / 't zy Boekhouders en Onder-kooplupden en arme Adsistenten die veel malen kaal en gesont in India komen / soo lang borgen / als de weerd tappen wil/en loopen soo kaal dat de meeste partye niet een goed kleed aen het lijf konnen krijgen / want reekend eens soose geen geld van zijn zelven hebben / watse s'maendelijcks genieten / te weten een Rijcksdaelder subsidie op reeckening / dat is 't geen zy boven hun kost geld moeten verteeren / dan moeter een halve Rijksdaalder Wasch-gelt zijn / en dan een Tabakje / Arakje en andere kleynigheden / daer en boven hunne Kleedinge / Koussen / Schoenen &c. hoe kan dat van 20 guld. 's maants dat 6½ Rijksdaalder a 64 stuyvers yder is / vallen / gantsch niet / en dan en krijgense dat noch niet al / om datse wat te goet souden houden/ als met groote voorspraak / zulks dat ik vast stel / en daar van de proef gehad hebbe / dat een Schoenmakers / Wevers / Smits / ofte eenige andere knechts het wel vry wat beter / als dese geofficieerde Adsistenten / komen stellen. Zulks het wonder is dats'er soo om loopen: Want als'er 10 moeten aangenomen werden / komender wel 50 versoeken: Maar het gebeurt veel datse zien op het thuys komen van een wel gestelden Oost-Indisch Vaarder/ die somwijl 't lot van vijftig een te beurt valt/gerakende door extraordinaris recommandatie en Fortuyn elders schrap daar hy dan door veele jaren / soo hem 't geluk dienen wil / aan middelen en ook Advancementen geraakt en voort gedrongen werd. Want op de buyten plaatsen is 't veel beter als op Batavia: op sommige plaatsen als Suratta, Bengala, op de Kust, in Japan, Tonquin, Persia, maar op Ceylon de Malbaarse Kust, d'Oostersche quartieren van Ainbona, Ternaten, Banda &c, Malacca als d'onderhoorende Comptoiren / is niet veel te halen / ja zelfs die op de genoemde goede plaatsen leggen / ten zy datze zeer naarstig zijn/ en gelt in de hand hebben/ wanneer 't noch soo veel door de naauwe toesigt der Fiscalen / door de Pieken moet dan'er en Zee perikel uytstaan / dat yemand wat eerlijk van gemoet zijnde / altijd in schult vreest te raken / en gelukt het dan / daar blijvender wel ses in de leer-jaren steken / die (al sterbense niet; 't gantsch niet helpen/ noch vorderen kan/want den eersten penning in supnigheyd op te halen / die met kleyntjes in komt / valt seer lastig / en die jonge borsten moeten haar harten somwijl in vrolijkheyd eens verblijden dat al ten eersten achter stal vaard / zulks ik inder waarheyd beleeft hebbe / dat twee persoonen een en dezelve diensten ook de occasien hadden / seer differeerde / want daar

'Armelijk leven voor de Adsistenten en Boekhouders &c.

't Geluk dat iemant t'huys komt.

Hoe sorgelijk het is iets in India te winnen en wat perikel het loopt.

daar den eenen wat gewonnen hadde / bleef den anderen (dese occasie soo niet behartigende) al even rijk / soo dat het yder een niet even nut is / en dit kan by 't sterk loopen niet / maar by 't van pas komen / te halen zijn. Zy hebben dubbelde reden te klagen / die in India niet mede brengen een Capitaaltje van 1000 a 2000 Rijksdaalders / want gelijk gezegt is blijftmen aan de lager wal / en principaal alsmen getrouwt is / zelfs die wat geld hebben en kan ik niet raden te trouwen / voor en alleer zy een bedieninge en wat meer in de hand hebhebben / ook bevriend zijnde / om daar op te konnen voort raken / want al en is men juyst soo bequaam niet / als 'er maar gunste is soo werd dat wel geleert het geen men tot gebruyk der diensten van nooden heeft / en die dese mijne lesse niet en begeert te volgen / zal bevinden dat hy van Oost-India in Oost-eeuwigheyd / daar nimmer geen eynde is / geraken zal / daar hy komt de verplichtinge van thien jaren / die de menschen als Bandijten / offe hen redden konnen of niet / dat hun smerten verzwaart / daar houden.

Wat geld mede te brengen om op de been te raken in India.

Hoe gaat het met de Soldaten / zoudmen zeggen / als het met de voornoemde Officieren soo sober gestelt is? Beter als met de voornoemde / want die hebben hunnen Rijs voor rantsoen en koopen wat Kattebis / woonen in Bamboes huysen van een Rijksdaalder huer of maken 't zelver / den eeneu gaat wat werken / d'ander neemt wagten voor de werckende persoonen waar / en hebben alsse getrouwt zijn daar by een zwart wijf / die zulken leven gewoon zijn / soo datmen die noch redelijk ziet upkomen, want met een Rijsje en Visje konnen zy het affien / vallender togten open tragten derwaarts te gaan / soekende hun Fortuyn / daar de genoemde Fortuyn de Adsistenten of andere / zijnde Sinjeur in Holland geweest / behoorden te soeken / want den eersten geringen penning diese dikmaals nog in 't Land brengen / schijnt hen soo ongelooffelijk in 't oog / datze niet konnen glooven dat van een Mosterzaetje eenen boom soude groepen / zulks dienvolgende een Soldaat het beter als een Adsistent kan stellen.

Soldaten konnen 't beter als groote luyden stellen.

De Stad Batavia daar wy van gehandelt hebben / bestaat niet alleen in Hollandsche Burgerije: Maar zijn meest Toepassen / Mooren / s' Jentijven en Chineesen / en veele Mistijce die van Hollanders afkomstig zijn / doch de Hollandsche Burgerije waken op het Stadhuys en woonen al om door de heele Stad / de Toepassen zijn daar (nevens eenige Mooren) ook niet vrij van / maar de Chineesen / die van geen waken en weten / als hun eygen Markt daarse sitten te bewaren / blijven t'huys / de Soldaten waken aan alle de poorten en buyten plaatsen der Stad / dat s' Compagnies Guarnisoen is. Door de Chineesen en Toepassen word in de Stad de grootsten negotie meest gedreven / en alle de Chineesen die niet negotieren / die zijn Ambachts luyden / en soo is 't met de Toepassen / die de meeste in vrobisie handelen / en zeer gaauw werden / maar boven dien zijnse ook Meesters in verschepde Werk konsten. De Toe-passen ontstaan meest uyt het bygeben van Slaven / als mede gelijk vooren gezegt / die hen vry gekogt hebben / en zijn in groot getal niet alleen aangewassen / maar snedig geworden in Koopmanschappen / zulks 'er al eenige wel gestelde luyden zijn / en vermits hunne Meesters haar in 't Christen geloof opgequeekt hebben / blijven daar in volharden daar toe een Portugeesche Kerk en gemeynte door een Predikant in die tale werd onderhouden: dese Natie voordeelen veele

Burgerije op Batavia in Toepassen Chineesen Mostijce Hollanders.

Negotie der Toepassen en Chineesen.

Hoe de Toepassen gekomen zijn van Slaven.

veele seer dienstig te zijn / mits hen met alle gelegentheyd soeken te erneeren / en setten haar soo vast / als yemand in zijn Vaderland is gewoon te doen / bouwende / trouwende / timmerende en zyn meest tot alle Ambachten (diese van hunne gewezene Meester geleert hebben) uytgebreyd / soo dat de Ed: Compagnie zig op dezen staat der Toepassen / zijnde Cormandelse / Ceylonse / Malbaarse / Bengaalse / Rabanse en Maleyse Slaven / hun mogen verlaten / niet dat hunne magt soo groot zy / maar datse metter tijd sterk Colonieren en inwickelen / zijnde tot meerder seekerheyd vyanden van de Inlandse Javanen / soo datse volkomen goet en bloed voor dese Stad / als zijnde nu hare bryheyd en welvaart / zullen opsetten / mogende bry beter op haar als Chinesen vertrouwen / mits in 't Christen Verbond zijn / en als eygene Broeders aan ons dependeeren.

Of men de Chinesen eyndelijk uyt Batavia souw konnen helpen / als'er genoeg van onse Christenen waren / dat moet den tijd leeren / als noch en soud niet konnen wezen / maar wat in tijd en wijle / door aanwassen van genoemde Toepassen kan groeyen / staat in bedenken / doch aangesien de arbeytsaamheyd der Chinesen in alles boven de genoemde Natie uytmunten en in de negotie seer arg zijn / soo is mijn gevoelen dat 'et in ordre / als 't nu gaat / al veele jaren sal moeten gehouden werden tot welstand van de Stad / 't is waar datmen hun Afgoderije toelaat te pleegen selfs in de Stad / maar dat soudemen noch eerder konnen met fatsoen afschaffen en verbieden / dat zy 't buyten deden / alsmense wel gaarne missen soude.

Of men de Chinesen niet soude konnen uytseggen.

Buyten de Stad Batavia zijn een halve uur van de Stad Sterkten / gelijk gemeene Schanssen. Naar de Land zijde ten zuyden leggen 3 Schanssen een Jakarra genaamt met ontrent 80 a 90 man / Noordwijk met 50 a 60 man / Rijswijk met 25 a 30 man / en naar de Zee in 't Oosten Angol en Anker bewesten yder / 10 a 12 man / zijnde maar een opgeworpen Bolwerk / dat nu versterkt werd / en dient meest om op te passen / dat de Houthaalders / en andere vaartuygen niet sonder tol passeeren mogen / als mede andere Koopmanschappen door desen weg vervoert werden / yder Schans is pro rato de magt met geschut versien.

Van de Sterkten buyten Batavia.

De Stad is redelijk betimmert en met fraye huysen en poorten beset: En het begint meest over al vol steene huysen te raken / door dien den brand in de Bamboese huysen / alsse daar in is / qualijk te blussen zy / 'k wil niet twijffelen als het noch blijft voort gaan / gelijkt nu doet of Batavia sal in thien jaren geheel met steene huysen beset zijn / want de genoemde Toepassen een weynig addanceerende besorgen voor eerst hunne wooninge / daar naar verder ziende / soo dat het lustig gebouwt / en gebult werd niet alleen van dese maar brye Hollanders / die niet stille staan: wat de poorten der Stad aangaat die zijn redelijk een genaamt de diest poort / een de nieuwe poort / een de Rotterdamse poort / en de Uyteregtse poort is seer kleyn en aan dien kant niet noodig daar weynig uytgank is.

Sterk gebouw van Toepassen en Hollanders.

Naar de Zeekant leyd een Fort / onhebbende ontrent 50 stukken in 't vierkand met vier uytstekende puncten / gelijk alle Forten gemaakt werden / met vaste geslote puncten van binnen / twee poorten een naar de Zee / en een naar de Land zijde / en soo voorts alles naar addenant / daar in 't beste Garnisoen leyd

Hoe het Fort op Batavia leyd.

leyd / en alle raden van India resideeren. De Stads mueren zijn hoog en wel geslooten / de puncten mede als in 't Fort. Ja alle de puncten konnen binnen in de Stad schieten daar by heeftmen noch ronduyten die op eenige kruys wegen staan / die de straten souden bereycken / doch de mueren en zijn niet hoog / maar evenwel soodanig datse genoeg zijn om de Javanen en andere Natie / daar af te houden.

Sterke punćten die de Stad beschieten

Dat den Arbeyts loon hier duer is / daar de geringe luyden de kost soo goet koop hebben / komt daar van daan / om dat de Slaven / die nu en dan Ambachten leeren / en Chinesen die ook dat werk doen / gaan nevens een Hollander / doch yder naar zijn werk goet is / want een Hollandsen Timmerman of Metselaar moet 's daags 6 a 7 schellingen winnen / en den Chinees of Swarte jongen naar advenant / of dit nu een zwart of duytsman maakt (als 't maar wel is) daar werd niet naar gesien / ook soo is een Slaaf 300 Rijksdaalders weerd / die zulken Ambagt wel kan / en moet zijn Meester / dan boven zijn kost 6 a 8 Rijksdaalders 's maants opbrengen / en terwijl de brye Hollantse luyden van gemeene Ambachten / niet beter als werken komen / soo sockense alsse maar de magt hebben om Slaven die hen 40 a 50 Rijksdaalders kosten / te leeren / op dat zy dan leeg gaande echter hare Inkomsten vermeeren mochten / daar der veele tot Batavia rijk mede geworden zijn / en soo vervalt dese werk Konst eyndelijk op de dienstbare / daar den Meester dan naar getrouwe en neerstigen dienst ook wel op let / en hum door lange verpligtinge vryheyd schenkt / of tot voldoeninge eenen civielen penning eyscht / datse dan onder conditie van andere luyden op neemen / en met werken verdienen en af doen &c. en dan zijnse het hoekje te boven en geraken voorts op de been / soo datmen Hollanders / Chinesen / Toepassen / en meer andere werk luyden van veele Ambachten vind.

Uyt wat oorsaak de Arbeyts-loonen duer en kostelijk zijn.

Aangaande de Rechtszaaken / daar is een Compagnies / een Burger of Stads en Land regt / over het Land is een Drost / over de Burgerije een Bailjou / over de Compagnie twee Fiscaals een ter Zee / en een te Land / zulks dat zig yder naar behooren daar in quijt / men procedeert als in Holland, daar is een Geregte van de Compagnie by 't Fort / en voor 't Stadhuys van de Burgerije / daar soo wel Chinesen / Toepassen / Javanen als Maleyers &c. haar straffe naar merite ontfangen / doch over de Chinesen is mede een Capiteyn en Bailjou die hum krakkeelen in civile zaaken ter nederlegt / om dat zy anders den Regter teligt moeyen souden: alle dese regts vleegingen werden verrigt / soo van Burgers / als Compagnies by een President / die Raad van India is / daar presideert onder de Schepenen / de Raad van Justitie / en zelfs tot de Wees-kamer in kluys / een Raad voornoemt / en dat alles / soo 't zaken van belang zijn / op approbatie van de Hooge Regeeringe &c.

Van de Regten soo Burgers als Comp.

Met de Accijsen en verpachtingen gaat het even eens toe als in Holland, men verpacht'er de Inkomsten der Visch en Vleesch Markten / den Rijs / Boter / de Waag / de Groenemarkt / en alderley dingen daar men voor de Compagnie wat uyt weet te halen / ja yder man die uytvaart 't zy met schuyten af en aan boord / moet een Rijksdaalders 's maants op brengen voor pagt / alle Soetelaars die naar de Ree met eetwaren varen / en diergelijke geven haar Inkomsten / tot Branthoud / de Visscherijen / Oesterbanken en het geringste inkluys / daar over verscheyde Hollanders als toesienders gestelt zijn /

Het verpachten van alles daar voordeel te halen zy.

Van de tollen in 't passeeren van den Boom.

die seer naauw op alles acht nemen. Daar zijn ook Collenaren / die op de uyt en inkomende goederen passen / van de Ed: Compagnie daar toe gestelt / waar van altijd een extraordinaris Raad van India, den Ontfanger zijnde / daar by de werk woont / werdende dan 't vordere door eenen Licent-meester en 3 a 4 Adsistenten ontrent den Boom waargenomen / en naar hun contentement de inkomende / als uytgaande Chaloupen / Praeuwen / Tijnangs / Barken / Jonken &c. gevisiteert / echter weten de sommige die Collenaren d'oogen soodanig te verblinden / datse gantsche Vaartuygen (al zijnse groot) by na niet zien konnen / en 't is hier een smeerig dosje.

Hoe men met de Champans lost en laad op de Ree.

Met lossen en laden der Schepen van de Ed. Compagnie en met de Vaartuygen daar dat me gedaan word / gaat het aldus toe: zy hebben groote platbomige Vaartuygen als schouwen / gelijk daarmen de Paarden en Wagens in den Rijn tot Vpanen of Schoonhoven / mede overset / de welke over de vijfen twintig lasten konnen voeren en zijn met een Reezeyl toegetakelt om voor de wind en ruym schoots te zeylen / doch alsse daar mede door contrarie wind niet binnen of buyten konnen; zoo werdenze van de Chaloupen der Scheepen gebouchsjaert of gesleept daarse wezen moeten / en ten ware dat het anders diep genoeg was / soo soudender wel Vaartuygen gebruykt werden die soo veel moeyten niet naar zich sleepten / doch deze platte hebben noch werk genoeg om geladen binnen te komen / het lossen en laden werd alles van den Equipagie-meester / die de Zeevarende luyden hun Commandeur noemen / verrigt / waar by de Schippers alle gelegentheyt / soo van lossen / laden / provisie / equipagie / lekkagie en noodige reparatie der Schepen / moeten aan geven / selfs wat officieren zy gebrek hebben van Boots-luyden &c. dat alles door ordre / van 't een / op 't ander Schip / door hen werd gehoorsaemt en naargecomen / die als dan rapport aen de Heer Gouverneur Generaal doet / en 't gaet met goede ordre.

De Champans dieven.

De maats die hier op varen / noememen Champans / handelen zeer trouweloos met 's Compagnie goederen: en ik geloof / soo der niet wel toegesien word / datse het niet al isser een om op gehangen laten sullen / maar nacht en dag daar op practiseeren / en dat klarense alsse niet binnen konnen komen / leggende een nacht over / doch daar tegens wert hun door het toesluyten der Luyken veele occasie benomen / hoewelze op d' een of d' ander manier noch al een buyten kansje weten te krijgen / want zy speelen noch al veel mooy weer aan land dat van hun 12 gul. 's maants niet vallen kan. De slechte Ma-

Tractement der Matroosen in het Land &c.

troosen hier in 't land varende genieten drie mael ter week gesoute Spek of Vlees / dat veel maal soo oud is / dattet de honden in Holland niet souden willen eten / drie half muddetjes slappen Arak diese Kniep noemen / des daags / een muddetje Oly / een muddetje Azijn ter week / daer by droogen Rijs en somwijl gedroogde Visch: dat is dan Patroon maekje wat vrolijk / alsse nu hier of daar ter Reede komen krijgense verversinge / doch seer sober op Batavia, Ceylon, Amboina, Ternate &c. maar redelijk vol op in Bengala op de Kust Cormandel, Suratta, Pegu, Persia, Malbaar &c. soo dat'er veele Matroosen maar trachten na goede tochten te gaan / om den buyk vol te eten / want hun gelt op particulier en bezwaard haar niet / alsze maar soo veel hebben op 't vertrek naar eenige plaatsen / datse wat gesouten Visch / een

Tabakje / en een vat waters mede konnen neemen / dan beeldense hun in rijke luyden te zijn / want daar varender veele / die alle de dagen op genade van de Ed: Compagnie moeten leven / en moeten dan op de drooge dagen / wanneerse maar Rijs sonder toespijs / ten ware dat zy 't selfs / als voorsept / mede gebragt hadden / genieten en zich daar mede lijden. Was desen Rijs dan noch soo gehavent alsse wel aan land gedaan werd / en was het witten Rijs gelijk uyt de straat komt / wat nood sou 't zijn / maar 't is in tegendeel meest bruynen en zwarten Rijs die zeer vuyl is / daar by en kan de Kok dezelve niet schoon uytstampen noch te deeg wassen / soo dat'er altijd noch steentjes en gruys in blijft / 't welk Matroosje zoo al voor zuyker moet op eten / en zich daar mede te vrede houden. Vuylen Rijs moeten eten.

Aangezien de Landen warm zijn / verslijtenze daar weynig kleeren / als van Inlants Zeyldoek datse voor een Rijksdaalder 't stuk van acht elle lank en anderhalf el breed en ook Taffachelas driedraat / blaauwe Baftas of soo eenig ander slegt goet na addenand op reekening krijgen / daar by passende lustig op als'er een oud zeyl / of dat'er een Marszeyl van de Rhee weg waayt / sulks dat'er veele met de Rug bloot loopen / latende 't vel tot twee a drie maal van de Zon door branden / dat'et daar naar hard is / en stooten dan de Zon op hunnen huyt af / en alsoo konnen veele met twee Rijksdaalders s'jaars toekomen; Koussen of Schoenen en gebruykense ook niet / al wie der loopt van 't gemeene volk die zijn barrevoets / alsse dan maar maken wat gagie te goet te hebben / dat is al hun toeverlaat. Sommige die vrienden / bekenden of vertroude hebben / die geven dese arme Matroosen wat mede / datse in hunne kisten bergen mogen / de winsten half deelende / ook wel geheel gevende / die dan een weynig achterdenken op de nood komenden tijd heeft / versorgt hem van dese winsten / die pas so veel aansetten als 't lichaam tot onderhoud van noodê heeft / maar dat is 't bedroefste dat sommige niet een stuyver konnen bewaren / maar verteeren't en verdrinken 't al &c. dese zijn niet te beklagen / maar wel d'andere die watze krijgen hun uytterste best doen / om wat te boven te komen. Dese Matroosen en ook de Soldaten schoon den nood en gebrek van 't goet veelmaal een sorgvuldig leven baart / en zich tot beter leven behoorden te neygen / gedenkende hun quaad / door de groote armoede / zoo gaat het evenwel gemeenlijk recht anders: want zy woeden als wilde Zwijnen en vermaken hun in 't herwentelen van alle onreynigheden / hare monden staan opgespart als eenen Oven / tot het uyt gieten van lasterlijke woorden / ja practiseeren door hun boos bedrijf / uyt oorsake van alle Natie onder den anderen / dat de vloeken die yder s' land (God betert) snood genoeg zijn / en in eygen gebruyk hebben / te samen als een pottagie in eenen ketel van Duyvelse vonden gekookt werden / soo dat op 't vierkant daar dit volk elkanderen met Boots en Schuyten wagten om aan / en van boord te varen / schrikkelijk aangaan / ja iemand de hayren tot bergen doen rijsen van wegen het vloeken en den laster Gods. En was het dat noch alles / zy rooven en steelen / drinken en hoerjagen soo schandig dat het by hun geen schande en schijnt te wezen / en gieten in desen staat der ellende alle ongeregtigheden diemen bedenken kan / uyt; soo datse alsoo verstokt zijn / als Pharao was / in hunne conscientie / en de goede die daar onder bevonden werden zijn seer weynig / dit is dan een volk / dat / in plaats datse in India beteren souden verslimmert en godlooser werd daarom is het niet vreemt dat'er harde straffe opstaat / en geregeert werd als

Kleeren der Matroosen en loopen blood met 't boven lijf.

waar uyt se hen versorgen.

Ongeschikte en Godloose Matroosen haar schelden en vloeken.

Godloose Matrosen sonder conscientie.

als onwillige beesten / anders soude het yder een aan randen door hunne moetwil. De vrome dieder weynig zijn / maaken daar veel groote zwarigheyd van / zonder twijffel quellen hunne zielen dagelijks / over dese ongebondentheyd en godloosheyd der menschen / met Loth / maar het mag soo veel niet helpen datse daarom van haar boosheyd afstand doen / en al preektmen hier tot Batavia drie maal ter week / soo sietmen (in consideratie van Holland) geen varent volk als eenige Schippers en Stuerluyden en extraordinaris hier en daar een Matroos te Kerk komen / ja dat meerder is / somwijle van fatsoenelijke Burgers en hunne Vrouwen die 2 a 3 malen 's jaars komen / en indiense al gereet waren derwaarts te gaan / en daar viel maar 't minste van Thee drinken of een buer praetje voor / sy souden'er uytscheyden en woonen de werelt met zijn begeerlijkheden liever by / en daarom is'er in de week soo weynig volk in de Kerk datmense tellen kan / 't welk ik op sekeren tijd de..e en bevonter maar tusschen 90 a 100 t'samen / die der dan des Sondaags komen zijn yder om 't mooyst opgeschikt / niet als Burgers / maar als vandere Juffrouwen / God weet waar het veele van daan halen / die dat op soo een sobere gagie doen / waren 't eerlijke middelen / maar men heeft 'er zijn gevoelen van / soo dat voorwaar de hovaardyje hier meer gevonden werd als regte devotie en liefde tot het Woord Gods. En dewijl het daar zoo dierkoop teeren is / en de pracht eevenwel zoo groot / zoo is 't God bekend hoeder sommige aankomen / en men hoord verde dat de Winter kout is / en hier tot Batavia en werd niet getwijffelt of een Matroos die wat gelt spendeeren wil kan altijd een Hollandsche Juffrouw tot zijn devotie krijgen / en dat zijn de meeste getrouwde die hunne mannen op togten herwaarts en derwaarts gaan / want considereert dat ik hier voozen gesegt hebbe / dat'et niet mogelijk is dat zy een huyshouden op hunne sobere gagie / daar van de Vrouwen als de mans uyt zijn / maar de helft genieten / konnen gaande houden / hier en boven noch de Juffrouw te speelen en alles even net te maken / waar kan dat uyt vallen als de mans geen inkomste of capitaal en hebben / men mag het draayen soomen wil / daar zijn wel vroome / maar niet min ook ligtvaardige vrouwen / die hen egter in vertooninge van heyligheyd genoegsaam op doen.

Dat'er veele om den Toebak of een praatje niet sullen in de Kerk komen en weynig yver van de Gemeynte.

Dat een Matroos genoeg zijn gerief krijgt, en hovaardije en pragt niet manqueert.

Daar zijn ook welgelegen Timmerwerven en Materialen / om de oude scheepen te verzien / en te repareren. Wat de plaats aangaat / die legt Noordwestelijk van genoemde Batavia op een van d' Eylantjes die 2 a 2 mijlen en een half daar van daan leggen / zijnde met den regten naam van Onrust benaamt mits aldaar de Timmerwerf gehouden en alle Schepen versien en vermaakt werden / daar toe geen beter plaats in Holland noch Zeeland / konde gevonden werden ; want de Schepen komen met hunnen volle ladinge tot tegens dat hooft leggen / alwaar Kraanen en Kaepstanders tot het om halen en kielhalen der Schepen / alles tot dit noodige werk / zijn gemaakt / leggende voor 't hooft eenen Baas Timmerman die aldaar als Commandeur regeert / onder hem 70 a 80 Timmerluyden eenige Matroosen / een Krankbesoeker / Chirurgijn / Adsistent / Ec. hebbende ; soo dat alles in goede ordre toegaat / de Materialen van Timmerhout halen de oude Schepen van Japara, Spijkers komen van de Kust Peck en teer en Touwerk van Holland, geplukt Werk makense van oude Touwen / Harpuys / en Oly valt hier te lande en wat vorders daar toe noodig is / sulks de

Van de Timmerwerf op onrust.

Sche-

Schepen seer wel versien / gekalifatert / geharpuyst en vertimmert konnen werden; doch die maar weynig boven water schorten / werden ter Reede leggende van den Timmerman (aldaar in een onderlegger zijn residentie houdende) 't geen noodig hebben / versien / en dier halven niet op Onrust komen.

Op dit Eylandeken staet een bemuerde vierkante plaatse die voor een aanloop goet is / en den vyant eenigsints soude afkeeren met stukjes / maar sterk en is het niet / doch 't is in 't gesigt van Batavia, soo datse altijts met der haast souden hulpe hebben van binnen staen wooningen en Pakhuysen gebouwt / daarse ordinaris alle grove waren van Salpeter / Peper / Caliatourshout / Ebbenhout / Koper en Loot &c. alles tot ballast van de Schepen om 't gereedste werk inde Retour vloot naar Holland, bergen / want als die Schepen schoongemaakt zijn / soo werdense aldaar behoorlijk met de genoemde waren geballast en komen ter Reede dan hun vordere last innemen / over dese Koopmanschap heeft een Koopman het gesag die daar van rekeninge doet / maar buyten dien soo werd'er groote party / Peper binnen de stad Batavia, die daar ingekogt werd / gebergt / soo dat het bergen aldaar eenigsints ziet op het geen van Palingbang, Jamby, Malacca, &c. komt / 't welk in de gantsche Scheeps-ladingen bestaet: Daar word ook goede ordre en wagt gehouden onder dat werk volk: Want zy waken daer als soldaten / en des morgens en 's avonts werd'er een Gebed gedaan / de klok gelupt om van / en naar het werk toe te gaan / en behoorlijke straffe over de onwillige gedaan / alles naar ordre van de Ed: Compagnie doende hun opperhooft behoorlijke eere naar Indis gebruyk. Van de wooninge en sterkte van onrust. Van de ordre op Onrust.

Als de Schepen nu geheel afgevaren zijn / zendmen de oude Schepen die noch digt zijn op kleyne reysen daar geen noot van quaat weer of zwaare zee te wagten zy / als om Peper naar de Westkust naar de Oost-zijde van Sumatra, Palingbang Jamby, naar Bantam en Malacca, andere die wat beter zijn / naar Zyam om Rijs / Hout / Oly / &c. naar Banda, Amboina en Ternaten om Specerijen te halen / en Rijs als andere provisie te vervoeren / maar de alderslechtste gaan naar Japara om Timmerhout / Rijs / &c. en dan werdense tot Steenhaalders / om Kalk van te Branden / hoofden te maken / en Branthout / niet ver van Batavia, gebruykt soo lange alsse dat verdragen konnen / waar op veele en de meeste die straffe verdient hebben werden gestelt / als tot verswaringe van de selve strekkende / want zy moeten de steen gaan uytbreken en door het water inde schuyt brengen / alsoo slim daar aan zijnde als die in 't Rasphuys sitten / daar vyze seer weynig te schaften hebben &c. en alsse dit ten laaste niet meer lijden konnen / wert hun tuyg daar afgeligt en de romp tot een Pakhuys ter Reede gehouden / waar op de Timmerluyden logeeren / waar van daan dan zijn kerkhoff vereykt / en wert aen de Chinesen verkogt die 't hout verbranden / en alsoo in 't sloopen het Yserwerk uythalen / sulks datter noch 4: 5 en 600 Rijksdaalders naar de groote dessel fs / van komt. Hoe men de oude Schepen handelt en adegt. Hoe de

Daar komen op Batavia veel vreemde Natien negotieren: de Javanen komen met kleyne vaartuygen van wijds en zijds met Hoenders / Rijs / Gansen / Eenden / Eyeren en andere Vee / als mede met Peper om aan de Compagnie te leveren / waar tegens zy alderley Lijwaten troqueren / en naar hunne quartieren vervoeren. Zy hebbe allerley slag van vaartuygen en Zeylagie / en konnen daer wel mede over weg / ordinaris 4: 5 en 6 last voerende / ook zijn- Javanen met provisie komen. Hoe de Inlantsche Vaartuygen zijn.

der van 10 last diese Tingangs noemen / en hebben maar een Mast en een Zeyl/ by na als een Galeye in de Straet van bast der Boomen gemaakt/achter breet en smal op steven als een besaan loopende / de Ree van een ligte Bamboes / de vaartuygen met breede wyde buyken voor en agter scharp op snee / zeylende ongemeen sterk / en als het te sterk waeyt rollense de onderste Bamboes die aan 't lijk hond wat op / minderende alsoo hun zeyl na contentement sonder moeyte / en vermits hun zeyl agter soo breet is / en de vaartuygen scharp / loopense soo hoog by de wint met een los zeyl dattet ongelooffelijk schijnt te wesen. Daar zijn noch andere slag van vaartuygen / maar die dependeren aan de Chinesen die naar China en Japan vaaren met Jonken van 40 : 60 a 80 lasten groot en hebben 3 Masten op / aan yder Mast een zeyl / dat met leden van een el groot op gehaalt wert daarse al wel weten mede over zee te konnen / doch het schijnt de Hollanders al vry wat vreemt / datse daar mede soo zwaare stormen durven afwagten.

Van de Chinese Jonken

Vierde Capittel.

Van de aankomende en afgaande Scheepen en Waaren, naar alle gewesten van *India*, van en naar *Batavia*.

OM dit stuk ordentelijk te verhandelen zal ik van Januarij beginnen; in desen tijd komt al der eerst het Kust Schip dat in September naar Pegu vertrokken is / van daar mede brengende alderley goederen van Olyphants tanden / Pittjes / Gans of Kopergelt / Cardamom / Wasch / Caetchie / Aard Oly / Martabanen / zijnde groote potten / Pamrak / lange Peper / Gommelak &c. en Responden / dat is gelt op Bodemerij, 't welk de Mooren van de Compagnie op nemen / om Robijnen te negotieren in genoemde Pegu, en selfs daar mede over komen; soo dat desen bodem op den 6 a 8 December uyt Zierjang vertrekt / en gemeenlijk op den 20 a 25 December tot Bunoulipatam aan land / loopende op 18 graden Noorder breedte by 't hoog gebergte van Pondy 't land in 't gesigt / om versekert te mogen af komen met de Noord Ooste wind / wanneermen naar het innemen van alle de gereede Retoeren 't zy Lak / Yser / Wasch / een partije Goenijs Paktouw / Guinees Lijwaat en Negros kleeden / ontrent nieuwe jaar tot Masulipatam komt t'arriveeren / alwaar de Mooren al gereet staan om hunne vragt goederen naar Persia (selfs in persoon mede gaande) in te Schepen / zijnde op den 15 a 16 Januarij ordinaris gereed / om met dese vragt / als mede naar het innemen van 's Compagnies kleeden / hunne reyse Zudewaarts op naar Palliacatta, soo 't noodig zy / ofte wel regt door te vorderen digt om Ceylon, naar Persia, stellende (op 6 graden gekomen zijnde) de cours naar de Kaap Commerijn, om de Malbaarse Kust, in dien tijd een Noord Oosten of aflandigen wind waeyende / aan boord te houden / als 't niet later als ultimo February is / maar in Maart beginnen aldaar de Land winden af te neemen / dies het dan beter door Zee (alsoo 't door onderVindinge besocht is) als onder de wal vordert/

Hoe de Schepen op de Kust komen te arriveren en weer vertrekken.

vert / om dat het weste Mousson in April uyt de zuydlijker hand begint te wayen en met stilten weyselt; op deze vaart valt noch al wat voor de Zeeluyden te winnen / mits zy hunne plaatsen aan de Mooren voor een goeden penning verhueren / 't zy dan de Cajuyt voor 200 de Hut &c. voor 100 pagoden en andere plaatsen naar advenant/dat de Mooren gewillig met hun twee a drien betalen/ buyten den bedongen vragt diese voor de goederen al uytgekeert hebben / alle ingescheepte goederen werden eerse aanboord komen van vracht op 't wicht voldaan/ ordinaris voor 24 pond wigt een pagod pall: soo dat een gemeenen bodem 200 lasten groot veelmaal in een togt 30 a 36000 guld. gewonnen heeft: Somwijl komt'er een Bengaals schip in passant aan die naar Ceylon de wil heeft/ soo der dan yets gereet is voor die plaats / gaat het mede of eenige brieven / maar dit en geschied niet altijd / ten zy het geordonneert werd.

January seer ten eynde loopende komen ordinaris tusschen den 14 a 24 dito de Japanse Schepen met capitaal van de Noord / verselt met een Malacs en Batavis Schip naar de ruymte der schepen / somwijl twee en ook wel drie ditos op welke bodems 't Capitaal van Gout en Zilver tot Malacca volgens ordre van hun Edel: tot Batavia werd verdeelt / gaande niet alleen dese maar de Bengaalse / Suratse / Persiaanse en Ceylonse met hun in Compagnie van genoemde Malacca op den 18 a 20 December af/ buyten de Nicobares in vredige tijden van den anderen stekende / d'een om de west naar Ceylon, de ander om de noord naar Bengala, en de derde partye om den West Noord Westen tot op 13 graden en een half noorder breedte naar de Kust Cormandel tot Palliacatta, maar in oorlogs tijden zijnse gecombineert ter Kust voornoemt gekomen / dat sonder verlet van hunne reys niet kan geschieden / maar echter door noodzakelijkheyd heeft moeten wezen / als zijnde de Schepen/ die in 't laatste van January soo op Ceylon als in Bengala souden aan landen / door dit verlet / maar eerst half Maart gekomen: dese Schepen ter Kust geprojecteert/ werden in der yl ontlost van hun ingeladen Cargasoen als van Gout / Zilver / Jappans Staef koper/ Campher / Lakwerken &c. en weder afgeveerdigt d'een naar Masulipatam afwachtende d'eerste Ooste en Zuyde winden waar mede al de geeyschte goederen/Koopmanschappen/contanten/Zilver en andere dingen/tot vervolg van den handel / behoorens van daar over den land weg gedaan / mitsgaders 't geen met de laatste besending in September tot Palliacatta is overgebleven / dat nu tot genoemde Masulipatam om opgevoert en in Golconda verkogt te werden / werd overgesonden / afgaan / vorderende dan 't zy ledig of half geladen door zee zijne reys / en tot Masulipatam als dan inneemende alle de gereede Retoeren van pakken kleeden &c. naar 't lossen van zijne Koopmanschappen dat ordinaris op den 6 a 8 Maart aanloopt / gaat zijnen gang door Zee directelijk van hier naar Batavia meest Zuyd Oost aan / en vermits 't Mouson meest verloopen is soo heeft hy genoeg te doen om de West Kust van Sumatra door de stilten op drie graden Noorder breedte te bezeylen / komende dan langs genoemde wal met de land winden op / want de ervarentheyd heeft geleert dat die een half vemaand vroeger de reys ondernamen wel door de Linie quamen/ja tot 3 a 4 graden zuyder breedte maar weder door stilte bleven drijven / en daar den Z: Oosten wind bequamen / soo dat zy de hoogte en den tijd weder dubbelt verlooren om de West Kust aan boort te krijgen / daar de andere soo veel eerder / al warense later

ter

ter afgegaan / tot Batavia arriveerden daar wel op diende gelet te werden; het ander gaat met de ge-eyschte Koopmanschappen en provisie naar de zuyder Comptoiren / mede neemende het Capitaal van Gout / Silver &c. tot vervolg van den handel / gaande met de Ooste winden zuydewaarts op / voor eerst tot Sadrampatam en daar in genomen hebbende de in voorraat zijnde pakken / naar 't uytleveren van zijne goederen volgens Cognossement / vervordert de reys naar Tegenepatam, daar hy doet als vooren / en van daar naar Nagenepatam alles dan verrigt hebbende met lossen en laden loopt het op den 10 a 12 Maart aan een men voort kan geraken / dan soektmen soo veel Oost als doenlijk is / om mede als vooren gesegt onder Sumatra, daarmen ook de stroomen te baat heeft / op te komen; het derde Schip gaat wel wat later van Palliacatta, Masulipatam of de zuyder Comptoiren / naar de nood vereyscht / Ceylonwaarts / 't zy met Provisie pakken / Kleeden Ammonitie van Oorlog &c. ofte wel langs de Kust dienst doende op de Comptoiren / mits dit Schip voor Malacca gehouden werd.
In 't eerste van February gaat 'er een kleyn scheepje voor de kleyne besending als men 't missen kan / naar Pegu, mede neemende eenige pakken Kleeden / Koopmanschappen en Schenkagie voor den Koning &c. welken bodem over Masulipatam gaat om aldaar ook in te neemen dat voor die plaats gereed is / vorderende zijne reys onder de wal tot de 18 graden Noorder breedte of voorby Bunnulipatam, wanneer t' zeewaarts over steekt / met de Zuyde winden in Zee / alwaar by de Oost Noord Oost en Noord Ooste winden gemoet / en soo veel doenlijk zy by de wind overhoud / dat ontrent de Negragie komt te vervallen / want de wind in 't eerste van Maart aldaar noch noordelijk doorwaayt / dit land op 16 graden aan boord hebbende / zeyltmen bequamelijk met een aflandigen wind over 6 a 8 vadem langs de wal tot de Zierjangse Rivier in Pegu. Het gebeurt wel dat 'er een Schip in Februarij noch naar komt / van Malacca dat van Ocksjeu de Kust van China laat is aangekomen / en noch eenig Silver / Gout / Radix China / Thee / Spiaulter / Alluyn / Goutdraat &c. aanbrengt / maar dit is extraordinaris / en als dat komt gaat 'et al mede over Masulipatam naar het inneemen van een party pakken kleeden en andere Koopmanschappen naar Batavia ook wel naar Ceylon al naar de occasie en 's Compagnies dienst vereyscht.
Inde maand Maart valt niet veel voor als dat 'er een kleyn scheepje over komt uyt Bengala met wat Boter, Zuyker / Oly, Wasch en Salpeter voor Ballast om Kruyt te maken &c. ofte anders voort te senden; dit vaartuyg werd aldaar soo laat gehouden om de andere Schepen te laden en de Ganges op en af te komen; Soo dat het eerst gedaan heeft / als alle de Schepen van daar vertrokken zijn / en komt dan recht door zee met de Ooste en Noord Ooste winden die nu beginnen af te neemen / sulks het al werk genoeg heeft / al eer het 13 graden noorder breedte kan krijgen / dan houd het na de wal en komt tot Palicatta al meest van de zuyt aan te landen / doende dan dienst ter Kust tot September / wanneer het derwaarts weer vertrekt.
In het begin van Junij komen de eerste Batavise Schepen geladen met Provisie Koopmanschappen en Capitaal / om de retour van kleeden te verboeren / aangierende Punctas das Pedras, daarse mede 't geen gereet is voor de Kust van Saay / Palmerhouten / Caper / als eenige geschilderde Kleeden voor
Batavia

Batavia innemen / en soo vervolgens in passant op Nagepatam, Tegenepatam, en Sadrampatam, Koopmanschappen / volgens ordre van den Gouverneur / ligten / en hunne gereede retouren inschepen en affenden / die dan tot Palliacatta aangebragt werden; by den Gouverneur verschijnende wert geresolveert werwaarts zy heen sullen d'een van Palliacatta, d'ander van Masulipatam, den derden wat te wagten op naarder retour en soo voorts naar vereysch der zaaken en het noodige ten dienst van d' Ed: Compagnie.

In Junij en Julij komt 'er noch wel voor de tweede besending een Schip ook wel twee / die dan als vooren de reys van boven af / als gesegt is / neemen en veel malen alderley Equipagie / Provisie en andere noodige dingen ook Capitaal als 't op Batavia is / over brengen / in tijde van oorlog en quaamender soo veel Schepen van Batavia niet als wel daar naar / mits Ceylon de Kust altijt van ruymte van scheepen versag / die ordinary in het begin van May / aldaar om de quaade tijt voor Goas baar gedaan hadden / en als dan Ceylon-waarts trokken / daar van de Kust dan zijn part bequam / maar na dato hebben die van Batavia daar voor moeten sorgen en dienvolgende meer besendings doen. In desen tijt zijn gewoon / de Persise Schepen / die in Januarij derwaarts zijn vertrokken van Malacca, als mede het Pegus Schip / weer te komen / die ter Kust aanbrengen sekere vragt Mooren / Abasciis dat is Zilver-gelt / Persiaance-wijn / Roosewater / Zijde-stoffen / alderley Droogen en Fruyten voor der Heeren tafel &c. dese als ook de voorsz Batavis-vaarders werden alle met ladinge naar Batavia afgesonden / excepto het Pegus-schip dat middeler wijl een togt naar Masulipatam, om Hout Carw / Boter / en alderley Provisie / doet / en sooder voor d'andere iets manqueert soo moet den eenen wachten / en d' ander somwijl naar eysch Ceylonwaarts gaan / werdende de vervaardigde Scheepen geen expresse ordre ofze binnen Zumatra of buyten him reyse vervorderen sullen / maar gelast te handelen naar gelegentheyt van wind en weer en Zeemans gebruyk: het Pegus-schip / een keer tot Masulipatam gedaan hebbende / wert terstont aangelegt naar zijne gewoone voyagie / naar het innemen van de geeyschte kleeden / en Koopmanschappen / Provisie &c. vertrekt van Palliacatta nu laatste van Augustij / na Masulipatam, alwaar hy de vragt goederen der Mooren op 9 a 10 per cento nevens hunne persoonen in krijgt / benevens andere 's Compagnies gereet leggende retouren voor dien oord geprocureert / en soekt ten langsten op half September af te steken / wanneer zijnen cours soo zuydelijk stelt dat van 16 graden en een half Masulipatams hoogte tot op 13 komt te geraaken / en dan voorts Oost aan op groot Andeman, om benoorden 't selve te passeeren en vorder 't hooge Eylant in 't gesigt te loopen / wanneer den cours al noordelijk affet dat de grond van 't rif van Brago komt te genaken / en soo 't land tot op 6 vadem naderende in 't gesigt te loopen / sulex die reys dan met gemak kan gewonnen werden.

Onderwijlen in Julij en Augustij passeeren sommige die naar Bengala moeten / en komen van Ceylon over desen weg / soo wel om den Arak te lossen / Kaneel en Peper soofer van doen is aan de markt te brengen / als om het volk wat in goede kost te verversſen / want die van Ceylon en geven niet veel om datse vreesen dattet hun lasten te swaar soude maken / soo dat de Matroosen ten dien eynde een spreekwoord hebben / wy komen uyt de Hel en gaan naar den Hemel, dat zijn de plaatsen van de Kust en Bengala, want het is voorwaar geschiet dat

de luyden van Ceylon komende naar de Kust soo weynig victaalje hadden/ datze/ de Noort Weste winden hun wat van de wal houdende/ 2 a 3 dagen honger geleden hadden/ soo armhertig werden de Schepen door dat scherp uyttende beesje van menagie aldaar versien/ alle Schepen dan passeerende gaan borders naar Masulipatam, of sommige directelijk naar Bengala, alleen blyvender eenige/ die expres van daar gesonden werden/ om al 't geen Ceylon van Kruyt/ Loot en andere Ammonitie/ pakken alderhande Kleeden/ groote en kleyne Vloersteenen &c. van nooden heeft in October derwaarts te voeren/ wanneer de Noord Ooste winden beginnen te waayen en alle Schepen wech moeten.

Wanneer 't laatste Schip om de storm tijd moet vertrekken.

In September komen de laatste Schepen van Batavia, die/ als voozen gesegt/ noch mede brengen alle de Specerijen van Nagele/ Noten/ Foely &c. nevens partie Koopmanschappen/ Provisie/ Equipagie/ het geen by de voorige besendinge gemanqueert heeft/ mitsgaders gout/ zilver &c. soo het tot Batavia in voorraat is/ als 'er 2 komen/ soo moet het eenen tot Palliacatta blijven om alles/ het geen noch afgepakt werd in te nemen/ en het ander naar Masulipatam, staat makende dat sy van Palliacatta op den 10 a 22 September/ om de reys seker te hebben/ naar genoemde Masulipatam, vertrekken/ doch als 'er maar een groote komt/ soo loopt het al op den 25 a 26 dito eer men dat afvaardigen kan/ dan krijgt men de reys noch al seker/ maar het is echter wel mislukt/ geladen zijnde van beyde genoemde plaatsen/ staat vast de selve niet langer op Palliacatta als op den 6 October en op Masulipatam, tot 8 en 9 dito op te houden/ alsoo men naar desen tijt zwaare stormen te wachten heeft/ en dat uyt den Noord-Noord-Oost en Noord Oosten wanneer men op een leger wal beset is/ en dien volgende niet geraden daar langer te blijven; in desen tijd heeft men anders de voorspoedigste reysen naar Batavia, ordinarij in een maent over zeylende.

Wanneer de quade tijd ter Kust begint.

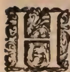
Naer den 10 October komender geen Schepen meer/ als by extraordinarij toeval/ gelijk dat over eenige jaren wel geschied is/ doch soo haar dan eenig ongemak over komt en kan't den Gouverneur aldaar niet beteren en 't is den genen te wijten die sulks doet/ want als het in 't laatste van die maand werd/ en konnen de Schepen van de zuyt niet meer op komen door de Noorde-winden/ daar en boven brand de Zee soo fel op het strand aan/ datmen de minste goederen die droog behoorden te blijven/ niet kan aan/ of van boort krijgen/ en selfs is de ordre van de Heeren tot Batavia datmen de Schepen ter Kust naer 7 a 8 October aldaar niet op houden sal.

Regen tijd in October ter Kust.

In October is 't gedaan werk met kleeden zien en af te pakken &c. voor drie maanden/ maar dan werd'er weer nieuwe aan besteding gedaan voor de Ed: Compagnie/ dat in het land begonnen werd/ en al moest men dan goet ontfangen soo soude men niet konnen door den regen en het quaad weer/ soo dat dese werken ontrent het begin van Januarij aanvang nemen/ en dan is 't weer mooy weer,

Vijfde Capittel.

Van de *Mousons* of vaste Winden in verscheyde Oost-Indische Gewesten. Als mede van het lossen en laden der Schepen.

HET Zuyd Weste Monson loopt in dese quartieren van de Kust Kormardel, van Maart tot October / en van October tot Maart het Noord Ooste Mouson / doch om het beter te verstaan; als het Mouson in Februarij en Maart op de Kust afneemt / soo beginnen de land winden uyt den Zuyd Westen te waayen / en dat voor eerst seer slap / want 's morgens ten negen uyren komt de Wind al uyt Zee van 't Oosten / zulks dat eyndelijk de wind niet meer Noord Oost / maar altijd Oostelijk in Zee waayt tot half April / en aan de wal / om de land winden / die de wind 's avonds in 't Zuyd Oosten en 't Zuyden trekt / verslapt / soo dat de Ooste winden / soo wel in zee als onder de wal / in 't laatste van April gedaan hebben / dan komt de wind ruymer en ook sterker van 't Westen by nacht en Z: Zuyd Oost en Zuyd Oost by daag / en dan is 't niet mogelijk op te stoppen / maar als 't laatste van May of 't eerste van Junij aankomt dan loopt de wind al landelijk tot West Zuyd West toe / en by daag de zee wind Zuyd Zuyd Oost / daar mede men / als de meeste kracht van de stroom in 't begin van Mouson wat aangeperst is / genoeg op stoppen kan / loopende altijd met de land wind van de wal / en met de zee wind daar naar toe / geen Anker-grond verlatende / want soo men in Zee op 35 a 40 vaem geraakt / soo dat de stroom het Schip / en men sal meer verliezen / alsmen in drie dagen winnen zal / dit is onder vonden geen een / maar verscheyde reysen; maar hier by moetmen ook weten / als de land winden in Junij en Julij sterk door waayen / datmen alle daag geen zee wind en krijgt; echter trekt de wind 's avonds naar 't zuyden waar mede (al wast met schade) men de wal moet soeken te krijgen / doch in faveur waayt hy dan noch westelijker en straffer door / met groote hitte / die dan toelaat datmen bequamelijk langs de wal stevenen en zuydewaarts op komen kan / dese harde en geduerende land winden komen somwijl in het eerste van May / Junij en Julij op de Kust / middelerwijl verslappende / wanneer de zee wind zig weer vertoont / soo is 't ook kenbaar tot Masulipatam, waar dese heete winden noord-westelijk waayen: soo dat yemand hier mede naar Palliacatta, kan opstoppen daar van 't moeylijkste is 't rif ofte den hoek van Mekka, daarmen wel 6 a 8 dagen kan t' soeke brengen / vermits de stroom uyt de Bocht soo sterk daar op aan dringt en het daar kort af dievt / so datmen meent met een zuyden gang groot voordeel te doen / maar terwijl de geseyde stroom 't Schip op 't zy vat en naar 't oosten afset / soo magmen dat niet onderneemen / want soomen van de Anker-grond afraakt / dat in een half mijl geschied / soo kanmen Masulipatam qualijk weer bezeylen / maar men moet al onder de wal op 6 vadem / al is 't met weynig winst / soeken op te komē / doch in de Bocht zijnde dan advanceert het wel en men kan alsoo opstoppen langs de Kust / maar die van Palliacatta door de wind af komen naar Masulipatam, houden 't in de Bocht van Petapoely om door de

Het loopen van 't Mouson en hoemen 't bequaem op stoppen mag.

Weste winden niet verdreven te werden / te meer om datse soo digt op ses vadem den hoek moeten om zeylen / anders en laten de Weste winden niet toe datmen de Masulipatamse reede soude bereyken / die weder in Februarij naar Masulipatam van Palliacatta wil sal het best zijn 't zeewaarts over te houden / om niet binnen den hoek te vervallen / daarmen met de Ooste winden (die dan waayen) niet op kan komen. Item die in desen tijd van Februarij naar Palliacatta van de Noord af komt moet'er ook 't zeewaarts over houden met de Ooste winden / en ten laatsten in September als op den 26 dito 't laatste Schip naar Masulipatam werd afgevaardigt / kanmen onderwegen de Noord Ooste winden gemoeten / doch niet altijd vast / want 't Zuyd Weste Mouson waapt veel tot den 8 a 10 October en wel langer door / en begint het Noord Ooste Mouson ook wel den 26 a 28 September te waayen / soo is 't noodzakelijk datmen hier in Zeemans gebruyk houd / als men merkt dat de wind aan het Zuyd Westen houd / moet men de Bocht kiesen / maar soomen siet dat de wind uyt den Noord Oosten als oostelijker hand zig begint te setten / datmen ordinaris 's morgens met een witte gewolkten Horisont door ervarentheyd bevonden / bekennen kan / soo magmen zeewaarts over houden om niet in de Bocht te vervallen / want 't is al gebeurt datse drie weken 't soek brachten en noch brugteloos naar Palliacatta keerden / door belet der winden.

Zeemans gebruyk in 't wisselen van 't Mouson.

Deze dingen / hoewel vreemd / en buyten de vocatie van een Oost-Indisch Vaarder / heb ik echter met groote moeite en tijdverzuym aangeteekent / om dat het door de Ed: Compagnie al mede noodige dienst is / want als ik 't et wist soo konden dat alle passeerende Schepen weten / die hun als dan eenigsints daar naar reguleerden / en terwijl my de konst der Zeevaart wat eygen was / soo trachte ik altijd niet voor my / maar mijne Nakomelingen daar in te stieren.

Voorders aangaande de geleegentheyd van de vaart en des zelfs veyligheyd langs de kust / soo wel by nacht als by daag / en weegens droogten en klippen. Daar is geen vaart ter wereldt / offe moet met voorsigtigheyd gedirigeert en bestiert werden / het zy dat de Schippers of Stuerluyden daar op passen / en als dat hier gedaan werd / soo is 't soo wel by nacht als by daag te zeylen / want die van Ceylon komen naar 't passeren van de Basciis, vervolgens af moeten maar letten als zy Battecaloy door by zeylen/datse aan Rio Deserte tot Mullewale of Passa Zekka de wal mijden / en die even buyten 't gesigt houden tot datze gissen de droogten en vuylen gepasseert te zijn / en hoewelmen binnen door kan / soo is 't nochtans voor groote Scheepen sorgelijk / zulks dat die meest dienen Puncte das Pedras te bezeylen / want in den tijd van 't zuyde Mouson waayen de winden ook westelijk / die hen niet toelaten / alsse te veel af houden / om de wal te bezeylen / maar weder van Puncta das Pedras tot Nagepatam magt noch minder quaad als men verdagt is op 't Rif Kaljemeere daar een Pagod op de wal staat / doch de vlakte aldaar kan genoeg waarschouwen / en dit werd om de genoemde westelijke winden hoog aan boord gezeylt / uyt vreese van de Nagepatamse Reede niet te gewinnen / maar weder van hier affakkende naar de Noord is'er niet als 't Rif Kolderon, dat wel een half mijl in Zee steekt/te mijden / en op 12 a 14 vadem om te looden / van Tegenepatam naar Sadrampatam is 't ook zuyver / maar van daar naar Palliacatta werden gemijd de seven Pagoden

Opmerkinge van de droogte te diemen mijden moet ter Kust &c.

goden

goden/haar vertoonende alsmen van de zuyd af komt/gelijk een Beſaan/die in 't water ſtaan/ zijnde volgens 't zeggen der Inwoonders voor dezen aan 't land vaſt geweeſt/ of klippen die daar by lagen waar hunne Natie deſen Tempel gebouwt hebben/ alsmen ; mijl op 6 vaem van de wal houd ſoo behoeftmen niet te breezen/ en men loopt voort naar Covelon daar men om de klippige gronden ook wat vuylen heeft/ maar alles digt by de wal en men houd langs genoemde diepte/ en vorder is de wal zuyver tot by Menjour, waar zich een Bos vertoont/ dat de Zeeluyden noemen het tafeltie van Mersioar, aldaar komtmen niet nader als 9 vadem/ om met groote ſcheepen 't Zeerif buyten om te loopen/ doch die het kent is kan wel binnen door/ mijdende maar 't land Rif dat zeer kort opdroogt/ en de meeſte tijd brand/ de ſlag van 't Zeerif op 6 a 7 vadem hebbende/ houdmen naar 't Noord Weſten op ſlek grond door/ regt op de Pagod van Karr[illegible]gala aan/ en binnen komende krijgtmen weer dieper water/ dan gaat het langs de wal op 7 a 8 vadem ſlek grond tot men ter Reede komt/ maar die buyten om loopen/ mogen met vyer harten over 't Rif naar de Ree ſteeken (daarſe maar 6: 5; vadem voor 't minſte ſullen erlangen) alsſe de Vlagge-ſtok van 't Fort Weſt/ en Weſt ten Noorden/ of 't groot gebergte (daar 't zuyd eynd een groot kloof heeft) Weſt Noord Weſt van hun hebben/ en hoewel men bevreeſt is voor groote ſcheepen/ ſoo is 't my gebeurt dat ik 'er in ben geweeſt en over gezeylt hebbe met een ſchip dat ruym 20 voet diep ging/ behalven dat ik 'er noch veele hebbe ſien over zeylen/ want aldaar is 't Rif effen en 't ſal niet ondieper maar wel dieper worden/ doch indien het yemand niet en betrouwt loopt dan leger af/ daarmen met een Zuyd Weſten gang de Reede bezeylt ſalmen wel 8 vadem bevinden; maar dit ſtrekt tot ondienſt alſoomen van daar ſomwijl in 3 a 4 ja langer dagen de Reede niet gewinnen kan/ ontſtaande uyt de voornoemde weſtelijke winden: van Palliacatta tot Arriamagon 10 mijlen is meeſt zuyver/ excepto een kleyn rifje van Sekrecourij by de wal/ 't rif van Arriamagon is wel 8 mijlen lang/ maar en behoeft nergens/ als aan de zuyd zijde een mijl en een half voor de plaats Arriamagon, gemijt te werden/ vorders kanmen met redelijke ſchepen dit Rif op 5 en 6 vaam al om op land grond ſonder zwarigheyd bekruyſſen/ doch die tuſſchen 't land en Sekrecourijſe rif door wil/ moet de wal naar by op 6 vaam houden alwaar een goet Canaal gevonden werd/ doch wat oneven van grond/ waar dit en is voor niemand noodig als die daar nootzakelijk op Arriamagon wezen moet/ anders looptmen langs de buyten zijde op 8 vaem/ om de wal naar Caliatour of Kiſtapatnam aan boord te gieren/ ſoomen op Carrera in de Bocht yets te verrigten heeft: in de Bocht voor Gondegambo leggen twee klippen boven water en Ooſt ten Noorde of Ooſt Noord Ooſt van Carrera legt een groote Santplaat daar op 6 en 5 vadem waters is/en niet voor behoeft gevreeſt te worden/ alſoomen nooit daar iets van gehoort heeft/ daar ik ſelver drie maal over gelaveert hebbe/ doch men kan 't wel mijden/ ten zy dat het meeſt by 't opſtoppen naar Palliacatta om in de Bocht te raken te pas komt/ 't rif dan van Maſulipatam nakende heeftmen door de afloopende Rivieren en modderige grond veel wit water dat zig als ontrent Willemſtad van den anderen ſcheyd/ zulks ziende en moetmen zich daar aan niet ſtooten/ maar in tegendeel op 6 vaem laten voorſtaan met een ooſten gang tot dat de diepte opgezeylt werd/wanneer noch noordelijk om houd/ en meeſt met

een Noord Weste cours de Reede van 't genaamde Masulipatam bezeylt; maar van daar meest Oost aan moetmen 't Rif van Narsapoer mijden / soodanig datmen 't op 6 a 7 vaem een mijl van de wal houd / en vervolgens Goedewarij, alsmen om Rijs &c. te laden aldaar wezen moet / aan doen / anders gaatmen dan voorby tot Bunnulipatam waarmen / maar een mijltje gepasseert zijnde / 2 klippen gemoet / die van de wal leggen / en men passeertse op 18 a 19 vaem buyten om / en op 6 a 8 vaem binnen door / en men zeylt soo voort langs een zuyvere wal meest Noord Oost / tot datmen aan de Punct Palmeere op 20 en twee derde graden Noorder breedte komt / 't welkmen om lood op 12 a 14 vaem / en dan naar Pipely zeylt.

Dese beschrijving / al ben ik geen Zeeman / heb ik egter uyt eygen ondervinding meest gemaakt / alzoo ik niet alleen ben geweest in dienst van de Ed: Comp. in veel van die gewesten om andere affairen te verrigten / maar heb die ook door ondervinding van so veel gaande en komende Schippers en Stuyrluyden eenen geruymen tijt vernomen / dattet inder daad niet beter bevonden sal werden / doch 't is alles in kort om dat ons verhaal in het lange niet verveelen mogt / maar voor mijn particulier heb ik daar omstandige beschrijvinge niet alleen van dese maar van alle andere plaatsen gemaakt.

Hoemen lossen en laden mag met wat vaartuygen soo Tonys als genaayde Mossuls en Sabengen.

Met lossen en laden van de uyt en ingaande Schepen / in de Bayen en Rivieren gaat het redelijk wel / doch somwijl als de wind op de wal waayt / is 't wat moeyelijk uyt te komen / maar om alles beter te verstaan zoo weet datze / tot Nagepatam varen met Salengen of Mossuls / die tegens de Zee wel buygen konnen / en zijn met Kaper touw genaayt / want daar is niet eenen spijker aan / daar in staan 3 a 4 stut houten die dat by een houden / zy roeyen met 6 a 8 persoonen tegens de branding uyt / en het is blak uyt te komen al is de Rivier open / want het daar al om / door dien Ceylon daar soo digt aan legt niet diep gevonden wert; op Tegenepatam is aan de Rivier naar de zuyt-zijde een half mijl van de logie een groot Bos / sulks men hier genootzaakt is van het strant af te scheepen met vaartuygen als vooren / want iemant kan dit wel denken dat getimmerde schuyten / die t'elkens / alsze een togt naar boort gedaan hebbe / door de branding weer op de wal moeten komen / haast breken souden / daarom dese genaayde vaartuygen ligt voor de Zee en buygende naar gelegentheyt / bequaamer zijn / want naar het laden van een Schip soo moetense als de Mossuls wat door harde wint) uytgestaan hebben / los gemaakt en weder vernaaydt werden / welke reparatie om 3 a 4 schellingen te doen is / en het gaat hier mede al sonder zwaarigheyt / alsmen dese luyden die daar op varen / maar gehoor geeft anders loopt men perijkel als de wind wat op de wal sit / van omgesmeten te werden.

Op Sadrampatam daarmen wat digter aan de wal legt / is het dieper om dat het op een uytstekenden hoek is / daar het ook met de zee wint hart aen braut / en van het strant moet afgaan / alsoo daar geen Rivier is als wel twee mijlen bezuyden / en men handelt met omsigtigheyd naar den raad der luyden daar op varende als vooren: tot Palliacatta daar de Rivier veel open is werden vaartuygen die Tonijs, genaamt werden gebruykt / om uyt de Rivier te varen / konnende t'elkens 4 a 5 lasten door de branding in Zee voeren / zijnde als andere vaartuygen gebouwt van ontrent 36 a 40 voet lank 8 a 9 voet breet / hoog en regt op boven water / daarse met hun 14 a 16 persoonen op roeyen en de wint dienende / zeylen/

zeylen / zijnde boven open sonder verdek / sulks datmen het goed met præsenings (dat zijn bepekte Zeylkleeden) voor den regen / en het springen van het water moet bedekken / gelijk al om by de scheepen door Mossuls gebruykt werden / en als de Rivier toe spoelt door gebrek van af watering en groote droogte die dese landen onderworpen zijn / soo moetmen met lossen over het strant (zijnde een kanon schoot van het Fort daar het goet gedragen wert) gelijk als vooren gesegt / voort varen / daar het by opening der Revier by het Fort in een Kanaal in de vaartuygen wert gebragt en gemakkelijker is.

Tot Masulipatam zijn altijt twee opening en het eene benoorden het Zuyrijdorp, het andere meest regt oost van de logie het Crabbegar genaamt / hier vaartmen met Tonijs en Zeeboots / zijnde wat grooter als de Palliacatse en konnen 6 a 8 last of 40 a 50 pakken voeren / dog naar de middag en willense niet wel uyt / maar altijt s'morgen een togt doende / om met de lant wind uyt, ende zee wind in te komen / want aldaar is de Reede vlak en wel het $1\frac{1}{2}$ a 2 mijlen van de logie / dog als hun die zee wind ontschiet / gelijk 't in May, Juny en July gebeurt / dan moetense binnen roeyen / 't welk zy noode doen / om dat de vaartuygen te zwaar gebouwt zijn ; tot Bunulipatam vaartmen al mede met Salengen / zijnde kleyne Mossuls / van 't strand alsoo daar de Rivier veel tijts onbequaam is / en ook wat benoorden legt / dat ongereet komt en men werd daar van gedient naar contentement : dese inlanders daar op varende weten seer wel met dese Mossuls / daar de meeste wetenschap in bestaat / om te gaan / als het wat hart waayt en lustig brant / soo moetense met hun 3 a 4 lustig van de wal op het strant afsetten en weten als dan van verd te zien / als de swaarste branding aankomen / diese al laten breken / dan roepense op hun maniere / haal lustig uyt / en komen daar met gemak door ; gelijkse het aan land komen ook met practijk doen / want eerse in de branding komen springender twee met een touw buyten boord en laten hun naar sleepen / om als zig de Zee tegens het vaartuyg verheft en van achteren op ligt niet endelijk 't onderste boven / als mede op zijde gesmeten te werden / houdende het soo in balanse / sonder dese voorsigtigheyt souden der veele ongelukken / daar men nu niet van hoort / konnen geschieden.

De Mossuls die maar een last t'elkens laden en al om van het strant naar boort moeten / hebben yder togt 12 : 14 en ook 18 stuyvers met hen allen / daar van trekt den eygenaar van het vaartuyg de helft / en zy met hun ses d'ander helft / doch konnen wel 4 a 5 togten 's daags / als het weer het toelaat / doen / en dan hebbense yder al 5 a 6 stuyvers gewonnen / voorwaar moeyelijk brood winnen en daar en is altijt niet te varen en evenwel krijgense de kost / met minder' sorg als een Hollander die een gulde daags wint / want zy doen dit maar uyt dwank / anders soo zijnse Visschers die soo hier en daar aan den Oever van de Zee met gehugten of 8 a 10 huysjes by den anderen woonen / om met groote Netten soo in Zee als de binne waters te visschen ; 't welk zy te Markt brengen of zouten / naar de gelegentheyd der vangst dat toelaat. Loon van aan boord varen met Mossuls.

En aangaande het bedrijf en ommegank van deeze Natie / als meede wat de groote vaartuygen winnen en wie daar op vaart : op Palliacatta en Nagepatam zijn het al de selve slag van luyden / die met Mossuls varen / Malabaeren in 't geslagt / Jentijf van geloof uyt de leegste en geringste stammen genaamt Macquaas, wat Slaven arbeyd om een geringen penning.

Perrijers

Perrijers en Chimelevaasen, deze zijn tot de geringste diensten/ hebbende ge- samentlijk voor een togt naar en van boord een Rijksdaalder dat verdeelt werd als volgt/ den Epgenaar jes faminis/ den Tandel of Commandeur daar van een faminis/ en dan met hun acht a tien yder vijf achtste part of twee stuyvers en een half; en die van Malulipatam varen zijn ook Jentijven genaamt/ Barragas geslachte/ krijgen daar wat meerder/ om dat het duurde hunne Co- nijs grooter en zwaarder/ en de Reede verder is; denkt eens konnense daar op geen vette soppen maken.

Hoe de Masulipatamse Jentijven hun met varen op Tonijs erneren.

Dese tot Masulipatam geneeren hun alleen met de vaart/ mits daar met de Zeeboots geduerig naar Petapoely om Tabak/ Zaap/ om Hout naar Dieu, en alderhande goet gaan/ als mede Noordelwaarts op naar Narsipoer, Goedewary, Watary, Visiapatnam, Bunnulipatam, Pondij, en verder om Rijs/ Yser/ Olp/ Was en alderley Granen &c. togten doen/ alsoo tot Masulipatam het gepeupel van 't volk meer als ordinaris rendeert/ daar en boven zijnder jaar upt jaar in veele Moorse/ Jentijsse/ als andere Inlantsche Schepen die hier hun Bandaar (dat is Zeehaven) houden en af varen/ onder den naam van den Golcondaatsen Konink, zulks de vaart van/ en aan boord/ aldaar ge- duerig met 30 a 40 stuks Tonijs of Barken wakker gehouden werd/ maar op andere plaatsen en kan het in 't particulier niet aansetten/ daarom hen met visschen erneeren/ daar toe zy de Netten zelfs breyden &c. en alsse daar mede 4 a 6 stuyvers daags verdienen zijnse al wel te vreden.

Hoe sober dese Visschers die op Tonijs varen levé en hun erneren.

Schoon nu deze menschen aan den Oever der Zee woonen/ en hunne huysen als een gehuycht te samen hebben om elkanderen in 't visschen te helpen/ en het dus daar seer sober schijnt te zijn/ zoo is 't echter met haar als 't spreekwoord zept/ de vernoeginge overtreft alle Rijkdommen, dese hare huysjes zijn van stroo overdekt/ de sommige woonen altijd op een plaats by den anderen/ en weer andere die versetten hun huttjes in de quade tijd/ want zy zijn ontrent 8 a 10 voet breet in het ronde/ door vlogten met hout daar aan 't stroo gebonden is/ soo- danig gemaakt datse het met een stok verdragen/ alsoo het maar los op strant staat/ en hun in de quade tijd ergens agter verbergen/ hier in woonense met wijf en kinderen die niet beter weten of het hoort soo; alle hunne rijkdommen bestaat in de Netten en Battemajauws/ dat zijn drif houten/ vijf of ses by een gebonden/ diemen in Brasil Songalen noemt/ dese houten werden des nachts op 't land los gemaakt en altijd gedroogt om te beter te drijven/ daar opse sitten visschen in Zee of de binnen Revieren/ met een stroo musje of hoetien op het hooft/ en een kaetchie (dat is een doekje) om hen mannelijkheyd te bedekken/ op het bloote lijf/ dat soo zwart als pek is/ latense de Son maar schijnen/ daarse geensints van weten/ alsoose hunne kinderen van jongs af daar toe wen- nen/ maar regen als 'er komt daar onse Natie naar verlangen soude/ vertrekkense en vlugten inder yl naar huys/ even of zy zout waren en vreesden te smelten/ 't welk ons aldaar seer verwondert; deze luyden konnen noch lezen/ schrijven noch cijfferen/ egter hebbende een natuerlijke telkonst en verstand waar door zy in de practijk/ naar s' lands manier/ in het verkoopen van de Vis/ wel geleert werden/ alsse nu door het laat t' huyskomen of andere hinderpalen niet tijdig aan de Mark geraken/ soo gaanse aan 't zouten/ daarse hun voor den quaden tijd

van

van versien / en verkoopense de Vis ter Marct / soo brengense weder Rijs / eenige Kleetjes / Garen tot de Netten en andere benoodigtheden ; 's maants weten zy hoe veel tol datse opbrengen moeten / om vry te visschen en te marct te komen / die courant moet betaalt zijn / of daar valt slagen boven dien / dog sommige / die wat verde van de hand woonen / hebben hun voor-koopers / dat de Simmelevasen veel doen / dewelke die gedroogde Vis te lande in alle Dorpen gaan uytsoetelen ofte voor Rijs trocqueeren / en soo leeft den eenen van den anderen.

Dus blijkt wel dat het onnosele luyden zijn / want zy komen weynig by het volk en is daar geen subtijlheyd ten werelt in / gelijk ook hunne Boeren / die niet als van boerewerk / daarse in opgequeekt zijn / en weten te spreeken / hebbende voor een gebruik de kinderen die van ongeleerde ouders zijn / ook niet te laten leeren lesen of schrijven.

Seste Capittel.

Van het Geloof van deeze Volken, en het onderscheyt van hun gevoelen: Als meede van haar Pachten en Tollen, Tempels en Gebouwen. Van haar ziekten, sterven, trouwen en vreemde gewoonten in die voorvallen. Ook van haar huyshouding en verder ommegang.

DEse Visschers offeren by wijlen / dat ik veel malen gesien hebbe / als men nu vraagt waarom / zoo seggense dattet voor haar Deuwle (dat is hun God te zeggen) is / en vraagtmen of zy dat moeten doen / seggen ja / anders souden zy niet alleen vanden Duyvel gequelt en geslagen / maar ook ongelukkig in het visschen en met siekten in hun leven bezwaart zijn; merkt eens hoe dit Offer geschied / zy nemen op hunne gewoone plaats een pottje met gekookten rijs / en verdeelent in verscheyde hoopjens op blaatjes langs de grond / leggende niet verd van het water / neemende daar by een Hoen ofte Haan levend / hebbende een schel ofte bel / en gaan al klinkende rontsom dat eten / leggende dan hier wat by / daar wat af / loopen dan met de schel naar het water / komen dan weder / dat Hoen wel schoon (of wel een Bok soo het hun Capitaal lijden mag) afgewassen zijnde / wert naar noch eenige ceremonien / gedoot / en al het eten / tot dat Offer dienende / daar mede besprengt &c. dan dragen zy dat al hoopje voor hoopje met hun schelletje al klinkende naar het water / offerende het bloet / maar etende het Hoen ofte den Bok t' huys met zijn gesin / op / soo dat Neptunus van het vlees niet en heeft / als dese arme menschen dit doen achtense hen gelukkig / en soo men haar van verdere redenen vraagt / en weten zy niet te antwoorden / maar seggen hun Bramines (dat zijn de leeraars) hebben haar dus onderwesen / och arme zy dienen den Godt diese niet en kennen / en staan onder het gewelt van den verslindende Satan / diese al met grooten yver vieren / en dienen.

Offer der blinde Visschers tot Cormandel.

met het aanneemen van contracten 't zy op leverantie van Pelij of Rijs / ofte ook wel eenige kleeden die onder die Dorpen aanbesteed werden / daar ze als borg voorstaan / mits de arme luyden qualijk te vertrouwen zijn / daar van 't accoort dan schriftelijk gemaakt werd / als wy hier naar / als wy van de Koopluyden spreeken / sullen hooren / soo dat'er onder dese Moradoors nog eenige wijse luyden / naar hunne gedoente / maar weynig die lesen of schrijven konnen / gevonden werden / alsoose daar toe meest eenen Bramine van andere quartieren in dienst aanneemen / want dit geslachte wint met lesen en schrijven de kost en men noemse Kannekappels, dat zijn Secretaris / Schrijvers / &c. die houden reekeninge van alles / daar nochtans de Moradoors hun door de memorie en natuer rechening / ingeval daar yets feylt / wel weten aan te wijsen / soo dat het / niet tegenstaande het onnoosele luyden zijn / al met goede ordre toegaat. Hoofden van de Dorpen Moradoors genaamt.

Deze Moradoors ofte Boeren zoo te lande / als in de Dorpen zijn regte Jentijven die maken Tempels die zy Pagoden noemen / gebouwt zijnde met verwulfselen zwaar van steen boven plat / van binnen met verscheyde vertrekken en pilaren / daar ordinaris een Alderheyligste plaats is afgeschut / waar den God van dien maker ofte bekostiger de preferentie heeft / en gelijk eenen Tempel sonder toegank geen heyligdom na zich sleept / soo arbeydense seer / om d'eere daar van te hebben / dat haar gedachtenis met dat gebouw naar 't volmaken des zelfs niet mocht vergeten zijn maar stellen het meest open tot 't voltrekken van hunne Godtsdienst / die / naar hun de macht toelaat / soo hier en daar een Postuer / d'eene van een Hoere / d'ander van een Koebeest / den derden van een Paart / een Slange / een Vogel / en wel de meeste een Olyphants kop afmalen tot hunnen God / weshalven zy naar de Heydense Geest die haar drijft onkundig sonder reden van wetenschap te geven / gelooven / uytgesondert de Bramines en Grooten des Lands / die soo veel verandering van gevoelen hebben datmen geen staat daar op kan maken / doch zy gelooven in 't gemeen dat de geen die goet doet van den Almachtigen God / belooninge sal erlangen / en dat wy daarom in de werelt gekomen zijn / om in alle deugden te leven / noch stellense vast dat de dooden meer als eens in de werelt komen / 't zy al naar datze verdient hebben / hunne herboorte vernieuwende / blijvende dus lange in een Koebeest / Varken / Hond / Buffel / Paard &c. tot datse weer geboozen werden &c. van de opstandinge uyt den dooden wetense niet / nochtans seggense datmen eyndelijk tot God sal komen / soo datse schijnen te gevoelen dat den godloosen in een veracht beest door zijn bagevier moet gaan &c.; als de Pagoden openstaan zoo komender sommige voor die beelden staan bidden even als de Rooms gesinde / vraagt men waarom zy dat eeren soo seggenze 't is Deuwle, Rama of Tamberan en meene daar mede hunne Goden / verdere redenen hoortmen van het gemeene volk niet / als datse oordeelen ongelukkig te zijn / wanneer dese Goden geen eere geschiet ; de Bramines die als Pastoozen der Kerken zijn / gaan daar gedurig in om voor dat doot effect / de Lampen die altijt branden aan te houden met Oly / van welk Smeer die Afgoden al mede een streek uyt de pan krijgen / dit beest of Oliphants-kop / werd veel met witte bloemen en een kleetje behangen / daar voor de hoeren by wijlen moeten dansen / en daarom Pagods-hoeren genaamt werden / in somma dese gemeene luyden dienen den onbekenden Godt / en als men van de Christen Gods dienst praat soo

Hoe de Jentijffs Boeren gelooven sonder fondament.

Hoe dēn mensch om zijn sonde in een Beest gaat.

en verachten zy die niet; maar meenen voor vast dat zy 't beste deel verkoren hebben/ breeder omstandigheden van hun geloove en kan men van dit volk niet krijgen/ want d'eenen weet dit de andere weet wat anders/ zoo dat zy met geen fondament spreken en wijsen dan iemant naar hunne Bramines of Leeraars die dat beter weeten; God wil hun de oogen des verstants verligten/ want door onse Natie en is tot noch toe geen gewin op haar gedaan / vermits niemant hun spraake kan/ maar wat God in tijd en wijle soude willen geven alsse de wonder Werken Gods in haar eygen tale hoorden spreeken / en die persoon in alle modestie in handel en wandel bevonden/ en onder haar arbeyden/ gelijkmen alhier te lande doet / niemant die hun sal verbieden sulks te doen (want of de Jentijven/ die by na het geheele lant bewoonen / in comparatie der Mooren / hun geloove veranderde of niet / dat sal den Konink van Golkonda weynig schelen / want zy en arbeyden daar niet toe / daar en konnen wy niet van seggen / dog dit is weer het snoodste datse soo aan den anderen door hunne geslagten gekoppelt zijn / en die daar uyt vervalt en wert niet alleen verlaten van Vader/ Moeder/ Susters/ Broeders en van alle de Vrienden/ maar als een verstooteling uyt al hun erf deel gestelt/ dat inde werelt voor sulke menschen zeer affienlijk is.

Door eyge sprake moeten onderwesen werden in 't Christelijk geloove &c.

Maar de Bramines die op de Tempels passen zijn Leeraars en zijn by hun zeer hoog geestimeert: Zy preeken somwijl / maar daar zijn geen Vergaderingen noch Kerken of plaatsen diese daar toe houden / daar de gemeene luyden en principaal de onnosele Boeren / daar van gesproken is / komen ; maar de Bramines diese inde Dorpen hebben zijn niet al even geleert / doch evenwel bequaam / vermits uyt het Priesterlijke geslagte zijn / want op de Tempels te passen en tot schrijvers gebruykt te werden mogen zy doen / en niet anders / daaromme het al veel gebeurt datter Bramines in de Dorpen zijn / die weynig weten watze slooven / en sommige die wat meer weten / moeyen hun weynig met de luyden in 't stuk van 't geloof (soo ik heb bemerkt) te onderrigten / maar komen des morgens hun wat voorlesen / aan sekere water plaatsen daarse wassen alsze hunne boeten gedekt hebben/en dat en luyt niet anders als van wat uyren / en dagen der gelukkig en ongelukkig zijn / waar uyt sy dat meenen te weten van 't vogel-geschrey / tekenen van 't weer &c. alsulke vodderijen / ja als ik 'er door een Taelman tegen gesproken hebbe / bevond ik datze van gevoelen verscheelden / en dienvolgende maar aan hunne supperstitien hangen; naar dit seggen der Bramines rigten de Boeren en alle andere / 't zy in 't planten / in 't werken / of 't geen hun beroep mede brengt: hun zaaken ; want veele Bramines zijn wel geleert in des Hemels-loop / die 't dan de andere met Brieven mededeelen/en hebben veel oude geschreven Boeken door hun Voorsaten naargelaten / waar uytze de Eclipsis soo aan de Son / als aan de Maan weten te reekenen / doch of mense hier / of in een ander Land sien sal en wetense niet wel / alsoo ze my op Cormandel daar veel malen om versocht hebben / dat ik 'er t'elkens uyt het verscheel der langte bekent maakte / daaromse my zeer beminde / als ook wanneer de Bramines hun gesegt hadden dat het regenen soude / 't welk even gaat als de Almanakken in Holland, die niet als van vorst zullen schrijven ontrent nieuwe jaar / dan zijnse verscheyde malen by my gekomen om daar op approbatie te hebben / daar ik ook naar de natuur van het

De Bramines voorseggen van goede en quade dagen regen en wind.

weer

weer/ door lange ervarentheyd en opmerkinge na giste/ was het dan niet als de Bramine seyde/ soo was het wat verscheel/ daar van het raden my alsoo wel toeviel als de voornoemde Bramines, soo datse redelijk wel van alle natuerlijke dingen weten te oordeelen/dat beter hier als in Holland te leeren is/ want de veranderlijke winden/en gedaante van lucht geeft aldaar in deze Oost-Indische landen kenteekenen/daarse van ober lang geschreben exempelen genoeg van hebben/en dit moet yemant niet vreemd denken dat dese geleerde daar van wat meer weten te seggen/ als de ongeleerde en ongeletterde Visschers/ die/ als bevoorens gesegt/ zulke arme onnoosele menschen zijnde wel 2 a 3 dagen te vooren konnen merken uyt het geloop van de Zee en 't springen van de Visch/ dat'er onweer ontstaan sal/ gelijker ook meer landen zijn/ daar dit geweten en geraden werd; soo dat der Bramines Ampt niet anders als zulke pratijken vereyscht/ waar uytze dan werden onderhouden/ en op genade van den gemeenen man leven/ maar de sommige ziende meer naar de werelt/ als hunne geestelijke/ hebben onder het recht van Kannekappel of Schrijvers Ampt/ de practijke der Koopmanschappen ondernomen/ en zijn daar in voort geteelt/ en sommige rijk geworden/ ja tot Regeerders van Dorpen en Steden geraakt/ Juweliers/ en van de subtijlste negotianten bevonden/ want besiet den aard der Benjanen eens/ men sal wel licht merken konnen dat het al van deze geleerde zijn/ die nu meer in de negotie van groote dingen/ als eenige andere handelen/ doch was hun hart dus kloekmoedig als 't practijkig is/ hun handen soo veerdig om 't zwaart te voeren als de negotie: zy zouden haast van het trabailjeeren der Mooren bevrijd zijn/ maar wat is't zy zijn te bloode. Dese Bramines noch Benjanen en eten geen geslacht Vee/Visch/noch alles dat leven ontfangen heeft/ en houden 't met Groente/ Melk/ Boontjes/ Boter/Cadjan &c. zelfs zullense geen fenijnige ongedierten dooden/ ten ware dat 't et yemand beseert hadde/ noch geen boom laten omhakken, in somma 't zy verre van haar dat zy oorzake van de dood/ hoe gering 't ook zy/ souden wezen/ seggende/ dat God het leven gegeven heeft/ en mogen wy het niet benemen/ en most 'et niet in de werelt zijn ten souder niet in komen: soo dat by hun noyt zweert te voeren sal gepractiseert werden/ daar by mogen dese geleerde niet eten/ als dat hunne wijven koken/ ja de sommige/ als de Benjanen, moeten alles selver doen/ en daar en boven mag 't niemand sien; maar och laci! waren zy soo vies van 't onreynigen haarder lichamen ontrent de vrouwen/en 't bedrog hares handels als in 't onderhouden van genoemde supperstitien/ 't soude hun veel beter eer en naam zijn/ nu schijnent Heydense Phariseen te zijn/ die 't alles op 't uytterlijke halen willen; zy hebben ook hunne vaste dagen dieze op Palliacatta Singiewaa noemen/ datse in 24 uyren niet eten/ en hare uytdeelingen aan de armen/ en soo voorts meenigerley orden en manieren.

Benjaense superstitien meer als de Bramines op Cormandel.

De Mooradoors hebben somwijl nog wat dat onbekent is/ daarze Tempels van bouwen doch het wierd meest in voortijden/ als de Jentijven meester waren onder den Konink van Carnatica, gedaan/ wanneer 't met hun in weelde ging/ en om een eeuwige naam naar te laten/ zijnder geweest die ongelooffelijk zwaare steene gebouwen hebben op laten regten/ de welke tot heden noch konnen gesien werden/ als men door de Kormandelse Landen trekt/ maar hattet al vry wat afgestorven is door het verlies haarder vryheyt kannen wel afmeten/

Tempel bouwinge in' voortijden.

alsoo de Mooren geen respect op hunne godts huysen dragen / vermits zy al om de paarden daar in setten / daarse noch al niets tegen derven seggen / om datter al om der Mooren gebied is / soo dat 'er nu geen gebouw met toorens / als in voortijden / maar wel kleyne Pagoden gemaakt werden / dat die gene die noch wat hebben / somwijlen doen.

Darse geen vryheyd in de Carnatise landen te wachten hebben.

Zy hebben kleyne moed en couragie / nu ze onder de Mooren soo buygen moeten / en het schijnt aan haar kleynmoedigheyt / dats hun weynig daar uyt redden sullen / nu de Mooren daar in zijn / en ik geloove dat zy nimmermeer haar vryheyt weder zullen verkrijgen / want behalven dat zy gantsch geen Soldaten hart hebben / zijnse den meesten hoop kaal / en wijts en zijds verstroyt door alle landstreken / hunnen Konink van Carnatica die bevoorens zijn erflanden van Sadrampatam tot Arriamagon regeerde / is nu verd van de weg / en wert van den Neyk van Ikeera, zijn residentie houdende naar de Malbaarse Kust, onderhouden ; soo dat de verstroyinge zwaar / de verdrukkinge groot / en hunne lijdsaamheyd / onder het jok der Mooren is ; echter scheppense noch lustig moet onder de bescherminge der Ed: Comp. om te negotieren / waarom sommige boeren / wevers en schilders in afgelegen plaatsen te Lande zijn correspondeerende met de Kooplupden van de Ed: Compagnie / dieze hunne penningen al om vertrouwen soo tot eygen negotie / als het geen in den dagelijkssen handel van de Compagnie noodig is.

Hoe de Nabab de Carnatise Konink verjaegt heeft.

Wanneer zy hunne vryheyt dus quyt geworden zijn / en hoe den Carnatisen Konink daar niet beter in wist te versien / schoon het hem niet manqueerde aan volk noch magt / zal ik nu verhaalen. Hem quam eenen loosen vos tegen / doenmaals den Heer Miersumela in zijnen tittul maar anders Mirmametzoohy en naar dato den Heer Nabab genaamt, wiens ervarentheyd door ondervindinge van de Persiaense en andere oorlogen met beter ordre, als dese Jentijven was bevestigt / dies hy van Golconda naar Carnatica wiert afgesonden niet al een om de Landen te vermeesteren / maar te regeeren / welken Dominateur dese Jentijven dede ruymen / en den Konink ontrent den jare 1648 verjaagde / sulks dat voor zijn Majesteyt aan desen kant niet meer te halen viel / en begaf zig te lande / daar noch als eenen verdrevene Konink op de genade van andere regeert.

Beter oorlog der Mooren als Jentijven en der Ragies manhaftigheyd die niet mogen wijken.

De Jentijven schoonze wel tegenstant konde bieden / hadden het beleyd van den oorlog soo goet niet / als de Mooren / die met Bataryen op de Hollantse manier en Geschut approcheeren / daar by is een Moor wat stouter als een Jentijf / al hoewel der noch een slag van Jentijven is / diemen Ragies (dat zijn Edelen) noemt / de welke in Oorlog niet mogen wijkken en houden liever stant tot der doot / maar dat geloof ik niet datse alle soo zijn / als zy het ontkomen konnen / maar het is waar genoeg dat 'er eenige liever alsse wijken souden zijn gebleven / en soose beset zijn in perijkel en hunne wijven daar hebbende sullen de Vrouwen den hals af snijden / liever alsse die zien mishandelen / en dan voorts vechten tot der dood ; dit wert een Edelman voor eere en kloekmoedigheyd gerekent / hoewel het inder daad een groote Tirannije en grouwelijk bedrijf is.

De Koning verjaegt en 't volk gebleven.

Die natie zouw hunnen Konink wel gevolgt zijn ; maar dat en konde niet geschieden / want de meeste hadden hunne hanteeringe / neeringe en landerijen / die de Mooren zoo zeer niet begeerden als den Konink / want als zy den tol en

de

de geregte part van outs her in gewoonte / aan deſen Mierſumela voldeden / ſoo was hy wel te vreden / daar behielden zy den voortgank der negotie / hoewel der somwijle een ſchrobwerkje onderging / wat konden zy hier tegens doen / en mede en waren zy onder hunnen Konink daar van niet vry geweeſt / want ſelden hoortmen van redelijkheyd der Heydenſe Vorſten / hoewel de eene buyten de andere vry veel verſcheelt / ſoo datſe niet beter en konden als te blijven waarſe waren / en ſagen aan de ander zijde alle deſe ſchaden in korten ontrent de negotie van de Ed: Compagnie te vergoeden / dat ook effect geſorteert heeft / want veele ſitten nu te lande en in deſe omleggende ſteden in goeden doen.

Het was ook voor de Ed: Comp. geen ſchade dat den Konink van Carnatica weg raakte / ſchoon dikmaal het geen den eenen Konink ordineert den andere contramineert / want wy moſten den eenen betalen en den anderen gelt geven / daar by ging de diſcretie van deſen Moorſen Vorſt ſoo verd / dat hy eenige landeryen die van den Konink van Carnatica aen de Ed: Comp. vereert waren / als het Eyland Errikan en de landſtreeke Mansiewake, hun onverhindert met het vernieuwen van bondige Kauwels of gezegelde ſchriften bevestigde / en de vrundſchap geheel met de Compagnie ſloot / ſulks zijne regeeringe ſeer wel geweeſt is; maar naar dat de landen aan zijn zijde gevallen waren / hebben zig noch andere Jentyven (die hem moeyte maakten) geopenbaart / genaamt Viſiadoors dat zijn Keurlingen ofte Roo Roeden die te lant loopen om alle ſchelmen / rovers dieven / als alle andere quaatwillige / op te ſoeken / en de landen zuyver en ſchoon te houden / deſe nu door ervarentheyt inde boſſchen al om bekentzijnde / en de wegen ſoo wel by nagt als daag wetende / hebben gedagt het jok der Moozen af te werpen / en zijn naar de verſtrooyinge des Koninks / ten boſſche geweken / waar deſen Vorſt al groote moeyte dede hen met Wijf en Kinderen daar uyt te halen: De Viſiadoors eyndelijk ziende de magt te groot en't gewelt van den Mierſumela aangroeyen zijn daar uyt als Onderdanen in behoorlijke nedrigheyt gekomen / herſtelt werdende yder in zijn voorige Ampten en Digniteyten / om geen minder gunſt van de Onderdanen / als de voorige het erlangen; deſe luyden zijn ongemeen in't loopen / een Ruyter met een paard mag het 2 a 3 uyren tegen hen uythouden / maar in een dag 2 of 3 ſullenſe de paarden onder de voet loopen / of af gaan / daar by zijn het gaauwe ſchutters en weten ſoo fel (als hebbende een leere kap en rokje aan) door het boſch te dringen / datter onmogelijk ſcheen te zijn / ja konnen de voetſtappen volgen en naar ſpeuren van de geen die daar niet meer geweeſt waren / dit is nu een geſlagt die niet anders en doen als oppaſſen en werden Viſiadoors genaamt / daarom haare geregtigheyd van de boeren uyt de inkomſten des lands hebben: deſe luyden ſullen in het gemeen alle doode lighaamen in het vier verbranden dat noch al gaan kan / maar zy hebben wondere wreetheden dieſe Godzaligheyd noemen / even als de kinderen die den Moloch opgeoffert wierden.

Viſiadoors onder gehoorſaamheyd gebragt van de Heer Nabab &c

Seer wel ten boſſe te loopen door de Viſiadoors.

Schoon dit veelen genoeg bekend / en over veele jaren beſchreven is: zal eevenwel niet ondienſtig zijn te verhaalen / om eenige omſtandigheeden / die zoo heel bekend niet zijn. Zy ſpringen levend in het vier by haaren geſtorven man die dan al meeſt in een groote put daar toe gegraven verbrant is. De gemeene Jentyven hebben verſcheyde gebruyken / de Silverſmits die delven de vrouwen by den dooden man / de Viſiadoors en andere geſlagten laten de vrouwen in het

yver

over springen / maar de wijste zijn de meeste tyrannen / die laten de wijven op den dooden man levent binden en steken soo in brant / wanneerse niet doen als Nareyna, Nareyna en Kamme, Kamme (dat zijn hunne Goden) roepen; maar om beter te verstaan / soo seg ik aanvankelijk datse handelen als volgt / den man ziek zijnde / soo wert 'er van de vrinden gevraagt / of den man quam te sterven / of zy als dan haar man wilde verlaten / soo seggense ordinaris; als de liefde mede brengt / naar haare meeninge / neen / wel verstaande sulke vrouwen die geen kleyne kinderen hebben / anders werd het haar niet voorgelegt / alhoewelder wel zijn / die het uyt dwaasheyd selver presenteeren / dit soo zijnde soo moetense nootzaakelijk / willense eerlijk zijn / hun woord houden / want het ook by het leven van den man door haar veelmaal vast gestelt wert / als den man nu overleden is / werd het andermaal gevraagt / of zy standvastig by haar voorige belofte blijft volherden / segse ja / soo prepareertmen alles daar toe en geven dese vrouwe wat in datse stoutmoediger is / niet meer naar de werelt vragende / even of al hun geluk zaligheyd (gelijk zy glooven) daar in bestont / dan werter ½ mijls buyten de stad of plaatse een vierkante put acht voet diep en wijt in het vierkant gemaakt / daar in zy den dooden man op een vier in leggen en verbranden / in middels de vrienden daar ontrent met die vrouw komende / het zy te voet / maar meest in een Palinquin / even alsmen een Bruyt draagt / gaande met de vrienden / die daar altijt by zijn / wat ter zijden af naar een Water-put of Tank / wasschende en reynigende 't lighaam eer het ten offer gebragt wert / daar de vrienden dan aan de vrywillige patient / hunne recommandatien van boodschappen die zy tegens haaren dooden man in de andere werelt (daar by komende) doen moet / en veele wondere redenen en Ceremonien gebruykende / agtende het voor een groote eere / die van dese persoon een Betel / Arak of een Lamoentje tot een laetste gifte mag erlangen; leggende dan af al hun Silver en Gout / de beste Kleederen dat aan de naaste vrienden omdeelende / gaat met een groot gejuyg van Trompetten / Tamboeren / Sinbalen / Basuynen / Hoornblaasers &c. naar de bereyde plaats / hebbende veeltijds een Spiegel in de hand daarse in sien / en zijn geweldig met Saffaraan gesmeert / ook soo wonderlijk van gesigt datmen wel kan sien datse haar iets te vooren doen in nemen / daar komende werdender matten voor 't vyer gehouden / om den schrik te mijden / hoewel ik met mijn eygen oogen gesien hebbe / dat een Visiadoors vrouw drie maal met een Orangie-appel inde hand al lachchende om de put geloopen heeft / en onversaagt met 't hooft neederwaarts inden brant gedoken is / daar ik geen twintig voeten afstont / egter doensef voorige met de matte om niet verset te werden / want andermaal is het gebeurt dat ik gesien hebbe / datter twee vrouwen (niet meer als Bysitten of Hoeren van den jongen Letsemaneyl zijnde) haar ook tot de put begaven / en den anderen by de hant hielden om alsoo gesamentlijk daar in te dansen / dat den eenen door het sien van het vier seer traag daar in wilde / want soo als de een haar sprong maakte / om dattet dan geen tijt van pauseeren is / als zy daar by staan / soo week de ander te rug / egter gink dit voort / en zy roldender soo wel als de ander in / vermits de eerste haar soo vast by de hant had / sulks dat dese zaak al wonderlijk geschiet met een dolle kop / want ik geloof datse de luyden wat Gimsje of Amfhioen in geven / also het nugter en wel gemoet voor een Romeyn stuk soude gerekent werden / en alhoewelder veele dit onderneemen / soo

Hoe de Vrouwen op de Kust in 't vyer springen en de Man in de dood volgen.

zijnder ook niet minder die daar wel uytscheyden/ echter onderhouden zy haar gebruyk van niet te hertrouwen/ de sommige die dese eerlijke belofte (soose meenen) niet naar en komen werden/ op peene van gebannen en het hayr afgesneden te werden/ aangesproken/ daar en boven van hun geslagte verstooten/ uyt alle erf gestelt, en dan voorder hoeren dienst te doen gedoemt &c. soo dat veele om humme reputatie dit naarkomen/ want 't is een vande grootste eeren/ soo voor hun vrienden als kinderen/ diese naar laten konnen: om dit offer te zien en daar toe de behulpige hand te bieden komender meenigte van menschen/ uyt de humme/ toeloopen/ soo met Brandhoud als Oly/ datse alle om de put leggen/ om waar te neemen wanneer de sprong daar in geschied/ het welk met een groot gedruys van geschreeuw/ Pijpen en Trommelen toegaat/ en met datse daar in vallen soo werd alle den Oly op dat kool vyer/ meest verbrant zijnde/ gegoten; en het Brandhoud by meenigten daar op gesmeten/ dat eenen rook-damp op geeft/ als van Sodoma daarmen niet by duuren kan/ en terwijl dat geraas duyrt/ kanmen selfs niet eenen schreeuw van die vrouw hooren/ die dan/ op dese wijse haar leven eyndigende/ zalig sterft/ en weder in de andere wereld by haar man (soose meenen) op komt/ en om datse aldaar niet ledig sonder huyselijke dingen soude verschijnen soo werd'er mede gegeven een Rijs-blok/ en soo wat geringe snorren/ diese in het huyshouden van nooden hebben. Met de andere die gedelft werden gaat'et al meest op de selve wijse/ naar het doen van verscheyde ceremonien/ den dooden man inde putleggende/ en de levende vrouw daar op sittende makense met aarde de put toe/ tot 't hooft maar boven/ is en dan recommanderense ook soo wat/ daar over dan een kleed halende draapense de vrou den hals om/ of trappense dood/ dat van de naaste vrinden geschied/ en soo stoppense haar levend onder de aarde en werd zoo voort versmoort. Doch dat van de Bramines is 't wreedste die op den doode man leggen en hun gelijk laten branden/ roepende niet als Nareyna, Nareyna, ja het is in 't land geschied/ maar dat heb ik niet gesien (nogtans is 't waaragtig) dat Bramines vrouwen los zijn gaan leggen op den man sonder gebonden te zijn/ en hebben soo den dooden met den levenden gelijk aangesteken en door dat element vernielt: noch zijnder veele geslagten die dese manieren niet en hebben/ die humne dooden verbranden/ en de weduwen laten uyt sterven sonder te mogen hertrouwen/ 't welk als vooren met Pijpen en Trommelen geschied; maar als dese vrouwen niet stantvastig in haren weduwlijken staat zijn/ en verleyt worden/ of tot een val komen/ moet het hayr afgesneden en buyten alle erf verstooten zijn/ en tot hoeren gebruykt werden/ gelijk de voornoemde door het niet nakomen van humne geloften/ geschied.

Die de belofte niet en houden 't hayr afgesneden en verstooten.

Silversmits die de vrouwen delven.

In Bengala gaat het ook wonderlijk/ hoewel ik het niet gesien heb/ nogtans komender so veel/ die 't gesien hebben datse de zieke luyden aan de kant van 't water van de Rivier de Ganges leggen en hun aldaar (noch niet dood zijnde) laten afsterven/ want humne voorslag is een zaligen uytgang alsse daar in sterven; en dat 'er veel heyligheyds van 't gebruyk van dat water gemaakt werd/ is waarachtig; want rijke Jentijven wenschen hun eynd daar in te mogen erlangen/ waarom zy in haar oude dagen die reys wel expres onderneemen/ maar dat zijn meer als gemeene luyden/ om aldaar op 't eynd humnes levens dat heylig water te mogen genieten/ en noch wat levende een Pelgrimagie by de Ganges te doen/ verlatende Wijf en Kinderen om desen verkeerden Godsdienst te plegen/ ja de

De Heyligheyd van in de Ganges in Bengala te sterven.

kinderen agten haar gelukkig zelfs den asch van 't gebeente der ouderen daar te brengen &c. De Jentijfse Kooplupden die aan de Ed. Compagnie dependeeren / hebben dit meede voor deezen wel gedaan / maar naar dat de onse een groot dreygement aan haar deden / dat ingeval zy niet naar lieten hier ter stede of plaatsen zulks te doen / zy Compagnies negotie souden moeten derven/en daar en boven noch geld aan de regeerende Mooren uytkeeren / 't welk niet aanstond / over zulks is 't wat/ tot geluk der vrouwen/ naar gebleven / soo datze eere en kost versparen met hun genegentheyd tot deze zake / al en effectueert het niet: maar dit is soo veel de Zee plaatsen aangaat, te lande gaet het somwijl noch zijn gang / gelijkmen veel hoort van grooten die te lande sterven / daarder twintig en dertig en met de Neyken of Graven tot hondert in 't getal in 't vyer springen / en met hunnen Heer haren uytgang neemen / soo zijnse met deze dupvelse eere versien.

Groote daarder veele mede in't vyer pringen.

Of dese wet altijd onder haar geweest is / dan ofze om eenige redenen van de Grooten geordonneert is / daar van en soudemen de waarheyd niet wel konnen seggen / want alsmen 't haar vraagt seggenze 't is van outs her een gebruyk geweest ; maar daar werd mede sterk verhaalt / dog het soude hun geslagte schande zijn dat te seggen / dat den Koning in voortijden sulks geordonneert heeft / om dat de Majesteyt merkte dat 'er veele mannen stierven / dies de vrouwen haar tot andere wenden / daar uyt hy ordeelde / gelijk het wel ligt waar kan geweest zijn / dat de mannen vergeven wierden/ als 't hun by den tegenwoordigen niet langer aan en stont / want zy leefden naar hun wellusten en vermaak / gelijk de heydenen gewoon zijn / daar op de wet soude gekomen zijn als hunne mannen stierven zy mede tot inde dood / ten ware eenige kleyne kinderen die hen verschoonden / moesten gaan ; anders verstooten/ het hayr afgesneden en alsoo uyt alle erfgoed gestelt te werden / dus zijnder veele eergierige en vrome op haar maniere den Koning (die het ook selfs agter volgde)gehoorsaam geweest/'t welk nu/met meer andere superstitien / soo zeer niet onder de Mooren/ als den Koning van Carnatica in treyn gehouden en naargevolgt werd / willende de Mooren liever de onkosten dien aan gaande in hunne beursen steken / sulks zy niet opentlijk / maar bekrompen en bekommerlijk iets bestaan te doen / want in voortijden onder hunnen Koning soo wierdender feest dagen van penitentie gehouden / de Hoere wagen getrokken / of eygentlijk naar hun in beeldinge Gods wagens/ daar afgoden op saten / de een achten hen gelukkig daar van overreden te zijn / de ander werden in de rug gehaakt en by een wippe op gehaalt / alwaar een pistool af schieten en penitentie voor hare Goden doen / en diergelijke superstitien / onder dese Jentijven in gebruyk ; maar nu hoortmen hier soo veel niet van / mits de Mooren hen soo trabaljeeren datse daar toe niet veel lust hebben.

De Wet van't branden om dat de Vrouwen de Mannen vergaven geordonneert.

Schoon nu deze Natie met soo veel vreemde en grouwelijke ingebeelde Godsdiensten versien is/ so houdse noch in 't Huyshouden en hun Politien goede ordre. Wat de ordre van hun Huyshouden belangt/ daar in dienense tot een exempel der Christenen / want hebt gy opt gehoord dat wy/ als Vader en Moeder sterven / naar latende ses a acht kinderen/ yder van die tot dagen des houwlijks/ rakende / noch al gesamentlijk tot in het derde lit den anderen versellen / en in ruste en vrede/tot vijftig persoonen in getal/vereenigt blijven/ daar echter uyt een keuken van eenen Kok &c. gedient werden ; soo het onder ons soo is / soo ben

Goede ordre vande Jentijven in 't huyshouden.

ik t'excuseeren door onkuntschap/maar ik geloof ter contrarie wel dat het noyt geschied is/doch soo der diergelijken exempel/al was 't maar van twintig persoonen by den anderen/gebonden wierd in Holland, soo mag 'et wel voor wat vreemts uytgeroepen werden/ en tot opwekkinge van vreedsaamheyd dienen; en dit houden deze natie met goede ordre.

Maar indien dat in Holland moest geschieden zy zouden den anderen van haat nijt op eten en verteeren/ al waren 't schoon Broeders en Susters en desselfs kinderen/ dat is al vry een aanmerkens waardige zake/ en zal daarom dezelfde wat nader ontleeden. Want dit dient ons tot leeringe/ en principaal die zelfs met hun gebueren/ daar noch een scheydinge is/ niet konnen accordeeren/ ik laat staan hoe naar dat het de hatige broederen en vrienden behoorden in 't hart te dringen/ die als Leeuwen tegens den anderen staan en brullen.

Als den Vader of de Moeder Regeerders des huysgezin/ oud geworden/ en heel door hoogen ouderdom vervallen/ en onbequaam zijn/ soo werd 'er by gemeene stemmen onder de Kinderen beraamt/ om den Vader buyten alle commando te stellen/ overmits het vervallen verstand/ by voortgank der negotie niet anders als agterstal en schade voor het gemeen huyshouden soude baren/ dies zy best dunken den ouderdom ongemoeyt te laten leven/ en het eynd zijnes kommer in ruste te voltrekken/ daar toe hy goetwilliglijk zig laat bewegen/ door den krachtigen indruk van noodzaakelijkheyd/ als zijnde het gebruyk der landen/ sulks alles in ordre naar de gewoonelijke Commertie onderhouden wert/ invoegen dat den oudsten het gesag toe komt/ en als hoofd met gemeene toestemminge van de andere daar toe verkooren/ onder hen uytgeroepen en aangesien werd/ stellende ordre op alles soo in de negotie als het huyshouden/ den eenen last gevende tot inkoop der kleeden te lande/ de ander tot overbrengen/ bewaringe en verkoopen desselfs/ den derden tot het wisselen van geld/ opkoopen van Gout en Zilver als andere waren onder hun gebruykelijken handel &c. den vierden tot aanteykening van alle onkosten soo ordinarij/ als extraordinarij/ dependeerende aan de negotie en het huyshouden/ die zy den Kannekappel of Secretarijs noemen/ en bevoorens het uyt voeren van yders Ampt (werd een genougsaame preuve van hun Capaciteyt die in soodanigen gelegentheyd daar by gebruykt wert/ genomen; onderrigtende den eenen/ door de andere/ mits alle hunne pratijken niet anders als op gewin in de negotie aanleggen/ onder welke natie soo veel hinderpalen/ als by ons in de jeugd/ het zy lesen van historien/ gesang/ spel/ soete geselschappen/ vrypagien/ rijden/ rossen en andere wulpse exercitien en vermaken/ niet gepleegt werden/ maar laten ter contrarie hun gedagten op het noodigste tot voorstant van het Gemeene Besten gaan/ dies halven zy weynig (hoewelder noch eenige gebonden zijn) bedorven op voedelingen groot maken/ want de occasien/ die hen den weg soude baanen/ werden seer weynig gevonden/ mits men geen herbergen noch logisen en vind/ daar anders als geringe kost en water tot den drank/ op de reys te lande en in de steden/ ongeschaft werd/ gelijk ook geheel geen sterken drank onder haar gebruykelijk is/ want de schande tot het vervallen des dranks is grooter by hen als de snoodste hoererijen/ seggende dat een mensch door drank voor dien tijd in een beestachtigheyd verandert/ zonder nootzakelijkheyd der natuur/ daar 't andere

Hoe se gesamentlijk hunne negotie drijven en de Vaders onbequaam zijnde afsetten.

in onkuyſheyd plaats heeft/ voornamentlijk die geen vrouw rijk is/ daarom onder hun openbare hoeren getollereert zijn/ die ook aan de Tempels met danſen moeten dienſt doen.

Maar als nu yder 't geen in hunne Compagnie aangelegt wert/ volgens zijn pligt waar neemt/ en buyten dit yets apart verrigten wil/ werd'er/ naar 't oordeel van het gemeen/ ſekeren pennink voor yder beraamt uyt te ſchieten/ die dan

Goede rekening en overleg dieſe maken.

ſoekt te vetrachten/ daar zijn eer aan hangt/ voordeel te doen/ en alſoo by de maandelijke of jaar rekeninge zijnē yder toont/ en zijn winſte te berde brengt/ dat geſamentlijk in hunne vergaderinge geballanceert/ alle effecten/ goederen/ Koopmanſchap/ ſchulden kontanten &c. op genomen/ en weder de onkoſten/ dat jaar al om gedaan/ afgetrokken/ ſoo der dan winſt is het Capitaal vergrooten/ t'elkens hunne misſlagen overſiende by uytſlag van zaken/ den anderen tot verbetering in raad en daad ſtijven &c. in ſomma hun gedoente is ſubtijl/ en met voorſigtigheyd verſeld/ alle queſtien en verſchillen werden van den oudſten ter neer gelegt/ daarſe hun goetwillig naar moeten ſchikken/ doch als de zaak

Queſtien werden van het hooft ter neer geleyd &c.

hoog loopt/ werdender uyt hun geſlagten de Ouderlingen deſſelfs verkooren tot Arbiters/ of Schepys mannen/ daar zy hun ten vollen mede genougen/ ten zy datter extreeme quaataardige onder haar zijn/ dieſe zijn part wel geven en laten wandelen/ want als hy zig ſoo vergrijpt datter de Aweldaar achter komt/ ſoo moeter een boete/ of den huyd vol ſlagen op ſtaan/ daarſe niet veel mede verſien zijn; ſulks alles uyt liefde onder een goede diſcipline afgedaan werd/ en dat binnen den huyſe/ want men kan genoeg afmeten daar ſoo veel verſcheyden wooningtjes en vrouwen by den anderen als in een Gaſthuys zijn/ datter (al is'er een die daar geduerig zijn werk van maakt/ de dagelijkſe toeſigt houd en ordre op alles ſtelt) wel een gekijfje en krakkeeltje omgaat/ maar 't onſag weer houd hun/ terwijl een vrouw aldaar niet meer als een Kind ontrent zijn Vader te ſeggen heeft/ en werd onder haar naar merite geſtraft/ anders alsſe ſoo veel als onſe wijven te ſeggen haddden/ ſoo kond niet mogelijk zijn. Als zy houwelijken ſluyten, ſoo wert'er een gemeene verkieſinge uyt haar geſlagte gedaan/ het zy Broeders Kinderen of verder vriendſchap/ ook vreemde/ maar ijder van zijn volk/ want daar op hebbenſe veel te ſeggen/ hare

't Samen voeging in 't trouwen door nader vrinden.

geſlachten zijn meenigerley, als mede de geſlagten der Bramines die ook al drie of vier derley zijn/ de Kommetjes en eten ook niet dat leven ontfangen heeft gelijk de Bramines, de Chittis, Wevers, Schilders, Silverſmits &c. en zijn daar niet vreemt van/ gelijk ook alle geſlagten ſoo van eenige Ambachten/ als Viſſchers diemen Macquaas en Summelevaaſen noemt/ alle deſe nuttigen ſoo wel Vee als Viſch/ uytgeſondert Koebeeſten/ dat is het reynſte dier/ dieſe veel

Hoe vreemt dat de Bramines hen van de Perrijers houden off e onreyn waren.

voor hunne Goden op regten/ maar de Perrijers zijn de veragtſte van alle/ de welke niet alleen tot het eten van deſe Koebeeſten vervallen/ en 't vuylſte werk doen ook beuls moeten zijn/ maar en vermogen in der Bramines ſtraten niet te komen/ want dit is my op ſeker tijd gebeurt dat ik uyt rijden was en in zeker Dorp komende/ eenen Bramine moſt ſpreken/ mijnen knegt (die een Perrijer was bleef voor de deur ſtaan; en als ik de reden vraagde/ ſoo antwoorden zy my dat hy dat niet en vermogt te doen/ als op het verwagten van ſlagen/ ſulks ik bemerkte/ datſe die luyden als onreyne agten om het eten van de Koebeeſten/ het welk zy nogtans van ons ſoo niet derven laten blijken/ maar echter is dat ſeer

klaar/

klaar / als de dienaren vleys van Koebeesten moeten handelen / dat zy 'ernoode aanwillen / ja somwijl van wech loopen.

Zy hebben wondere manieren in hun trouwen want dat niet een groote suitte van Trommelen / Pypen / Basuynen / en veelderley geraas doen / dragende de Bruyd en Bruydegom ordinaris in een Paliquin, dat is een Koop daarmen in leyd / en door acht a thien mannen gedragen werd / wanneer de Bruyd als de meeste tijd / als 't wat van staat zy / maar vier a vijf jaren / en den Bruydegom acht a negen jaren oud zijn / ook gebeurt het wel dat den Bruydegom wel mannelijk / en de Bruyd kleyn is / zulks dat hy soo lange moet wachten tot zy haar vrouwelijke jaren heeft / en blijft by den Vader of Moeder of zijne vrienden na gelegentheyd woonen / die haar voort groot queekt / als de vrienden dat verstaan / soo geld hier geen simmelijkheyd / en zijn meest al versegt eerse daar iets van weten; aan weder zijden accordeeren de vrienden wat'er ten houwelijk sal gegeven werden / en helpen elkanderen lustig voort / tot onderhoudinge des huyshoudens &c. als de rondegang dat is de bevestinge der trouwe / gedaan werd; soo en mogen zy niet door alle straten gaan / yder heeft zijn limiten / den eenen mag door die / d'andere weer door geene gaan / en als daar in gemist werd / makense groote moeyte en een hoope geraas / doch hare krakkeelen vallen weynig op vechten uyt / maar kakelen en schelden elkanderen en als 't op 't hoogste komt / soo trekkense het hooft doekjes af / dan schijnt de krijg te eyndigen / niet anders schijnende / als een party Visch-wijven gekijf en soo voorts &c. Deze Bruyd sittende in den Palinquin met den Bruydegom / zijn naar de gewoonte van 't Land / met hun cieraat en veel bloemen behangen / de vrienden te paard volgende / zijn ook fraay opgeschikt / hunne Condeé of Hayr-vlechten op zijde ongebonden / en met Goudwerk behangen / soo in de Ooren / Neus / aan den Hals / als op 't Hooft &c. En tot geleyde van deze Palinquins gaan de Dans-hoeren, die de staat met singen &c. helpen vermeeren. Deze vertooninge van trouwen / begint altijd 's avonds ten seven uuren naar Sonnen ondergank / wanneer wel hondert Toortsen en Lampen ses a acht op een stok / die al brandende door gehuert volk gedragen werden / daar nevens een groot geloop van volk uyt komt / hebbende alsoo een gesleep van duysend man of meer / steeken daar en boven ter eeren / alsse voor 't Fort komen / Vierwerken (die deze natie wel maken) aan / zulks dat dit trouwen hen over de drie a vier hondert gulden kost: alsse nu t' huys komen / gaan alle de vrienden en gebueren / daar om her woonende / als mede die te lande ontboden zijn / neer sitten / en daar werd een generale gifte van yder gegeven so veel hy wil / daar van de Schrijver de naam aanteykent met de schenkagie / en so / naar wat te eten en te drinken / scheyden zy voornamentlijk werd ter geduerige omdeelinge van Betel en Arak / zijn het rijke luyden / Rooswater / gedaan / en de huysen met groente en bloemen alom besteeken; zoo zy by haar eerste vrouw geen kinderen voorteelen / soo mogense noch een tweede trouwen / maar daar zijn sommige al vreemt van / d'een doet het / d'ander weer niet / maar die hun wat verlusten willen en de macht hebben / houden buyten het echte wijf noch een a twee hoeren of bysitten; doch dit werd van wel gereguleerde persoonen / niet alleen onder haar voor dwaasheyd gehouden en tegengesprooken / maar voor een groot quaad geacht / komende in 't huyshouden

Ordre van trouwen door eenige staaten yder na hun recht

Den rondegang in het trouwen zelfs met groote staat na hun meening.

Schenkagie aan de getrouwde

niet anders als onlusten veroorzaken / daarom veele ons doen / prijsen behalven dit / dat de vrouwen naar de dood van haar man / niet behooren te hertrouwen: alsse nu in 't huyshouden / door aanwas te groot werden / sullen beramen scheyding te doen / daarse al lange hun bedenken toe neemen / op dat dit met omsigtigheyd en voorstand van yders gesinde mag voltrokken werden / soo maken zy de deelen niet soo kleyn / als 't wel vallen kan / maar bereyken hun oogmerk met het stellen een der wijste over de gedeelten / als hooft / 't zy dat het getal van veertig a vijftig in vier a vijf of ses verdeelt werd / daar eerst de voorstanders naar gemeene stemmen voorgestelt / en als verkoren zijn / dit soo zijnde werd 't Capitaal in gelijke parten verdeelt / behalven 't geen zy in de Ed. Compagnie negotieren / 't welk noch al veel by den anderen blijft / en yder participeert soo in 't werk te vorderen als naar gedane reekeninge de winsten te deelen / &c.

Voorsichtige deeling der geslachten en huysgesin &c.

't Is vreemt al deze manieren van omnegang te hooren / by het sterven en trouwen / maar hier onder en schijnen de Perrijers niet te zijn / maar alle andere geslachten vooren genoemt / daar de Bramines de grootste van zijn: Want de Perrijers mogen in hunne steden niet woonen / als aan sommige hoeken en kanten / als mede buyten / soo datse al veel op Dorpen en Steden hunne Negerije apart hebben; zy houden mede de manieren van trouwen als andere Jentijven, maar doen dat alsse aan weder zijden groot zijn / zy drinken Arak / Slachten / bereyden Leer / zijn Schoenmakers / Zadelmakers / voeren alle vuyligheyd naar buyten / dragen de Palinquins / en arbeyden zonder onderscheyd / deze Natien en maken 't huysgesin soo groot niet maar scheyden vroeger; zy hebben mede een hooft onder haar / even als in 't Vaderland de Gildens waar naar zy luysteren. Deze Perrijers, al is 't schoon datze van d'andere veracht werden / roemen ook op hun geslachte / zeggende dat zy 't grootste en aansienlijkste geweest zijn &c. Haar geloove is meest als de andere Jentijven, doch 't zijn al onnoosele menschen / die niet lesen noch schrijven konnen / en moeyen hun minst daar mede.

Der veragte Perrijers geslachte.

De Jentijven in 't generaal hebben ook haar Feestdagen en eenige Rustdagen / maar seer weynig / door eerst en weten zy van geen rustdag / maar arbeyden soo wel Sondaags als in de week / maar in 't land zijn soo eenige plaatsen / als Cansjewarom, Tripity en andere plaatsen / daarse soo in manier / als een Kerk is / houden / ook eenige Reliquien en raare konsten gaan sien; buyten dat / soo is de grootste Feestdag over alle de plaatsen den 8 of 9 Januarij / die zy Pongel noemen / schijnende een oud Feest te zijn / want dan mogense niet eten van de oude / maar wel de nieuwe Granen / datse Pongel-rijs heeten / en bakken daar van koeken / tegens desen tijd makense hunne huysen schoon en noodigen de vrienden uyt het land van wijts en zijds; den eersten dag is tot feest houden van haar / maar den tweeden gaan 's morgens vroeg alle de Koebeesten (gelijkse dagelijks zijn gewoon) naar buyten / om den hals behangen met Panjaren of Rijs-koeken / die dan buyten van de arme luyden en kinders werden opgegeten / en terwijl zy 't Koebeest als 't reynste en gelukkigste ter wereld stellen / soo is 't niet vreemd / datse daar aan uytdeelinge van eere op den feestdag doen / ja op dezen dag heb ik 'er sien naarloopen / die maar waren wachtende op de pis van 't Koebeest / en ik hebbe ook gesien dat 'er een vrouw was die het aansigt en 't hooft daar mede waste / als stellende eenige reyniginge van

Heylige dagen der Jentijven.

Reynigheyd in de Pis van 't Koebeest,

sonden

ſonden daar in; of de rijke deſe ſuperſtitien in huys doen / als de arme op de ſtraat is my onbekent / want alsmen hun daar naar vraagde / ſoo wiſten zy wel datmen 't begekte / daarom noyt in ſinceriteyt antwoord konde bekomen: Buyten deze Feeſt en zijn'er geen geſette Feeſten / hoewel de Bramines noch veele vaſten hebben / als willende veel heyliger als 't gemeene volk zijn / maar echter ſoo makenſe feeſten genoeg / 't zy datſe de hoeren voor de Pagod laten danſſen / en dan daar eenige op nooden / ofte omdeelinge doen van gekookt eten / naar hun gewoonte / aan de arme van haren geſlachte &c. Sulke en diergelijke zijnder veele / en dan koſt hen dat al vry wat daarſe al mede (als onder ons op de Gaſtmalen) glorieus op zijn.

Geen andere Feeſtdagen als hoere danſſen en uytlingen.

Deze luyden hebben noch een ander Nieuwe-jaar / ſoo als my de Bramines en de Koopluyden hebben geſegt / 't welk omtrent het uytgaan van Maart wanneer de Son in Aries gaat / dat altijd op den 20 of 21 is / nochtans heb ik niet konnen verneemen / waarom zy op 't laatſte van Maart of 't eerſte van April beginnen / altijd dit is ſoo / datze dusdanig reekenen / en dat is eygentlijk haar nieuwe jaar / wanneer de geleerde daar wel op vieren / maar 't gemeene volk rekenen / algelijk andere Heydenen by de Mouſſon &c.

't Nieuwe-jaar der Jentijven.

Zeevende Capittel.

Van der Indianen Potſen, Ambachten en Neeringe.

Het danſſen van de Hoeren daar ik te vooren van ſeyde / dat gaat aldus toe: Zy zijn op hare maniere mooy opgeſchikt met geſchilderde kleetjes / en veel in 't wit / met eenig valſch goud werk behangen / ſoo op het Hooft / als om den Hals / door de Ooren / als door de Neus / met groote gaten / hoe grooter hoe ſchoonder in d'Ooren / en alles dat op hare maniere tot lichtvaardigheyd / volgens hunne vocatie / paſt / en alhoewel zy deze Hoeren tollereeren / ſoo en achtenſe haar niet veel / als alleen tot een vermakelijk geſicht in 't danſſen / welk ſeer vreemd gaat / zy ſtuuren al hun ſprongen naar het gerammel der Trommelen en Geſangen / ſingende veel mede / draayende het geſigt en het lijf / hebbende bellen aan beyde beenen / altijt hun voeten gelijk bewegende / noyt op een been / maar twee beenen wijt van den anderen ſtellende / en ſoo heen en weer draayende / daar van het gerammel de een tijd ſterk de andere tijd ſagt gaat / zijnde hunne Trommels gemaakt als een Boey-vatjen met leer aan beyde zijden bekleet / hangende dat om den hals / daar deſen kochgel of leydsman of opperſten hoerevoogd ſeer wel op beyde zijden / tegen den anderen reſponderende / weet te ſlaan / daar onder ook niet raarder te ſien is / als zijn poſtuyr / dat meer naar de manier van danſſen neygt / als het geſang / en gaat dan al achter de hoeren het zy voorwaarts / en weder agterwaarts / buygende zijn gantſche lijf / als tot een vertooninge van de aangenaamheyd zijner geſten en mijmen &c.

Van het danſſen der hoeren op de Kuſt.

Speculatie van de kochgel in 't naarvolgen.

Behalven deeze hebbenze veel andere konſtenaars als deſe genoemde dans Hoeren / naamelijk wonderlijke potſemaakers en goochelaars / zodanig dat gy het

het niet al gelooven sult; nochtans sal ik niet buyten het geen ik gesien hebbe gaan/ en 't zijn wel mogelijke dingen diemen begrijpen kan/ maar daar zijnder ook onder diemen niet gelooven zoude/ ja had ik 'et niet gesien/ ik weet niet of ik het voor waarachtig aannemen zoude/ want sommige zijn vreemt. Tot Palliacatta heb ik gesien Dansers die uyt het Land quamen/ en zijn meest Jentijven en Bengaalders, die de landen al om met deze hare konst doorloopen/ om den eenen of den anderen een recreatie aan te doen/ en soo een trouwinge of ander feest te lande waar te neemen/ die wonderlijke sprongen maken/ te weten/ zy sprongen op stelten die ten minsten veerthien a sesthien voeten hoog waren/ daar op zy van de grond wisten te geraken/ settende de stelt in een puttje/ en van verre loopende palmden daar tegens op/ hun selven in balans houdende/ en dan werd 'er de tweede stelt gegeven/ daarse mede gaan/ gelijkze dan op een stelt staande blijven/ en daar mede springen waar zy wezen willen: Zy klommen op een Bamboes/ dat is een dikken Riet-stok/ boven een gemeen

Kooredansers en Springers en andere konsten op de Kust.

huys van drie roeden hoog verheven/ die met touwen in 't ronde staat vast gemaakt/ daar op zijnde hebben achter over leggende op een pen omgedraayt/ het welk in een plat ysertje liep/ seer yselijk om in die hoogte te zien/ en daar in was een vrou de gaauwste/ dewelke in 't afkomen de vlechten van haar hayr nam/ en om de touwen bond/ latende haar soo hangende van boven naar beneden loopen: Een ander jong Meysje ging boven op een Bamboes ontrent veerthien voet lang klimmen/ die van een sterk man in zijn kleetje (om 't lijf gebonden) gedragen wierd/ sittende zy met haar naars op het bovenste topje/ dat hy al gaande in balans hiel/ latende haar t'elkens met het hooft neederwaarts vallen/ blijvende aan de gedragen Bamboes hangen/ ja zy setten de Bamboes op hun kinne/ op 't hooft Ec. en slaan die dan weg/ en den persoon werd in 't neervallen altijd gevangen/ doch hier toe namen zy veeltijds Kinders van thien jaren oud; een seker man heb ik sien dragen twee gemeene persoonen op zijn schouders/ twee volwassen voor en achter/ twee gemeene op elke zijde een/ een vrouw los boven op zijn hooft staande/ en dan noch twee kinderen in zijn handen/ soo dat hy met negen persoonen voort ging/ maar niet verder als thien of twintig treden. Een seker man sprong door een naauw touwtjen/ daar even zijn hooft door konde met 't gantsche lijf: Een man settede een pot vol waters op zijn hooft/ te weten boven op een stok van sesthien voet lang en ging daar mede omdanssen/met zulke behendige sprongen dat het water daar in zijnde wel ruym drie vierde part ledigde: Een vrou ging van de aarde op langs het touw van de hooge Bamboes vooren verhaalt/ die boven de huysen stond geregt/ en hadde een stok aan weerzijde met lood in de hand/ en wist haar met de teenen seer aardig vast te houden/ doende daar boven veele konsten/ en quam weder achterwaarts af/ 't welk een seer vreemde zaak in onse oogen scheen om tegens die steylte op te gaan. Sekere mannen en vrouwen konnen met ses kovere bollen speelen altijd twee in de hand hebbende/ en vier in de lucht/ 't welk seer gemeen is. Kloeke springers zijnder/ die over vijf of ses man yder een hoep houdende konnen overkomen/ ja/ loopen over de puncten van Deegens: Noch meer laten een groot kleet van twaalf a sesthien ellen lang aan vier hoevast houden/ daarse soo vaardig over loopen/ en t'elkens de beenen daar aan raken dat het te wonderlijk is/ want die de hoeken vast heest en salt niet ontschieten

ten

ten: kleyne kinderen konnen zy wonderlijk het lijf leeren buygen/ het hooft agter over tusschen de beenen/ alwaarse een stuyver op rapen/ ja stellen op de selve wijse het hoofd als een Pilaar/ waar het lichaam op draayt/ zijnde de kin de spil en het agterste van het hooft tot rust der billen/ soo gebogen dat het geen mensch gelijkt/ en rollen in malkanderen als een kloot/ leeren haar op handen en voeten verkeert gaan/ en 't lighaam in wondere sprongen en bochten veranderen &c. twee reysen springense sonder aarde te raken over/ en zoo haast ze neer vallen nog eens achter over/ dat is algemeen. Een man hadde een lange ketting ander halve vadem lang gelijk daar de honden aangebonden leggen/ die kond hy in zwelgen/ en in het lijf hebbende laten voelen het welk ik en meer andere gesien hebbe/ en daar naar weer uythalen; konde versse eyeren in een zakje laten steken/ die/ naar datse wel tegens de aarde geslagen waren/ weer heel daar uyt quamen/ hy stak een Muyl in een zak en liet een Kray daar uyt vliegen/ die voort in het opvliegen weer in de Muyl veranderde. Van hookis pookis zijnder menigerley/ de welke ik niet waardig achte hier by te voegen/ een geleert Koebeest konde danssen/ gaan/ leggen/ opstaan op de rechter en slinker zijde keeren/ op twee beenen staan/ voor iemand knielen en reverentie doen/ en als het iets gevraagt wierd met het hooft knikken &c. Een Bok was geleert om op een stapje te staan/ en dat te hervatten totter vier leden boven den anderen stonden/ sulks hy wel een voet en een half van de aarde met vier pooten op de breedte van een Rijksdaalder stond; en sulke of diergelijke zijnder soo veel datter wonder is. Ja ik heb noch een Moor gesien die stiet zijn oog uyt zijn hooft (soo het scheen) en liet het bloed en de holligheyd daar van sien/ nam zijn oog weer het selve wassende/ wierp het in zijn voorige plaatse/ en alles was wel.

Daar zijn veelderhande geslachten/ die elk in een hanteering blijven/ daar zijn Chittijs die Kooplyden/ daar zijnder weer die Sakkedragers zijn/ en soo zijn sommige van de Schilders geslachte/ ook Kooplyden/ waar by men geen gevolg heeft/ maar dit is 't gebruyk der Landen/ dat Wevers kinderen Wevers Ambacht leeren/ en soo is 't met alle/ Smits brengen Smits/ Timmerluyden/ Kooperslagers/ en Gieters/ Silversmits/ yder van zijn Ambacht voort/ hier in heeft yder Gilde zijn ordre van hoofden/ maar die eens als Gesaghebber daar over is/ zijnde de Ouderlingen hunner volkeren/ en werden noyt/ soo lang zy bequaam/ zijn verandert/ deze heeft vry meer als een Deeken in Holland onder haar te seggen/ want alle werken die de Goudsmits in 't munten/ de Sakkedragers in 't dragen/ doen/ werden van het hooft der Gilde/ diese ook commandeert betaalt; en dan maakt hy verdeelinge en repartitie daarse hen mede moeten vernoegen &c. Soo dat de dragers in het gemeen arbeyden aan 's Compagnie goet/ en daar naar betaalt werden/ van welke dragten het hoofd aanteykening houd/ dese luyden zijn ongemeen sterk in het dragen/ gaande met een pak van 300 a 350 pond heen al een goede langte/ ja een zak dragense van de Tripewarouse Markt/ een mijl buyten op een dorp zijnde/ tot binnen de stad voor vier stuyvers en dat van 150 pond wegens/ maar soo men hen niet stokken op de schouders gebied te dragen/ soo en willense dat niet doen/ alsoo dat de Macquaas en Chimenelevasen waar neemen/ gelijk Kisten/ Kassen/ Voetwerk/ Touwerk &c. en wilmen niet een Palinquin gedragen zijn/ dat als een kop toegemaakt is/ soo kanmen van dese

Ambachts luyden yder naar zijn ouders en ordre in de Gilden.

ongemeen sterk dragen van Chittijs of Sakkedragers.

G

Mac-

Macquaas en ook de veragte Perrijers in ses dagen t'negentig mijlen gedragen werden / daar van de Palicolse dragers of Boeys, sooze genoemt werden / wel de kloekste zijn / doch in Golkonda en tot Masulipatam heeftmen dit volk seer veel / en soo yemant in 's Compagnie Tuyn drie vierde part van een mijl buyten gesnoemde plaatse wil zijn / kan der voor een Ropia komen / en dit dragen gaat op dese wijse toe: voor drie / achter drie / en vier a ses die daar nevens loopen / om de andere te verbangen / het welk zy door gewoonte met gemak konnen gaande houden / en maken sulken voortgank dat het beste Paart (een pas gaande) niet sterker kan voortraken / hebbende voor loon des daags vijf a ses stuyvers / daarse dan noch van eten moeten / doch alsmen dese dragers boven hun loon spijst / en somwijl tusschen wege / wat toevoegt / soo sullense in vijf dagen wel met loopen eenen dag uytwinnen / het welk zy dan den haver diese krijgen toeschrijven / sooje aan Rivieren komt daar geen diepte in is / sullense u op het hooft daar over brengen / en hebben voor gebruyk in drie mijlen een Tabakje te drinken / somwijl aan plaatsen stil staande / om eens warm water te nuttigen / dat al om te krijgen is / en nootzaakelijk om de groote hitte hen van het koude water wachten moeten / hier by loopt een man die de bagagie draagt / het zy een kisje voor / in het keldertje of iets anders achter / tot het wigt van 60 a 80 pont daar mede loopt hy agter de Palinquin, zijnde aan een stok gebonden / het welk hy van de een schouder op de ander verwisselt / maar desen drager kan des avonts wel een uyr naar komen mits de Palinquin dragers de paarden slagten / die ontrent den avont sterk aan setten / om hun oogwit tot sulken Dorp daarse wesen willen / vroeg te bereyken / soo datmen niet soude glooven / tot wat swaren arbeyd een mensch te gewennen zy.

Palinquin dragers ongemeenen grooten arbeyd voor een kleyn gelt.

Maar gelijkze wonderlijk rap / gaauw en geestig in haar loopen en potsen zijn / zoo zijnze in haar Ambachten en Werken heel contrarie / want naar den Hollander in alle Ambachten en Konsten werkt / daar by zijnze maar knoeyers te gelijken / want hun werken geschiet byna sonder gereetschap daar by seer langsaam zijnde / sulks men in Holland daar mede geen droog brood soude verdienen / selfs de Schilderije der Kleeden gaat seer sober voort / doch geconsidereert dat zy met vier stuyvers 's daags te vreden zijn / en daar op leven konnen / soo en werdender geen devoiren noch practijken uyt gesocht om het selve rapper te doen / maar houdent dus gaande / want Turf en Hout / Kleeren &c. hebbense soo niet van doen / want alsse maar voor een oortje Turf van Koemist gemaakt des daags / en twee stuyvers Rijs / een halve stuyver Groente en soo voorts / alles naar advenant hebben / soo komense dat daar mede stellen / en dienvolgende soo levense al geruster als iemant in Holland.

Slechte werk meesters en kleyne winsten, weynig verteeren.

Raare en geestige handwerken konnense op de Kust van Cormandel niet maaken / maar de Chinesen en Jappanders schijnen daar beter verstant van te hebben / want die van de Kust maken maar mannekèn naar mannekèn / en dan en deugt het noch niet / want zy en hebben den rechten indruk der teykenkonst niet / sulks het altijt stijf of lam staat: dat de schilders in lofwerk en dat op doek / doen / kan wel voor het beste gehouden werden / want selfs alle steene Pagoden gebouwen / als op 't Refetoer, Tripewaron, Tirepopelire, op Tegenepatam, daar ik in geweest ben / zijn wel met schoone figuren en uyt een steen met grooten arbeyt gewrogt / maar datmen eygentlijk op de konst soude

Wel fware gebouwen maken maar naar de Hollantse konst niet te gelijken.

sien /

sien/ die en heb ik 'er noyt uyt geoordeelt/ maar extreeme moeyten en kosten diese daar toe als een eeuwiger memorie/ gedaan hebben; soo dat het ver van de Hollantse konst moet wijken.

De Jentijven maaken ook wel Schepen of Chiampans om te varen/ maar ik soude my niet gaarne op haar maaksel ter Zee begeven/ doch weder ingesien datse maar langs de Kust by de wal op en afvaren/ soo en is hun vaart niet veel perijkel onderworpen; maar eygentlijk soo bouwen de Mooren meerder Scheepen/ die ook reets een groot getal van Matroosen of Zeevarende persoonen hebben/ daar onder veele Barregarse, Masulipatamse en Suratse Las-kaars zijn/ die hen nergens anders niet als met de Zeevaart erneeren/ en dienen de Engelse als de Hollanders in nood zijnde daar mede; op Narsapoer, Visiagapatam, Bunnulipatam zijn de plaatsen waarmen timmert/ daar ook een party Moorse en Jentijfse Timmerluyden woonen/ die niet vies van het varen zijn/ maar de Bramines en willen niet ter Zee komen/ alsoo ze oordeelen dat de Zee voor de Visschen/ en 't Land voor de Menschen om op te gaan/ is/ daarjen boven zeggenze dat geen mensch zijn leven aldaar vermag te wagen/ op dat hy door ongeluk geen oorzaak van zijn eygen dood zoude zijn/ en soo voorts/ echter soo trekken dit de andere Jentijven (die naar Malacca, Atchin, Pegu, Tannassery en Bengala varen) dus verde niet/ maar de meeste die varen als'er wat te winnen is/ naar Ceylon, Jaffanepatam &c. van Bunnulipatam

Daar zijn genoegsaam geen plaatsen ter Kust, daar zy Participanten en Equipanten der Schepen hebben/ als alleenelijk eenen Armoetij Chittij op Porta Nova, en nu eenige andre die ten tijde der Portugeesen/ door hunne onmacht wat op Atchin, Malacca en Bengala, als elders voer/ en noch naar Malacca continueert; maar van de Noord tot Bunnulipatam zijn 't Jentijven geweest/ die op Ceylon al achter uytgevaren zijn/ zulks nu maar van Moorse Koopluyden Provisie &c. daar van daan gehaalt werd/ en tot Masulipatam gebracht/ dat met Chiampans van 30 a 35 lasten continueert/ doch van Sint Thome, is'er nu eenige jaren Equipagie op Malacca gedaan/ daar de luyden mede overvaren.

Equipanten onder de Jentijven.

Vaart der Jentijven naar Malacca &c.

Achtste Capittel.

Van haar andere zeeden, en eenige omstandigheden van haar Godsdienst.

Wegens het geloof van dit volk/ in dien opzicht of men haar niet overtuygen zou konnen/ datse hun Casta of Geslachte souden verlaten/ en onder het Christendom komen/ daar toe is geen de minste apparentie. Het waar dubbelt genoeg/ kondemen maar ons eyge volk in goede devotie houden/ want ze schijnen de meeste partije soo verstokt te zijn/ dat veele menschen dat niet gelooven zouden/ alsoo ik inder waarheyd hebbe gesien/ datze liever in de vuylste hoecken en gaten daarse van

Men kan ons volk in geen goede devotie en een wel geregu-leert leven houden.

de Serjants uytgehaalt wierden / kroopen / dan in de Kerk quamen / en de ongebondentheyd van hoereeren en drinken / is soo gemeen dat het te verwonderen is / ja zelfs die met Inlantse vrouwen getrouwt zijn / en stichten gantsch niet / zulks hun huyshouden (gelijk de Soldaten tot Palliacatta getrouwt leggen) geen goede exemplaren / maar onstichtige voorgangers hebben / daar mede zy niet alleen voor hun selven / maar ook tot ergernis van de Heydenen / schadelijk zijn / door dien desen Natie den handel en wandel van vloeken en zweeren / dronkedrinkken en vechten dagelijks gewaar werden / 't welk hun doet gelooven / dat wy 't rechte geloove niet en hebben / want zeggense indien u geloove goet was / waarom soudender zulke Monsters der natuur voortkomen / ten anderen wy weten ook wel dat onder u als onder ons het graau / ruyg en gemeen volk / in de civile Burger als Geestelijke wetten / soo niet ervaren zijnde / dies-halven ongeleerder moet zijn / als wel d'andere / daarom het niet vreemd is / maar weder geconsidereert van de beste Officieren en voorgangers / die wat meer als een ander meenen te zijn / vallen in de voornoemde sonde mede sterk uyt / over zulks aan 't geloove van u wat haperen moet / ja zelfs oude bedaegde luyden komen soo tot den drank te vervallen / dat het niet mogelijk zy hen daar af te houden / en 't quaat doen van alderley ongerechtigheden om ons te bedriegen is soo groot / datwe ons daar van ter naauwer nood bevryden konnen / en al is 't uyt armoede der Soldaten / soo behoorden die / die eerlijk waren / beter middel te beraemen / gelijk onder ons gedaan werd / en 't grootste dat 'er is zy slaan elkanderen dood / waar geschiet dat onder ons / zulks dat u Natie de wilde dieren in wreetheyd te boven gaat / die den anderen van een natuer en boosaardigheyd zijnde / noch ongemoeyt sullen laten / in somma soo der een vriendelijk en wel is onder de Christenen / daar zijnder wel thien boos tegen / en de goede werden door hun onrechtigheyd als 't gewas van 't onkruyt gantsch onderdrukt / soo dat 'er een verkeertheyd in u geloove is / en na ons gevoelen niet aannementlijk. Ja veele (die goede niet te naar gesproken) leven seer Godslasterlijk en tot groote aanstoot der Heydenen / ik wenste wel van mijnen 't wegen dat het leugens waren / maar d'ervarentheyd heeft my daar van maar al te groote zekerheyd gegeven.

Ergernissen door de Hollanders onder de Heydenen.

Aangaande nu der Jentijven, Benjanen en Bramines (waar onder alle andere geslachten sorteeren) gevoelen / niet juyst al de omstandigheden en diversiteyten die onder hen / gelijk mede onder ons gevonden werden / maar alleenelijk hun geloove van God / daar in stellen zy vast / dat het een Almogende kracht is / die al om gevonden werd / nergens niet buyten gesloten / die den wasdom geeft / en den mensch / naar zijne wijsheyd / met alle tijdelijke goederen versorgt / die geeert en aangebeden wil zijn / die den God alleen is / en nevens hem geen meer / die den mensch goed of quaad naar zijne werken zal beloonen / en diergelijke bekentenissen meer.

Rechte gevoelen van den Waren God.

Schoonze dit soo gelooven / evenwel wetenze van het maken der Afgoden in hunne Tempelen / die den Bramine ofte Priester eere aandoet / soo met branden van Lampen / als met het versieren met bloemen / diese den Afgod omhangen / al fatsoenelijke reden te geven / even als de Papisten / diese ook in discoersen van disputt ontrent my geallegeert / en hun nevens de Sint Thomise Christenen gestelt hebben / die even als zy luyden met de Beelden hare goden dienden / daar

en

en boven bragten zy in de swakheyd en wangeloobe der slechte menschen / als de Boeren en andere Ambachtsluyden / die door inbeeldinge naar eens Bramines woord hun in 't geloove niet konden verstaan / sulks dat een Beeld nootzakelijke aandacht by bragt / maar echter leerdense de luyden wel dat het Beeld den waren God niet en was / maar datse yets tot zijner eeren moesten doen / op dat hy op haar niet mocht vertoornen / en datse by 't aanschouwen dessels een Goddelijke kracht hadden / die hen helpen en uyt alle noot redden konde / en om datse God niet en konnen afmalen / gelijkse seggen dat God geen mensch of yets gelijk is / soo is 't principaalste al om van de grootste sterkte / meest geachte en zuyverste op hun manier / tot het Beeld Gods door alle Landen opgerecht / want den Olyphand is 't sterkste / daarom zijn hooft met syne Snuyte op een menschen lichame (gelijk als zelfs op het gelt (Pagod genaamt) gemunt staat) het vermaarste Beeld is / en daar aan volgt de reynigheyd der Koebeesten / diese niet alleen voor humne Goden houden / maar veele meenen gelukkig te zijn / alsse naar de dood daar in varen mogen / en om dat yder zijn gedachten naar yets streckt / datse in plaats van den Almogende mochten eeren / soo verdichten zy / naar hun fantasien veele en verscheyde Beelden en vreemde gedaanten / die hier en daar in de Tempelen en op de wegen staan / seggende dat is dien / en geene zijn God of Tambran, meenende daar mede 't geen zy tot gedachtenis opgerecht hebben / maar dat zy verre van hun (hoewel de Leeken daar al mede in missen) datse seggen souden dat de steen of 't hout den God soude zijn / neen soo wijs zijnse wel / maar echter blijvense al veel aan 't uytterlijke hangen door ongeleertheyd.

Afgoden in de Tempelen als Boeken der Leeken.

Den Olyphant het sterkste by Gods Beelt geleken.

Gedachten der Heydenen ontrent hunne Afgoden.

Dat zy nu humnes Gods beeld op 't geld setten / en dat noch Pagoden noemen / (schoon dat woord ook Tempelen beteekend / en dat weynig gemeenschap heeft met God: want den Rijkdom werd den onregtvaardigen Mammon genoemt / derhalven het daar verre van daan behoorde te wesen / datmen den God daar by gelijken soude:) zoo weeten zy naar de Heydense manier en konnen volgens hun verduystert verstand hier van goede reden geven: om dat het vernuftige menschen zijn. Want voor eerst zeggense wat is 'er aangenamer als geld / wat is 'er waardiger als God? die den Mensch zijnen zegen / of soo zy seggen de Fortuyn laat toekomen / wat soekt zijn harte meest in dese werelt om geacht te zijn / als geld? gedenkt hy aan 't gelt / hy noemt den Tempel dat is de naam van 't geld / en alsoo gedenkt hy het Beeld / en dienvolgens op zijn God: Dese redenen en zijn naar d'Heydense manier niet vreemd / maar by ons soude dat voor dwaasheyd gehouden werden / datmen de gedachten in den strik des werelds / zijnde het gelt / tot leeringe van de Goddelijkheyd soude trekken: Doch de Rooms gesinde wat doen die al veel beter / sietmen niet uyt Italien komen 't waardigste geld de Venetiaanse Ducaten / datter al hun Heyligen op staan? diese voor sulke krachtige Voorbidders houden / voorwaar dit is den Christenen vry grooter schande als de Heydenen.

Waarom haren Afgod op 't gelt gestelt is.

Roomsgesinde mede Heyligen op de Ducaten.

Voor de rest hebben de Jentijven mede groot gebrek van gierigheyd / gelijk als de Hollanders / want als onse discoersen daar op vielen / soo seyden de geleerde Bramines, dat de natuer der menschen die altijd boos was / en tot dit quaad ook genegen; desen drift van begeerlijkheyd / doch d'een vry meer als den anderen / hadde / soo dat onder hun gebruykelijk is te seggen / als den mensche niet heeft / strekt zijn begeeren tot vijftig / en dan tot hondert / en dan tot duysend /

Begeerte van alle menschen tot meerder goet in de wereld.

send/ en soo groept de begeerlijkheyd nevens den rijkdom/ en die hem anders bevint is meer als gemeen gelukkig/ alsoo hy 't recht der nature en de verdorven effecten tot dese genoeginge kan dwingen/ soo dat 'er wekken zijn die hun eygen mond 't eten misgunnen/ en weder verquisters/ maar men hoord'er soo van geen Debauchianten/terwijl (als vooren verhaalt) de occasie soo niet presenteert/en d'ordre in de samen partinge/daar van een belet is/want is'er een die dat begeert/ twee zijnder weder tegen/ daar/ door het naargelaten werd/ maar om d'uytdeelinge der arme en sekeren pennig tot 'et bouwen hunner Tempelen/ konnense seer wel verstaan en resolveeren te geven/ en laten hun/ rakende het gemoed in den Godtsdienst/ altijd binden.

De Jentijven houden haar kleyn en nedrig om de Mooren.

Staatsuchtig/ hovaardig en prachtig in haar doen en zijnze niet/ want zy zijn maar vrye slaven onder de Mooren/ die hun (kondense) 't vel wel souden afstroopen/ daarom houdenze hun altijd in eenderley habijt/ en sullen altijd tegens diese niet en kennen/ klagen dat de groote onkosten hunnes huysgesin met de winsten heen gaan en soo voorts/ al om den Moor in geen groot gevoelen te brengen/ daar by is't wat anders onder de Compagnie/ als te lande onder de Mooren te staan/ daar op zy haar niet durven ontblooten/ maar op de Compagnie staanse al somwijl wat trots en moedig tegens d'Inlanders/ doch by ons als dienaren/ en wat lust kander desen staat/ al hebben veele nu wat geld/ in sulken vreesachtigen ommegang geven/ ja zy houden hen soo slecht datse de huysen van buyten aan de straten van geen steen en maken/ en daar binnen als men een stroo dak door passeert/ dan komtmen eerst daarse woonen/ soo datse uyt vreese van de Grooten veel laten datse anders doen souden.

Werden soo wel tot eenScheyts man gebruykt.

Over zulks kan elk wel denken datse niet veel in regeeringe van het Land en komen: want daar hebbense geen nood van/ maar zy werden somwijl door een scheptsman gebruykt om hun eygen volk in eenige verschillen te bevredigen/ als mede tot Erf scheyders daar over al veel questien in die stroo huysen vallen/ maar anders en moeyense hen nergens als met 's Compagnies negotie en die daar buyten is/ met zijn Ambacht of vocatie &c.

In 't Land geld te begraven.

En schoon haar in haar eygen Land veel overlast en gewelt gedaan werd van de Mooren/ met eenige opleggende lasten diese practiseeren/ dat moetenze al met zachten moede verdragen: En seggense wat/ soo krijgense noch slagen toe/ daarom houdense hen soo stil/ altijd een Capitaaltje/ die 't wat ruym hebben/ begravende/ op datze niet 't onverwacht door opgeraapte actien/ daar de Moor een Meester in is/ alles quyt raken/ soodanig houden het die in 't land gaande.

Trouwer als veele hollanders de goede niet te na gesproken.

Dese Jentijven in het gemeen magtmen wel betrouwen: want in het leenen van penningen het zy op intrest of anders/ daar in heb ikse seer trouw bevonden/al wast ook sonder Handschrift en heb noyt exempel gehoort/datse ymant daar mede verkort hebben/ en als 't gebeurt dat weynig kan geschieden/ ten ware daar oorlogen ontstonden/ soo zijnse noch soo met den anderen hier en daar bevrient/ die dan dat werk aanvatten en redden/ maar konnense in de negotie/ datje voor oogen/siet wat meer prijs krijgen en ymant dat wat aansmeeren/ dat seggense brengt den Koophandel mede/ maar om met een Obligatie van gelt al was die verlooren/ iets achter te houden of onregt daar in te doen/ of sulken schuld te ontkennen/ daar van en is my noyt iets ter kennisse gekomen/ doch

of

of iemant hier tegens ſeyde zy laaten het om datſe onder de Ed: Compagnie zijn/ dat ſoude wel waar zijn/ maar men ſoude echter ſoo op het land als inde ſtede wel iets daar van hooren: ſulks ik vaſt ſtelle datſe dit bedrog aldaar niet plegen / zijnde een groote ſchande voor onſe natie datze hun hier in vergrijpen: zy ſeggen als hun iemant vertrouwt / en op hun woord iets af eyſcht / ſullende naar de redelijkheyd betalen / dat den geene die hem hier in vergrijpt groot quaad doet/en veel ſlimmer als een dief geagt wert: Noch is't meer als den eenen vriend den anderen met groote beloften en goede woorden verſekert / en den ſelve uyt geveynsheyd tot zijn eygen voordeel onderkruypt / en iets tot nadeel van den vriend ſoekt uyt te werken / dat den ordinary gank van den Indiſchen Machiavelle is / deſe is een van de grootſte quaden en hem kan geen ſlimmer vyand tegens komen / want hy is een verrader van zijnen Broeder / overmits zijn aanſlagen ſelfs tegens het binnenſte zijns gemoeds ſtrijden; en om datſe door deſe ſtreken van ſommige geleert zijn / en onder de Mooren die ſeer valſch handelen / woonen / ſoo en ſullenſe nergens meer opletten / ja de Ouders ontrent de Kinderen als hunne gedoente ſtil en verborgen te houden / totter tijd datſe wel in deſe leſſe onderweſen zijn / want zy ſien dat ſoo verde in dat de tegenwoordige vriendſchap van die of geene vriend veelmaal niet langer duyrt / als zy voordeel trekken / en om een geringe zaake ja uyt afgunſtigheyd / den anderen vuyl maken en bekladden / tot welken eynde zy ſelfs by ſchrifte of op hun doodbedde eerſt verklaringe doen / ſoo bang en vreeſagtig zijnſe voor ongemak der Mooren en quade beſchuldinge; deſe vryheyd heeft God lof noch yemand in Holland, hoewel yder zijn gelegentheyd niet garen openbaart / dat hy echter ſpreken mag.

Hunne middelen om voor de Moor haar goed verborgen te houden.

Negende Capittel.

Van der *Jentyven* Exercitie van ſpeelen en andere tijd korting, van haar Maaltijden, Landbouw, Herbergen en Wilde Jachten, &c.

DE Exercitien dieſe hebben zijn ſeer weynig / en gaan op deſe wijſe toe: zy leggen mede met ſteentjes gelijk als men in het kruys ſpeelt / doch men hoort van geen verlies/maar vermaken hen met uyt wandelen en te lande te gaan, de vrienden te beſoeken en luſtig koeken te bakken &c. melk te drinken / en alsſe elders komen daarſe hun geſlagte vinden / daar gaanſe logieren / want men kan aldaar in geen huys voor gelt gedient werden / daarom op alle Dorpen een opene Chiaudery, of open plaats tot een retret/ gemaakt is. Daar zijn noch ſekere Ragies of Edele al om te lande die hun Exerceeren en oeffenen in het Loopen / Springen / te Paard rijden / ter Jagt gaan / en de gemeene luyden / om datſe tot het loopen gewent werden/ als boden/ en poſten/ moeten hun onderhouden/om met loode Schoenen om een paal te loopen 't zy een a twee uyren des daags / om de raddigheyd der leden te onderhouden / zy moeten eenige zwaarte tillen / ſnel in het ſpringen &c. zijn / en de voornoemde Edelen maken hun extreem gaau op de varken jagt / ſoo te voet als te paart / want uyt al dit volk / al zijn't Jentijven, en heeft men geen werk luyden/

Geen ſpeelen als excertien des lichaams de Ragies.

den / maar rappe gasten tot gerief van bootschappen en Soldaten / ook soo leerense worstelen met den anderen / dat in de noorderse quartieren van Palicol gemeender als de Carnatise landen is / soo dat men geen buyle speelen en tuysserijen onder haar in gebruyk hond / en van drinken en wetense gantsch niet / als die ongehoorsaam en onbeschaamt zijn / en van alle hare vrienden verstooten werden &c.

Het konde wesen datse noch eenige andere tijdkortinge te lande hadden / maar ik heb het in het reysen weynig gesien / als datse ymant besonderlijke vermaken met de hoeren dansen / die de vreemdelingen in de Dorpen komen accompagnieeren / en hunne dienst presenteeren / het zy datse een lustig dansje of by

Hoeren convoy in de Dorpen.

slaapje / naar appetijt begeeren / want dit is het daar de ruyge Jentijven (die by ons debauchianten souden zijn) van houden / en al hun vermaak in stellen / alsoo ik gesegt hebbe datse geen sterken drank en drinken &c. hun gebruyk is dan elkanderen lustig met vette kost te tracteeren en boven dien een dronkjen versse boter te drinken / maar geen sterken drank / en daar toe seggense / dat den mensch van den drank des wijns/onbequaam / daar hy in tegendeel sterk en

Boter en Oly dat die luyden drinken.

vet van de Boter wert / sulks zy dit niet alleen prijsen maar ontrent de geringe / gelijk als Zalkie-dragers / Palinquin-dragers / ten hoogsten noodig geagt wert / om hun leden rap te houden / gelijk die de magt niet heeft om Boter te koopen zich met Singely-oly behelpt / strijkende het hooft tot versagtinge (dat ook alle de Jentijven doen) en de leden tot het loopen / en drinken dat vet tot onderhoudinge hunner krachten / want seggense in geval men een instrument van buyten smeert / en dat van binnen onthoud / soo en kan dat zijn rappigheyd niet hebben / en dit is my in het reysen gebeurt dat ik mijne dragers alle avonden drie pond boter en een half gaf / daar vanse een deel in de kost deden / en de rest op dronken / nuttigende het selve met sulken smaak / als wy anderen drank souden doen &c.

Het bezaapen der Landen / en de maniere op welk zulks geschied / is deeze. De Jentijven doen dat alleen / want de Mooren alsje hier naar hooren sult / zijn maar staathouwers en groote snofhansen die gaarne commanderen / en

Van de landen te bezaeyen en hoe de Rijs groeyt.

inde militie dienen ; en dit werk van planten en zaapen gaat niet als in Holland, alsoo de landen droog zijn / niet alleen door de hitte der Son / maar gebrek van water / daarom werd'er water dat'er valt al om in de valeyen of leegten in den regen tijd / met omdijkinge altijd opgeschut en bewaart / zijnde in October / November en December doch wel twee maanden vroeger om de Noord naar die gewesten / welken tijd den meesten regen geeft / soo is dan nootzakelijk datse dit water niet laten afloopen / alsoo den Rijs den meesten wasdom onder 't water / door belet van de hitte der Son krijgt / en moet onderhouden werden tot de laatste Maart / daarse seer toe arbeyden / als nu de landen wat hoog leggen / en door den regen tijd een gewas soeken te genieten / soo kan 't haar ontschieten / om datze door gebrek van dat vocht / als het wat droog is / gantsch verdort / maar dat en gebeurt niet in de lage landen daarse 't water hebben / alsoose dat / als dagelijks drinken / onderhouden / want selde werd'er een gewas met den regen geoegst / maar ordinaris met het bevochtigen / echter om dat dit eerste gewas in 't beste des tijds groot werd / soo is 'et ook best en werd daarom Chiamba genaamt / dan volgt het tweede gewas meest met het opgehouden water groot gewassen / genaamt Podelij, dit Graan is soo groot niet als 't eerste / het derde

gewas

gewas noemense Cikrecarij, dan is 'er noch een slag van Rijs of Nelij datse Maneke noemen / dat is 'et laatste dat in die landen wast / daarse het water door groote dijkagien jaren besloten houden / gelijk als 'er op seker Dorp Sereboerij soo een Tank twaalf mijlen van Palliacatta te lande is / dit water ofte de plaatse is wel ander half uur in 't ronde / met een grooten dijk besorgt / die tegens het genoemde Dorp aan komt / gemaakt met schot deuren / die d'eene een voet lager als d'andere tot vijf a ses boven malkanderen komen / openen deselve naar vereysch van water / 't welk dan in al de by gelegen landen loopt / tot datse daar genoeg van hebben / stoppende deselve dan weder / waar mede zy drie volkomene gewassen des jaars konnen erlangen / dat dan ongemeen voordeel buyten andere landen heeft; als hun water plaats door overvloedigen regen nu te vol is / openen zy een gat / dat van 't Dorp aflegt, waar door zy 't selve in sekere Revieren leyden / behoudende echter soo veel zy konnen / als 't nu in Augusto wat begint te regenen gelijk 't noordewaarts vroeger begint / soo gaan de Jentijfse Boeren aan 't ploegen / hebbende daar toe Buffels en Koebeesten met een Ploeg van hout gemaakt / konnende niet boven een vierde part of een halve voet in de aarde komen / eensdeels door de droogte / anderdeels door 't slechte gereetschap / en sullen in drie gangen soo veel als een Hollantsen Ploeg in een gang niet omwerpen / waar mede zy echter de stoppels keeren en laten verrotten / gebruykende tot mist niet alleen koedrek / maar ook veel bladeren der wilde boomen / 't geen dat ook veele Bokken en Koebeesten in de droogen tijd / door gebrek van Gras / moeten eten / brakende 't land naar gelegentheyd / maar sullen 't seer selden een jaar laten overstaan / vermits daar altijd onbequame plaatsen genoeg tot weyen leedig zijn / dit gewas van Nelij in den bast / of Rijs daar buyten / werd wel twee a drie maal verplant / eerst op komende van 't zaad / daar naar by bosjes t'samen settende / en ten derden 't selve van den anderen verdeelende / om alsoo hun gewas in volle Ayren t'erlangen / staande van October tot February of Maart / wanneer zy door de tweede maal beginnen / als hun water dat vermag / anders sou het verloren werk zijn / en dese gewassen werden (als 'er geen regen valt) dagelijks met putten en overscheppen bevochtigt / gelijk ook alle Thuyn gewasschen dit alles in dier voegen onderworpen zijn.

Slechte gereetschap der Boeren en hoese het water moeten bewaren.

Als men te lande reyst vindmen over al een gemeene open plaatse / die men een Chiau :ery, als gesegt is / noemt buyten of in de Dorpen / zijnde een stroo dak dat aan de een zijde open staat / daar in moetmen met zijn slaap goet / en soo men dat niet mede brengt / met het geen datter te krijgen is van stroo of matten &c. gaan slapen / en daar zijnde iemand uytsenden om wat eten / het zy om Soetemelk of iets anders te halen / konnende niet gerieft werden als van een dronk warm water by de weg / het welk sommige / als een groot werk der liefde / soo hier en daar noch tot gerief vanden reysiger versorgen / want anders soudemen qualijk over wech komen konnen / soo dat de wegen al om met dat gerief van water en het bekomen van Rijs beset zijn / maar iets anders kanmen daar niet krijgen / ook en sal den vreemdeling niet ingenomen werden / ten ware hy wel bekent was &c. ja selfs van hun eygen volk.

Gerief door het land daar men logeert maar geen Herbergen.

Men kan de meeste tijd vry reysen sonder gemoeyt te werden / en als daar iets aan schort soo hoortmen dat al by tijds / daar voormen zig wachten kan / en dat is meest by troubelen en oneenigheyd der Vorsten / het welk nu in 14 jaren

Vry reysen door 't land.

weynig voorgevallen is / als in den jare 1665 wanneer eenige Soldaten dat selfs gepleegt hebben / maar zijn daar op soo te gaste gekomen dat zy 't niet naar vertelt hebben / en ten kan qualijk geschieden al zijn de landen groot en met veele bosschasien beset / want de keurlingen of Roo Roeden diemen Visiadoors noemt passen daar over al soo wel op / dattet dadelijk aan den dag komt / en daar werd terstont by de Overheyd mede voortgegaan / men dreygt noch en procedeert niet / maar zy worden door het lijf gespit en ten toone gestelt daar zy 't feyt gedaan hebben / en als de genoemde Visiadoors niet wel op passen soo loopen zy perijkel om aangeklaagt en selve aangetast te werden / sulks de strikte ordre groote vreese en ontsag baart / en het is 'er dryer tagtig mijlen ongewapent met gelt / als op andere plaatsen twintig mijlen wel gearmeert met zijn bloote lijf te gaan / ook soo is het qualijk te radan wat den reysiger heeft / alsoo hy altijd / iets waardigs hebbende / 't zelve ten minsten om 't lijf onder zijn kleeren bind / en so hem iets overquam zulks konde dadelijk uytgebonden werden. Dat 'er iemand vermoord is daar hoortmen niet veelvan / sulks 't een zeer vry land is om te reysen / ja vryer als ik in de wereld ergens gehoort hebbe / uytgesondert te midden in Holland of Zeeland; maar naar de zuyd van Tegenepatam naar Nagepatam, daar der Visiapouren, Conink en den Grave van Tansjouwer regeeren / komen somwijlen eenige bosloopers die zich door de afvallige van die genoemde Vorsten en Regenten / soo hier en daar verholen houden / en een roofjen op doen; ja wel soo moetwillig zijn datse hunnen Konink niet ontsien / maar tegens hem opstaan / waar door dan den teugel los hebbende / somwijl door kaale nood wel yemand uytschudden en plunderen / maar anders in ruste zijnde en heeft 'er niemand de couragie sulks te beginnen / en daar is ook geen goed recht daar de Soldaten / gelijk als dese afvallige / qualijk betalinge krijgen; van Bunilipatam noordewaarts naar Bengala daar een groot land is heeftmen ook nood want het is een weg door veele gebergten die van de onse niet begaan en werd / daar woonen eenige Ragies in die bosagtige en bergagtige landen die veel maal hen op stellen tegens den onbeleefden en schrobbagtigen Serlasker / die de Noorderse Landen regeert / daar uyt veele moeyte veroorsaakt werd: maar anders door alle gewoonlijke wegen en land streken naar Golkonda, naar Masulipatam, naar Suratta, naar Kansjeweron, naar Goa, Wingerla, Couchin, &c. En verneemtmen geen zwarigheyd / maar de gang en passagie is soo gemeen al om als een strate / maar egter sullen de juweliers die door alle dese landen gaan / en hunne Markt opsoeken / in onbekende habyten marcheren / om sekerheyd / doch met eenig geselschap zijnde werd het Silver / dat den passeerende wel bekent is / openbaar honderd twintig a honderd vijftig mijlen door het land vervoert / soo datter goede ordre onder den Konink van Golkonda is.

Vrye gang door het land in vrede, maar ook wat ongemak dat yemant door oorlogs tijden kan overkomen, maar voornamentlijk onder de afvallige Heeren.

Der Jentijven en Benjaanen kleedingen is niet als wit lijwaat / de arme of gemeene werklupden loopen met het boven lijf bloot / maar die wat meerder zijn hebben een rokje als een hemtrok gemaakt / meer aan / dat door over den anderen valt en binden 't op zijde met lintjes toe / op het onderlijf een kleetje met een kaatchie om hun schaamelheyd te bedekken / sulks de Grooten een kleetje meer van fijn lijwaat / als de gemeene binden / en vermits zy geen hoeden dragen / soo is hun tuyte van het hayr ter zijden op geknoopt / en een fyn Bethillis doekje om het hoofd gebonden / de een kostelijker als de ander / dat alle gesamentlijk

Kleeren van Jentijven en Benjanen in 't gemeen.

mentlijk hun dragt is / doch als het Koud werd in November / en December / foo hebben de fommige lange lakenfe Rokken aan / en een Karpoes op het hooft / alles meerder tot dekkinge als hobaardije dienende / en blijven alfoo by eene moode.

Dragt der Jentijven.

De grooten onder haar / fchoon hun habijt eens is / kentmen aan de fijnte van het Lijwaat / en de befondere fleep / of gevolg / daar benevens het dragen van een Rondeel over het hooft &c. Doch als de grooten foo van Jentijven als Mooren reyfen / hebbende Trompetters en Hoornblafers voor hen loopen / benevens een Trommel of Stunftan / die / wanneer ontrent de Huyfen Dorpen of Steden komen / wakker op blafen en alfoo yder van doen uytkijkken / is het een Aweldaar of een Bevelhebber / foo loopender noch een partije Pions (dat zijn Soldaten) naar / daar werd mede uytgeroepen den tittel en macht van den komenden en / naar desfelfs ftaat is / zijn gebied bekend gemaakt &c.

Staat van de Inlanders foo Mooren als Jentijven.

Tiende Capittel.

Van de Zeeden, Ommegang, Godsdienſt en Huyshouding der Mooren.

Hun geloove is genoug bekent door de geheele werelt / want het is van Mahomets aanhang gelijk ook die van Sumatara, Java, en andere Oofterfe Eylanden zijn / maar het een land heeft by het andere geen gelijk / mits yder veel bijgeloove en vreemde vermenging heeft / doch in het generaal foo houdent de Mooren van de Kuſt al met die van Perſia, en Turkije, &c. want den Alkoran hebben zy volkomen / daar uyt ik hun veele gefchiedeniffen van Abraham diefe Ebrahem / en Iſaak diefe Iſmaël noemen / hebben hooren verhalen / en glooven dat even als de Turken, behalven datfe / die onder de Jentijven woonen / eenige dingen naar hun getrokken hebben / het welk hunne papen ook foo goet vinden / zy keuren den eenen dag gelukkiger als den anderen / neemen acht op het vogel gefchrey / maar het principaalfte daar fe naar fien / is op de nieuwe en volle Maan / diefe den tweeden of derden dag / alsfe hem zien / aanbidden en malkanderen geluk wenfchen / zijnde het voor die niet vreemd die dan hun geld / als Melitare of andere dienaren by 't eyndigen van de maand / ontfangen / want dat is hun Soldije dag / hebbende alfoo dertien maanden in 't jaar; de op trekkinge van Legers / het vertrekken der Schepen &c. fullenfe al op de nieuwe Maan beginnen / wanneer zy in alles meenen gelukkiger te zijn / en met het eklipfeeren der Maan of Zon / dat hun geleert de mede komen rekenen / achtenfe hen gelukkig naar de zeekant te reyfen / om als defelve zich vertoont haar zelven in 't zeewater te waffchen / dat de Jentijven ook volgen / feggende datze daar mede van fonde gefuyvert werden / maar dit is 't wonderfte / laat het noch fo groot of kleyne Moor zijn / hy fal zijn ordre van bidden onderhouden / felfs is my gebeurt dat ik met feker Moor, daar ik wat mede te doen hadde / reyfde / die ons op den weg dede ftil ftaan / mits de Son aan het dalen was / en liet ons aanfeggen / dat zijn tijd van bidden genaakte / over fulx geen uyt-

't Geloof en gevoelen der Mooren op Cormandel.

konnen / willenze / boven 't geen de natuur vermag / noch meer hebben/ alzoo ze daar toe eenige kruyden gebruycken tot versterkinge; maar 'k heb aan die Gasten gemerkt datze eyndelijk zeer mager en ongezond daar van werden / ja als een geraamte uytteeren / dat ook meest van pokken en lempten geschied ; want als'er hier of daar wat nieuws komt / zoo makenze noch geen werk van hun vuyligheyd noch verder te verbreyden / en zoo voorts schandelijke als onbetamelijke dingen tegens de natuur strijdende / te doen / &c.

Oogeſonde Mooren door hare luſten.

Onder de Jentijven of diergelijke Natie vind men zulks niet / en onder haar hoortmen niet van de Sodomijtse zonden ; maar veele Groote / doch onder haar boosaardige menschen / houden wel veele Wijven / dieze ook kort opsluyten/ en by 't uytkomen wreedelijk tracteeren: want van eenen Litchemaneyk (wiens Zoon door/ by het verbranden der Vrouwen / staat aangehaalt) is een van deze wreedheden zelfs/ binnen de Stad Palliacata geschied: 't gebeurde op zeker tijd dat'er ontrent zes of zeven van zijne Wijven binnen den huyze besloten / door quaad tractement/ als men wel denken kan / daar uyt liepen / en quamen naast de deur / door schrik loopen in 's Compagnies Thuyn ; dese vrouwen nu bekent zijnde/wierden van hem/aan den Gouverneur versocht weder te mogen hebben/ de welke hem/ op conditie van vry en liber te regeeren / en hun misdaad diese in zijne oogen mochten gedaan hebben /te vergeven/ter hand gestelt wierden /maar de belofte wierd haast door wraek-gierigheyd van desen moordadigen vergeten / ging in't verborgen voort en liet se door zijn volk alle gesamentlijk den hals afsnijden en ombrengen/ en twee by een gebonden met hun kleetjes in een Put stelen / waar van de geruchten wel liepen / dat hy zulks soude gepleegt hebben / maar de sekerheyd bleef achter ; dit soo zijnde ging hy naar Poeleseere, daar hy bevoorens zijn rendevous gehouden hadde / ondertusschen last gevende om dit huys te verkoopen / 't welk aan de Ed. Comp. Thuyn gebracht wierd / doen wierd het openbaar datmen dese seven vrouws persoonen door hem vermoort / noch gebonden en ten deele aan hun kleetjes kennende/als de geruchten geloopen hadde/daar begraven vond/denkt nu eens wat een monster in de natuer dit was: Ja/so verde werdense van de Duyvel vervoert / maar dit was te wenschen dat het niet meer als dit maal geschiede / want rijke Mooren wat geven zy daarom / met geld konnense al veel afkoopen / doch de arme moeten 't met den hals betalen.

Moordadig ſtuk van ſeker Jentijf.

De schand Jongers en Capados, van welken ik te vooren gesproken heb / daar komense aldus aan. Gy hebt / denk ik / wel gehoort datter menschen / en principaal kinders gestoolen werden / ja zy brengen den Golkondaatsen en andere Koningen uyt Persia, Arabia, Bengala, en andere quartieren / blanke kinderen / diese van schelmen op koopen / die deselve gestoolen en gelubt hebben / daarse groot geld of gunste door erlangen / dese dienen dan de Groote by't werk / datse geern alleen doen / dat is voornamentlijk hunne vrouwen bewaren / door welke diensten en trouwen ommegang / zy niet minder gunste van hunnen Meester als de eygen kinderen / genieten / want d'ervarentheyd heeft geleert dat de sulke tot groote Ampten geraken / daar van Nichamgan een der grootste exempelen (om kort te gaan) is : En sooder vrouws persoonen zijn die werden alsse blank zijn / gelijker ook geen andere verschonken werden / groot zijnde / nevens hun andere vrouwen in aansien gestelt.

Hoe de Capados tot groote Meeſters werden.

Belangende den aard der Mooren, en kennis van qualijk of wel te regeeren ;

zy zijn veele / en de meeste Indostanse, Persiaanse, Arabise, en de omleggende Landstreken van de Monarchie des grooten Mogol nu Oransiep genaamt /

Statuer der Mooren en hare staetzucht.

zijn al kloek van statuer / goede Soldaten / groote snorkers / en komen met wreetheyd en gewelt hun laten eeren en dienen, daar by zijnse seer valsch door-trapt en arglistig / want hun regeeringe bestaat niet als uyt schrobberijen / maar onder schijn van Recht / en om dit wat t'ontledigen soo sal ik de maniere daar van in 't korte aanwijsen. Als'er plaatsen en landerijen verpacht werden / soo gaat yder om 't eerst verneemen wat die plaatse opbrengen kan / en dan bied d'een tegens d'ander om aan't gesag te kome / wanneer 't somwijl door dusdanig bieden hoog op stok loopt / dat het niet mogelijk is daar uyt te krijgen / als dat nu met fatsoen niet gaan en kan en zy hun oogwit niet bereyken konnen / soo soekense remedien 't zy met recht of onrecht / soo als 't maar bewerkt kan worden &c.

Scharpe invorderinge der inkomste by de Mooren.

Met dese winninge konnense hen seer aardig behelpen / want zy maken datter wat van alles komt / selver uyt het neerleggen van geschillen / alle questien / krakkeelen / vechten &c. geven by haar boete / ja doodslagen werden afgekocht als 't buyten roveryen te lande is / maar aan bosrooven dependeerende is 'er geen genade verstaat dit van dus vechten &c. dit werd soo verde niet getrokken / aangezien daar in alleen een persoon een ander beledigt / en lijf / voor lijf / gestelt heeft: doch dit is al naar discretie van de Bevelhebber / waar het geschied / en hoe de zaak zoude mogen zijn.

Met hun inkomen der landen / zoo in de tollen / als in de prijs van het zelfde / daar in moet den Burger kleyne last dragen: want zy houden seker ordre onder de Marct Granen / dat al het geen te koop gebracht werd / niet alleen den Tol moet betalen / maar de helft van de kooper en d'ander helft van den verkoopers neemen / gevende voor die van buyten komt veel maalen een derde part minder / als de zijne / want als de boeren agt maten Pagie of Mely voor vier stuyvers afstaan / soo krijgtmen van de Moorse oppassers maar ses ditos en dat gaat soo met den anderen door /

Monopolie der Mooren op Cormandel.

komen der middeler wijl eenige koopmanschappen daar hy zijn Monopolie onder meent te speelen / koopt die goederen door een ander in Compagnie op; die daar toe altijd gereet staan / om aan zijnen kant aan de hoogste macht te participeeren / maar behalven dit / soo weet hy van de nootzaakelijkste en meest winst gevende dingen t' zijnen voordeele / daar uyt te houden / het zy den Tabak / Arak / of Sout / die in 't land leggen daar als dan den verkooper die de Monopolie selver dryft mede handelt naar gelieften / uyt welke onhebbelijkheden en onverdragelijke lasten somwijl grooten beroerten ontstaan / dat de Ambachtsluyden te samen rotten en de gantsche stad schijnen te verlaten / doch al hoewel zy gelijk hebben / soo een strekt hunne macht niet om het jok te verlichten / want redelijkheyd met schade in de beurs van de Mooren is 'er niet te binden / en geweld / onder de beledichde Burgerije / om sulks tegen te staan / en vermogen zy niet / wat valter dan beter / als de Stad / die 't daar niet stellen kan / te verlaten en te vertrekken / doch als dit te hoog loopt soo komender het zy van de Ed: Compagnie / die daar mede de meeste schade lijd / wel eenige vredemakers tusschen / dat al met fatsoenlijkheyd tegens haare onredelijkheyd moet geslist werden / daar van dan zijne beloften tot redres veel grooter / als de uytvoeringe desselfs ont gedacht / is / in somma de schrobberijen der Mooren zijn soo veel datse niet te beschrijven zijn.

Teegen

Teegen deeze ſchelmerije en onrechtvaardig gewin / moogen de onderdaanen zoo wat haspelen / maar het ontgaan en ſalder niet uytvallen / want zy worden by de een / ſoo wel als by de ander op een kam geſchooren / alſoo zy al eenen meeſter dienen / en het gaat daar mede van boven af / want als den Konink maar verneemt / gelijk 'er altijd onder haar / ſoo wel als onder ons / benijders zijn / dat ſulken Aweldaar of Regeerder wat overgewonnen heeft / ſoo werd hy ten Hove door hooger pacht daar uyt gelicht / want andere die mede gaarne wat te ſeggen hadden / onderkruypen hem / ſulks hy dan op ontboden / en ten offer komen moet / plukkende hem ſoo veel als daar uyt vallen kan / dusdanig doen de mindere aan hun onderſaten / als hebbende daar exempel van de grootſte des Lands / en het gaat hier recht / dat de groote Viſſchen de kleyne eten.

Onſeker in regeeringe doo aanklachten.

Beneffens deeze dapperheyd in het uyt zuypen van haar onderdanen / zijnze ſtoute Soldaten / en ſitten wel te paard gemonteert met hun Koker / Pijlen / Schild en Boog / en weten wel met den Houwer (dieſe voeren) om te gaan / daar by onverſaagt zijnde / ſtijf in de kaken en luſtige Ronkedooren, ſoo datſe door hun groot aantal te voet en te paard al te vreeſen zijn / en konnen met kleyne macht de Jentijven onder gehoorſaamheyd houden.

Stoute Mooren en Roukedoors.

Hunne ordre en diſcipline in den oorlog / ſoo in het marcheeren / als anders kan in alles wel gaan / de Landsluyden geſchied geen geweld en hebben altijd toevoer van Soetelaars en andere luyden / maar wat hun Veltſlagen / krijgs manieren om met het geweer om te gaan / raakt / dat kanmen wel afmeten / en gaat op de Nederlantſe mode niet / loopende ſoo wat door een / gelijk ook al hun natie doen / ja hunne Soldaten te voet die veel van der Jentijven geſlagte zijn / ſullen in de Legers of te Veltſlagen alsſe geſchoten hebben niet ſtille ſtaan / maar loopen al om van het een naar het ander / om ſooſe ſeggen niet geraakt te werden / doch den Heer Mierſumela die eenige jaren tien a twaalf van onſe Soldaten gehad heeft / konde al mede Approcheeren / Mijnnen graven / en Baterijen opwerpen / om iets te belegeren / maar of dat niet met zijn vertrek verdweenen is / blijft ons onbekent / en om dit ſtuk te handhaven / hebben die van Golkonda t' allen tijde overloopers / vrye Engelſe, Portugeeſen, &c. aangehouden / ſulks men daar uyt afmeten kan / dat ons doen op dat ſubject tot deſe natie genoug getransporteert werd / en dat eens wetende en werd ſuks niet vergeten maar voort geſet / weshalven dan te vertrouwen is / dat deſe onſe vyand zijnde / meer als yemand in die geweſten ſoude uyt rechten konnen.

Oorlog der Mooren en hare ordre en geleertheyd.

Doch geconſidereert zy geen ordre in 't verdeelen der Troupen / openen der vleugelen / en keeren / hebben / ſoo ſouden zy tegens ons niet beſtant zijn: doch gemerkt zy in het getal wel tien tegens een / niet alleen ſouden ter bane brengen / maar ons al om de pas / toevoer en alle nootwendigheden ſouden affnijden / gelijk we hier naar ſullen aanwijſen / zoo ſouden wy haar qualijk konnen verdrijven: Want een Hond is qualijk uyt ſijn neſt te krijgen.

Niet beſtandig tegen de Mooren.

Hun leven / manieren en kleeding is dusdanig. Mager en levenſe niet die 't immers konnen by brengen / alſooſe machtig van vette koſt houden 't zy Hoenders / Bokken / Schapen / &c. daar by ſe wel Rijs met Specerijen en Boter kooken / datſe Brenſie noemen / maar Varkens en mogenſe naar Mahomets Wet niet eten / daarſe ook ſeer van ſchrikken en af keerig zijn / in den drank en latenſe het niet blijken / maar konnen hun in de huyſe wel van deeg vol ſuypen /

Kooken ſeer wel en goede koſt en zijn afkeerig van Varkens.

het

het zy in Persiaance Wijn of Arak; doch de gemeene luyden vallen in dese faute
van dzonkenschap soo wel als de Hollanders/ daar by veele noch Amphioen
tot een vrolijken tijd gebruyken. Ongemeen zijn de Mooren in 't onderhouden
van hun paarden/ daarse vry meer als naar hun wijven omsien; waarse trek-
ken voeren hunne goederen mede/ doch dit is van 't gemeene volk/ want de
Grooten als gesegt is/ achten soo veel meer op de goede bewaringe des selfs/
maar dat kan van de armen Ruyter/ niet volgen/ sulks dat zy veelmaal hun wij-
ven tot dienst in plaats van jongens/ by 't oppassen en 't voeren der paarden
moeten nemen/ en hun daar toe laten gebruyken; groote lange witte Rokken wel
omgort (en kout zijnde) ook lakense gebruyken ze/ diese Cabayen noemen/ met
Tulbanden op 't hoofd/ recht naar de dracht der Turken; lange baarden laatense
groeyen/ en het hayr op 't hooft kaal afschrappen/ in welke baarden zy groote
eere en glorie stellen: Men heeft onder hun soo veel werk volk niet als by de
Jentijven, doch in Golkonda als elders te lande zijn noch verschepde soorten
van Mooren die hun handwerk hebben/ maar aan de zeekant heeftmen niet
als Timmerluyden/ Snijders en Matroosen die al redelijke kennis krijgen/
doch en sullen noyt onse natie komen gelijk werden.

Haar maaltijden en gasteryen weten ze zeer lekker en prachtig toe te stellen/
ook seer kostelijk op hunne wijse/ want sy zijn niet schaars in 't kooken/ en we-
ten ongemeene temperatie te maken/ maar van Hollantse tafels weten zy niet/
de slechte luyden eten op een mattje/ maar de rijke op Alkatijve of Tapitseryen/
die langs de vloer gesprept werden/ daar op zy plat neer op zijn Snijders sitten/
Opdissen der Mooren. selfs tot de Koning inkluys/ dit is hun manier/ en den Hof-meester die lustig
omdeelt/ heeft in 't midden des tafels ook een plaats/ tastende en scheppende de
kost tot yders nooddruft. Tot het ontleden der Hoenders &c. hebbense niet veel
werks/ alsoose dat maar van een trekken/ lettende meer op de smaak als nettig-
heyd 't welk hun gewoonte is; de vrouwen komen niet aan tafel als 'er yemand
vreemts is/ want 't is een schande onder de Grooten hun vrouwen te laten zien:
naar de maaltijd/ en ook onder alle den passeerende tijd/ 't zy in 't handelen hun-
Tabak suigen met gemak. ner staat of land zaaken/ sullense geduerig Taback zuygen/ sittende altijd op
een gemaakte open galderyen om yder een te spraak te staan/ met een lang Riet
van vijf voet dat in een Gorregorry steekt/ dat is een kanneken of een bloem-
potje gelijk/ daar onder water in is/ en boven Tabak met vier daar op/ zulks
zy oordeelen den zuyveren rook door 't water te trekken/ datse meenen gezon-
der/ als wel ander Tabak zuygen te zijn; daar benevens staat 'er altijd netel,
Arak om te eten/ en een Silver Spoegbekken of Kuspidoor, en aan de rechter
zijde legter altijd een houwer by hem/ principaal by de Aweldaars, dat zijn Gou-
verneurs of andere Grooten/ maar de andere die geen gesag hebben/ zitten veel
sonder geweer/ doch noyt sittense/ of weynig in boeken te lesen/ maar al meest
gelijk 't gesegt is met een Tabakje/ daar onder dan de gaande en komende brie-
ven hoort lesen/ simpelijk een merk drukkende/ dat door zijn handschrift door
gaat/ soo dat het voorwaar met groote authoriteyt geschied/ want behalven dit/
soo werd de tom/ tom/ dat is/ soo een dooven Trommel driemaal tot verga-
ringe van de Saathouwers/ die onder soo een Heer sorteeren/ geslagen/ wanneer
yder zijn piek/ de Ruyter/ die onder hem leggen/ hun paarden zadelt/ en met
groot geraas van Trompetten en Tamboeren uyt gaat/ 't zy hy te paard of ter

Palin

Palinquin is / slaande en roepende alsoo aan yder Dorp / &c. hier benevens is 't in de Noorderse quartieren ontrent Masulipatam 't gebruyk dat'er sluyters achter aanloopen om des selfs staat te vermeeren / het welk van onse Opperhoofden mede gedaan werd.

Elfde Capittel.

Beschrijving van het Rijk *Golkonda*, des zelfs Pracht, Hof-houding, geleegentheyd en macht.

Dit Koningrijk is wel 110 a 120 mijlen verd te lande / 't welk in seven of acht dagen te paard werd aangereyst / zijnde den weg seer levendig van menschen en seer veilig om te gaan. 't Hof van Golkonda is sterk beset: Want schoon ik'er niet geweest heb / soo heb ik'er met veele naauwkeurig van gesproken die daar van daan quamen / en my seyden dat het aan geen volk noch krijgsmacht ontbrak / leggende die plaats niet alleen wel beset / maar ook wel bewalt en bemuert / ook is des Koninks Hof met verscheyde ingangen / gelijkmen gewoon is tot sekerheyd te bouwen / want aan macht en middelen ontbreekt het aldaar niet / terwijl zelfs de Diamant Mijnen onder zijne macht zijn.

De naam van den teegenwoordige Koning van Golkonda is Sulthan Abdulla Coetupria die tot den jaare 1671 in mijnen tijd regeerde / en houd zijnen Troon altijd in genoemde Golkonda zijnde een seer playsierige plaats van alderley lijf togt wel versien en gesond &c. Den tweede persoon of Rijx-kancelier is genaamt Zoymoersjaffer de welk het regiment en gebiet van Golkonda tot Masulipatam en de om leggende landen beheerst; den derden is den Velt-overste Nicbanchen voor desen in 't veroveren der Carnatise landen Ragie coelebeek genaamt / de welke het gesach van Calitoer of Kistapatnam tot Sadrampatam zuydewaarts heeft / sulks dat die twee hoofden 't meeste gedeelte onder hun gebiet hebben / daarse veele verdeelde regeeringe van maken / die hun palen weten / en die onder haar Commando het noodigste verrigten: Doch den derden die in de noorder landen van Narsapoer tot Pondij regeert werd den Serlesker (dat is zijn tittel) genaamt / houdende tot Sikacol zijn residentie / om van daar alle de kleyne Aweldaars of Gouverneurs te verdeelen / met goede ordre die afgelegen landen te regeeren / en de grensen met garnisoen te besetten / op dat de onwillige niet en komen tegens de schattingen des Koninks te opposeeren; even alsoo houd het den onder Velt-heer Miersarab, boven Sadrampatam tot bewaringe der zuydse grensen met een gedeelte van de krijgs macht / ook gaande / sorteerende onder dese alle andere kleyne Gesaghebbers / die hunne rekening jaarlijks aan de genoemde Grooten moeten doen / het zy met goetheyd of met geweld / soo dat den Konink het meest op dese twee eerste met communicatie van hem selven laat aankomen / schrijvende zy lunden alles naar de Zuyd en Noord / West en Oost / daar 't Zegel in plaats van des Koninks Handschrift naar hunne gewoonte / op gebruikt werd.

Name der Grooten in Golkonda, en hoe verde, dat yder heerst en gebied.

Desen Koning is soo rijk / en bezit soo ongelooffelijke schatten en rijkdommen /

men/ dat'er diergelijk een in de wereld niet is/ want naar de gewoonte der Mooren sittense altijd op een Tapitserije/ doch op zijnen Troon sit hy op een Katel met kussens onder de armen leunende/ in welke Katel soo kostelijke Diamanten staan/ datmen meer genoodsaakt is naar de selve/als na de Majesteyt te zien/blinkende al om in zijne residentie plaatse soo uyt neemende van dat kostelijk mijmeraal/ dattet gesicht daar op scheemert/ ja daar staan Juweelen in die yder twee tonnen gouts waardig zijn/ selfs tot in den toom van zijn paard van Staat toe/ 't welk ook niemand vreemd moet dunken/ alsoo alle de mijnen der Diamanten onder gedachte Majesteyt sorteeren/ waar uyt de Gravers/ die deselfde pachten en met contracten aanneemen/ geen steenen boven 7 a 8 caraat op lijfstraf sich mogen toe-eygenen/ en alhoewel datter nochtans genoeg verbreemd werden/soo is't echter te gelooven/datter meer aan den Koning komen als'er verduystert worden/ daar door zijne schatten seer vergrooten. Zulks dat de oneyndelijke grootheyd van zijn schatten onbekend is: want behalven dese rijke Mijnen/ soo komender ongelooffelijke Inkomsten der landen van alle quartieren/ in; om dat de landstreek van Sa[illegible]rampatam zuydewaarts/ tot voorby Pondij Noordewaarts/ bereykt langs straat wel 300 mijlen: daar zijn Majesteyt al gerustelijke inkomsten/ met weynig oorlogen veele jaren van genooten heeft/ doch moet Trybuyt aan den Grooten Mogol Orang-chef betalen/mits van ouds dat recht onderworpen is geweest/ doch dit en raakt hem aan zijn kleeren niet eens/ door't ophoopen van veele schatten.

Grooten Rijkdom van den Diamant. in Golkonda.

Groote schatten van Golkonda.

Zijn afkomst is van 't geslacht des grooten Mogols nu Orang-chef genaamt/ uyt welkers Voor-ouders hy is gesproten/ en naar Golkonda uytgesonden/ om als Koning onder dien Monarch te regeeren/ gelijk hy tot noch continueert al valt hy wat onwillig/ want de Koning ziende dat den Mogol aan alle kanten als Bengala, Suratta, Persia, en tegens de bovenlanden van Tartarijen, &c. genoeg te doen hadde; soo trock hy hem dit soo veel niet ter harten/ alsoo hy de Gesanten die om de penningen quamen/ naar geliefte bedriegde/ en al dreygt den grooten Mogol den Golkondaar somwijl/ soo en komt het doch nooit tot de daad/ maar wy verneemen in tegendeel dat hy tegens andere doende is/ en altijd over hoop legt. Die van Visiapoer zijn ook zijne vrienden/ want desselfs Koninginne over eenige jaren naar Mecha gaande/ heeft door den Golkondaase Koning in't wederkeeren versoek laten doen/om een van 's Compagnies schepen te mogen hebben/daar mede zy haren Broeder/den Koning voornoemt/ wilde komen besoeken/gelijk sy ook derwaarts gegaan was/ door voorspraak des zelfs/en dese geslachten dependeeren meest aan malkanderen: hy heeft vrouwen sonder getal en aanmatig ter zig soo veel als zijne driften begeeren/ naar Mahomets Wet/en heeft niet alleen Persise maar Arabise en Europiaanse,die hem door d'een of d'ander weg werdē geschonken/ zijnde gestolen kinderē uyt andere Gewesten/ die hy al tot zijn wijven houd/ in somma haar wellusten werden soodanig gevoed/datse selfs daar van de mate quyt zijn/gelijk te vooren geseyt is.

't Geslacht des Konings.

Overvloedige vrouwen naar Mahomets Wet.

Hy houd een ongemeene pracht/ dewelke bestaat in Olyphanten/ die dese Partie wonderlijk met kettings leeren speelen om in oorlog daar op met een huysje van vijf a ses persoonen gewapent zittende/ doende te zijn/ van welk geslinger al veel om hals raken/ mits dat beest daar toe van hun voerluyden geport werd. Schoone Ruyterije met Arabise en Persise paarden op hun maniere

ge-

gewapent is zijn Guarde/ met al 't geen tot dusdanige ſtaatie behoorlijk is. Als den Koning uytgaat/ werd hem groote eere bewesen/ maar niet als andere Koningen/ die hum als Goden laten erkennen/ gelijk den Arakander, Peguer en Syamer, &c. Dit en heb ik noyt van den Golkondaar gehoort/ want onſe Officieren die derwaarts trokken zijn met behoorlijke eere by de Majeſteyt/ als by onſe Koningen verſcheenen; ſprake houdende mond aan mond/ 't welk by geen van de te voren genoemde en mag geſchieden/ ſulks dat hier mede wel te doen is/ 't geen men moet verrichten/ doch om gehoor te krijgen loopt het somwijl/ naar de tijden van vaſten/ bidden &c. zijn/ wel wat aan/ gelijk'er ook feeſten naar Mahomets Wet zijn/ daar Jachſen Bachſen de groote gedachtenis van is; dan ſtaat alles ſtil ſelfs de Regeeringe/ Rechten/ Commercie en alle andere nootzakelijke zaken meer. Pracht en aanſpraek by den Koning.

Deze machtigen Koning heeft boven al het gezeyde/ in zijn Rijk en Hofſtad alderhande Ambachten en Kooplupden/ daar is de ſtapel der negotie by 't Hof: De hantwerkslupden maken verſcheyde ſoorte van geweef/ als veele Alkatijven of Tapitſerijen/ andere geborduerde Zijde ſtoffen/ en rijk gewerkte Goude Lakenen/ tot hunne pracht: Want de Mooren hebben in gebruyk eenen langen Goude-lakenſen Rok tot Staat/ en een koſtelijk Tooken op 't hooft te dragen/ daar benevens geborduerde Kommerbanden om 't lijf &c. doch dat is onder de Grooten van deſe landen/ dat den gemeenen man niet volgen kan; boven haar eygen natie heeft Golkonda geduerig vreemde Natie uyt Turkijen, Italien, Vrankrijk, Armenien, Perſien, Arabien, Holland als andere Landen/ die op hun Negotie dus verde reyſen/ en den handel in 't Juweel van den Diamant en Robijnen wakker houden/ daar de reys te lande op goet kan gemaakt werden/ 't welk haar geen ſchade maar groot proffijt aanbrengt/ vermits de continuatie daar in/ alſoo der zijn die vier à vijf tochten en meer in Europa gedaan hebben/ en t'elkens de reys hervatten/ maar dit zijn de minſten wel die van Holland en die quartieren komen/ want den toeloop van de vreemde Natien die te lande tot in Moskovien en Turkijen trekken/ is grooter als men denken ſoude; alſoo door de geheele wereld dit Juweel vertiert en gewilt werd/ neemende ordinaris hunne reyſe die naar Europa moeten/ over Suratte naar Baſſora, naar Turkijen, over Gamron na Perſia, en van daar over Spahan en Alepha naar Europa, &c. 't welk met goede Compagnie (die zy in hare tocht Kaffala noemen) geſchied/ daar zy niet alleen ſeker reyſen/ maar ook Zoetelaars die de Kamelen aangaan/ met lijftocht verſelt vinden/ ſoo dat die weg nu vryer als voor deſen bereyſt werd/ door de groote aanſoetende winſten/ die de Armeners niet alleen/ maar verſcheyde Mooren daar toe op heden aandringt met Orientaalſe koſtelijkheden over den Lantweg van Golkonda de reys t'ondernemen. Alle hantwerken. Reyſen te lande uyt Europa &c.

De groote onkoſten die aldaar op de goederen vallen/ weten de Kooplupden met een kleyne ſomme van d'een plaats naar d'ander goet te maken/ deſelve t'elkens in 't reyſen omſettende/ daar uyt deſe ſchade werd gevonden. En hoewel in Golkonda en die Lantſtreek daarom her een zeer groote meenigte der menſchen gevonden werd/ zoo is echter de leeftocht daar niet duur: want van alle kanten komt'er toevoer genoeg/ ſelfs ſeer ſchoone Tarw/ die wel 100 mijlen hooger noordelijker als Golkonda groeyt/en alſo is't met het Vee na advenant; gelijk ook

den Rijs als anders / doch de goede paarden om de meenigte der Ruyters die hem aldaar onthouden vallen wat duur / maar Boter / Melk / Vette Schapen / Capados en Bokken / &c. en veelderley vruchten van den Indisen aard heeftmen daar overvloedig / soo datse in dat Land van alles niet te klagen hebben.

Waar het land van Indostants legt.

De groote Mogol, aan welk de Koning van Golkonda, gelijk ik geseyt heb/ schatting moet geeven / leyt vry verre van hem af / en vry wat noordelijker als Golkonda, want Masulipatam is ontrent 120 mijlen van Golkonda, en Golkonda noch wel soo verde van den Mogol, en die van Suratta reysen over Agra naar Dekka om ten Hove te komen/en soo doen die van Bengala ook/sulks dat de Monarchie van Bengala te lande naar den cours van Suratta meest in midden van 't land legt. Alle dese landstreeken en groote wijte van Bengala naar Suratta en d'omleggende landen werden door den genoemde Orang-chef of Grooten Mogol geregeert / en sijn commando gepareert / sulks dat Golkonda aan de zuyd zijde van zijne landen gelegen is.

Van de spraek op Cormandel als te lande.

De Taal die in Golkonda gebruykt word / en by den Grooten Mogol, is recht Moors datse Indostans noemen / maar die onder de Mooren geen Persis noch Arabis kan / werd door een ongeletterde gehouden / want die spraken zijn onder hun als 't Latijn by ons / selfs schrijven de Grooten aan den anderen in de genoemde talen / maar buyten dese sprake ontrent Golkonda naar Masulipatam, soo noord / als zuydewaarts zelfs tot Palliacatta is 't Jentijfs of Bargars de rechte land sprake / want de Mooren waren over hondert jaren / soo ver met hun aantal niet ingewikkelt / als wel nu / doch weder naar Suratta sprechtmen Gouzurats, dat is al weer verandering gelijk Bengaals gebroken Indostants is / en soo gaat het door de geheele wereld met de verwarde spraken / want komt tot Palliacatta daar spreekense Malbaars, en Jentijfs datse meest van beyden verstaan konnen / maar te lande en zuydewaarts is 't al Malbaars onder de gemeene luyden / sulks men van niemand als Bramines en eenige Grooten Bargars of Moors hoort spreken / en dese Malbaarse spraak loopt door 't land tot aan de Kaap Kommerijn en over de Malbaarse Kust / waar vanse de naam heeft / tot geheel aan Goa toe.

Gelegentheyd van de Heer Nababs regeringe en hoe 't hem vergaan is by op onbieding.

De Oorloogen / die de Konink van Golkonda in mijn tijde voerde / waaren door eerst tegens zijn eygen Gesanten in 't Jaar 1650: Want eenige jaren bevoorens uytsendende den Nabab, genaamt Miermamet Sahy,naar de landen van Carnatica, heeft deselve ingenomen / en de Koning die 't erffelijk toequam verjaagt / sulks den Heer Nabab ook bevoorens Miersumela (dat zijn tittelen van qualiteyt)aldaar gerust is blijven sitten/ doch die van 't Hof zijne welvaart ziende hebben hem derwaarts ontboden / verschijnende quam hem te genaken daar hy minst op dacht / door opgeraapte valscheyd / ongunste / daar de schult door leugentale bevestigt was/dies al protesteerde hy veel/ hy echter gevangen wierd / en genoegsaam last van zijn leven (was 't door tusschen komen van des Golkondaatsen Konings Moeder niet geweest) liep / want de Mooren gebruyken tot sulken redres in faute van Regeeringe soete beginselen / tot aanlokkinge ten Hove / maar harde vonnissen tot volendinge der zake / op dat zig sulken onkruyd niet te hoog mocht verheffen : echter desen loosen vos door middel by hem beraamt en 't aanhouden van de Moeder / raakte los met onschuld en quam we-

der

der tot herstellinge zijner regeeringe / maar wachte hem dat hy de tweede maal over dien steen niet viel; alsoo hy hem soodanig versterkte dat den Konink wel sag dat het op geen goed eynde sou uytdraayen / hy / om alle bedenken aan den Koning te benemen / voldede nochtans zijn plicht in 't opbrengen der schattingen / sulks de Majesteyt noch van hem niet konde gelooven / datter van gesegt wierd / maar ten eynde eenige jaren proeve neemende ontbood hem weder als vooren ten Hove (gelijk 't onder hen gebruykelijk is) soo excuseerde hy 't met groote beleefthéyd en erkentenissen/ de Majesteyt aanschrijvende zijne vreese van verkeerde passien die door valsche opgeraapte leugenen aangebracht /en zijn persoon door de welvaart der landen uyt nijt mochte werden mishandelt / dies hy hem inde gunste van zijnen Koning recommandeerde / dat zijn persoon geen nadeel mochte lijden &c. beloovende altijd goede rekeninge van zijn doen naar contentement te geven / maar dat zich tot sulken perijkel / als zijnde zijn eygen persoon niet soude begeven ; dit werk nu vreemt klinkende in de Ooren van gedachte Majesteyt / en konde niet verder als naar vermogen daar in handelen / ondertusschen versterkte hem den genoemde Mierſumela in de Carnatiſche Landen met eenige Ruytse Ragies die hem dienden / soodanig / daar hy een groot gedeelte van des Koninks Krijgs-volk onder zich hebbende / dat den Golkondaar sijn hooft stiet / want de kloekmoedigheyd was by hem met wijsheyd en overleg verselt / dies hy eyndelijk niet beter / als Meester in plaats van knecht koos/ te werden; want sonder alle twijffel drong hem de nood / dat van twee quade een goede moest aanneemen / 't zy hem op te werpen tegens zijnen Heer of perijkel van 't leven / daar hy d'eerstemaal de proef van hadde / te loopen. Desen Heer Mierſumela dan op alles ordre stellende en goede onderhoudinge der betalinge aan zijn Soldaten en Ruyterije / doende / gewan 't hart van zijne Ondersaten in getrouwigheyd / sulks den Golkondaatſen Koning niet eens ondernam tegens hem t'Oorlogen / wetende zijn arglistige aanslagen en ervarentheyd der Oorlogs zaken seer wel ; dit alles beschikt zijnde zoo moest hy nu ordre in zijn eygen of aangematigde landen stellen / want de baldadige Viſiadoors die hun in de bosschen onthielden veel schade doende / wierden / door den goeden raad by genoemde Heer beraamd/ haast van hun geweld ontbloot / in voegen datter geweld van Krijgs volk tegens hen afgesonden wierd/ en die hun niet gewillig toonden / wierden strengelijk aangegreepen / en alle die op rooberijen bevonden wierden / wreedelijk en levent gespit en ten toone van alle gestelt / sulks dat de dreygementen niet eer ontsag baarden/ voor al eer die met exempelen bevestigt waren/ want het liep niet lang aan / of daar wierdender twaalf a veertien soo getracteert en ter dood veroordeelt / dat seer groot ontsag en alteratie onder hun baarde / sulks de lust van dit bedrijf heel verging / en de landen eyndelijk gantsch liber en vry wierden ; en om noch meer de Viſiadoors in toom te houden ; soo statueerde hy een exempel van seker voorval als volgt. Een Man op weg reysende verloor twee hondert Pagoden / die hem afgeset waren / neemende goede acht op die plaats en de by gelegen/ quam tot desen Heer zijn klachten doen/ daar op hy 't hooft der Viſiadoors in die landstreek ontbood / hem afvragende hoe 't aldaar ging / en dat sulks niet als met zijn kennis geschieden konde / dies zijne ondersaten tot het opsoeken van dit verlooren geld moest commandeeren/ gevende alleenelijk vier-en-twintig uyren of wat langer tijd. Die in die landen

Straffe regeeringe van de Nabab.

het gesag van oppassen hadden/ daar op uytgaande en't Hooft als borg blijvende/ vonden den genoemden dief uyt / maar den drift van de Heer Miersumela te sterk zijnde/ oordeelde het over tijd was/ alsoo zy te lang weg bleven/ liet het Hooft derhalvé ombrengen die als borg sat; eenige uyren daar na quamense met'et gestolen geld binnen / dat hem wel aangenaam was/ en roude hem over de gedaane straf/ maar liet het geensints blijken/ seggende nader hand / heeft hy't nu niet verdient 't sal te vooren wel zijn geschied/ de politie en goede regeeringe vereyscht sulks en't ontsag sal beter en de ordre meerder gepareert werden / &c. daar was niet meer af / den dief ging mede die gang/ den eygenaar kreeg het gelt/ en daar mede was't gedaan / dunkt eens of dat geen vreese moet baren.

'tVertrek naar de monarchie uyt Carnetica.

Deze vos de smaak van de Koninglijke waardigheyd gekreegen hebbende / trachte die door een goede regeering te behouden en vast te zetten : zulks dat aldaar noopt beter regeering als in die tijd was geweest; maar ten contimueerden niet meer als tot den jaare 1656. dat hy het gesigt naar hooger staat keerde / en door het verwerde werk in de Monarchie van den Mogol, derwaarts trok / om in troubel water te visschen het geen verd van zijn regt was / egter beveelde hy den edelen Heer Kistapaneyk en groote Moork Casy die de Carnatise landen in zijne plaatsen soude regeeren / het welk al wel / in diender middelen in voorraat geweest waren / souden gegaan hebben / maar als den Golkondaar vernam dat Miersumela naar Indostans opgetrokken was en liet hy niet naar inder ijl derwaarts af te senden een Leger van vijf-en twintig duysent man / om de landen van Carnatica na zich te halen / sulks dat Ragiekoelebeek Veld-overste tegens de genoemde Neyken slag leverde / en niet tegensstaande vier tegens een waren / soo was de glorieusheyd van dese twee broederen Kistapa en Ajapaneyk, om sonder slag te scheyden te groot / sulks zy verscheyde malen doende waren en lustig stand hielden / ja was hun beurse maar soo machtig / als hunne harten kloekmoedig geweest / Ragiekoelebeek en soudese niet aan het wijken gekregen hebben / maar aangesien de Soldaten door gebrek van betalinge verliepen soo most hy retireeren / en den oudtsten Broeder trof het ongeluk dat zijn paard ergens inde modder raakte daar door hy gevat wierd / en gevangen is vervoert / dat soo stil gebleven is / datmen niet weet of hy dood of levend wech geraakt is / zijnde den Heer Lingemaneyk, het verlies van zijnen Broeder hoorende/ inde zuydse landen gebleven / die niet als vrede ontrent Sahagie versochte / mits zijn magt geweken / en middelen verconsumeert waren / soo dat Ragiekoelebeek het daar doen geheel in had / door dien hem vanGolkonda gedurig alles versorgt wierd / dit was nu wel : maar de Visiadoors, zoekende t' jok van de onbeleefde Mooren t'ontgaan/weken alle ten Bossche / waar desen Ragiekoelebeek een Capado zijnde / hen even als de Nabab voor desen meenden uyt te commandeeren / maar 't was mis / zy wachten hem doenmaals / en op haar aankomende voer qualijk / want alle de ingangen waren met loose putten gegraven en met ruygte overdekt / waar inse niet alleen vielen / maar ook door de Schutters/ in dichte Bosschen met bladeren bekleet/ sittende/ wierden geschooten / sulks zy naar lang arbeyden niet als een partij dooden en gequetsten in plaats van overwinninge kregen / en naar 't verliesen van drie a vier hondert man / moede geworden zijnde/ het uytscheyden het best bevonden. Dese Visiadoors bleven hun geneeren in de Bosschen/ en gingen door andre wegen hoo-

Kistapaneyk levert slag en raakt wech.

pen

pen alles dat tot hunne nooddruft dienden / daar beneben hen met rooben behelpende; doch in alle dese moeyte en heeft de Ed. Compagnie niet tegenstaande d'oorlogen) niet naargelaten onverhindert te negotieren / want soo wel van d'een als d'ander zijde waren het onse vrienden / gelijk zich een Koopman in de negotie altijd draagt / 't is ook wel gebeurt dat dese Visiadoors brieven met gesanten aan de Gouverneur stierden / daar by een schenkagie tot recompense / soo wel als aan de Mooren, ging / en 't is niet vreemd want de Compagnie houd zich in sulke zaaken altijd neutraal aan weer zijds. Na dat Ragiecoelebeek eenigen tijd dusdanig gewoelt hadde / is hy Nichamcham geworden / 't welk in Tittel geadvanceert is: Hy hielt zijne troepen veertien a sesthien mijlen van Palliacatta te lande / en vorder tot Sadrampatam alwaar eenen Mierfarab als tweede Velt-overste regeerde / die aldaar de Grensen en 't uytterste gebied (stootende tegens het gesag van Visiapoer, behalven datter noch eenige Ragies onder Contributie van genoemde Heer saten) bewaarde en beschermde.

Ragiekoelebeek tegens de Visiadoors in Carnatica.

Den Heer Nabab reysende naar den Grooten Mogol, na dese groote verandering / nam alles mede / om door sijne schatten soo het mogelijk was wat uyt te werken / daar komende vond hy sommige gemoederen van hem af keerig / want hum genoegsaam zijn looshevd bekend was / en hoe hy hem opgeworpen en in Carnatica verrijkt hadde meest met des Koninks van Golkondas inkomsten / wiens Erfland uyt den Grooten Mogol is / echter 't schijnt door zijne strecken dat hy in 't raad geven van 't verwarde Rijk meer vernuftige redresen / als wel d'andere wist voor te stellen. Wierd voor Velt-overste naar Visiapoer met des Mogols Leger afgesonden / aldaar victorieus zijnde en weerom komende wierd gestut door geruchten van verwarringe die in 't groote Hof onder de Broeders waren / waarom hy derwaarts trok / want het Canceliers Ampt was hem opgedragen / daar komende stond den eenen tegens den anderen op / en yder wilde Monarch zijn / de Vader wierd in sijn eygen Hof gebangen gesonden / de Nabab wierd ook gevangen / maar door zijn looshevd raakte eyndelijk vry met het contribueeren van groote middelen / zijn persoon presenteerende tot Veld overste en 't herstellen van alles / nam aan 't werk in korten tijd op eenen anderen gang te krijgen / en die het van rechts wegen toe quam / toe te brengen / trok op naar den Suratsen kant / waar hy den tweedrachtigen Chasausa vond / die niet minder met groote macht hem tegens quam / maar het was verlooren werk / den vos was te loos / hy had hem met der haast verjaagt en doen vluchten / waar mede het aan dien kant volbracht was / want het Leger scheyde sich doenmaal en vielen al naar hum ouden Heer den Grooten Mogol. Het waren vier Broeders den Orang-chef, Dara, Chasausa en Morabax, dewelke yder om de Kroon kampten / sulks dat den Orang-chef in het Hof zijnde / het Velt behielt al speelde den genoemde Chasausa in Bengala met een party Krijgs-knechten de groote Meester / die zich ook wat inbeelde / maar het was waan in plaats van kloekheyd / want soo haast was 't Rijk niet herstelt en den meergemelte Orang-chef als Mogol in zijns Vaders plaats gehult en bevestigt / of den Rijks Cancelier / welk Ampt den genoemden Nabab door manhaftige daden verworven hadde / vertrok Chasausa tegen / met soodanige macht en wapenen als hy noodig achtte / daar mede den genoemden Prins soo benard wierd / dat het groote land Bengala

Nababs gemoetinge by de Mogol en gevangenis aldaar.

Herstellinge van het Mogolse Rijk, door de Heer Nabab en twist der vier Broederen.

hem

hem te naauw was / dies hy met alle zijne schatten naar Arakan overscheept en ontvluchte / versoekende een stille woonplaats / dat hem van dien Konink vergunt wierd / maar op dese grooten is'er de minste staat te maken / mits 's lands ingesetenen altijd voor vreemde invallen beducht zijn / en soo is't metter tijd aldaar aangegroept en de geruchten tot 's Konings ooren gekomen / dat Chasusa (hoewel 't inder daad niet waar en was) zich sochte op te werpen en meester van Arrakan te maken / dit quam ten eynde tot een oproer te ontstaan daar 't graau / als'er wat te halen is / gaeuby is / sulks dien Prins sonder consent van den Arankander overvallen / 't huys sijner wooning berooft / hy in persoon als mede met zijn gesin omgekomen / de goederen gerooft en gespoeljeert zijn / dit was 't eynde van zijne ballingschap en vonnisse zijner ongehoorsaamheyd.

't Omkomen van Chasusa in Arakan.

Den Heer Nabab was een wakker en dapper man / die wat meer als Indische manieren van Oorlogen hadde: doen hy maar een Gouverneur in Bengala was nam hy naauw acht / niet alleen op de Europise manieren / maar dagelijkse discourse / sulks dat hy gemeenelijk tot Palliacatta het gesach hebbende / veertien a sestien duytse mannen soo Soldaten als Matrosen / van ons in zijnen dienst hadde / dat de Ed: Compagnie (om reden) niet konde weygeren / en daar uyt is hy kondig geworden alle manieren van Aprocheeren / Loopgraven / Trencheen / Katten / en Batarpen op te werpen / &c. waar by zijn eyge practique en ondervinding van veele Oorlogen / zoo heeft hy volkomen duytse manieren naar zich getrokken / soo dat hy yder een te sterk was / en hield soo goede ordre in het Leger dattet (van een Mahometaan) niet te gelooben soude zijn.

Nababs kennisse in Oorlogs saken.

Maar eyndelijk na 't uytvoeren van alle dese exploiten: ging hy weder naar Indostans in het Hof des Mogols, al waar hem de regeeringe / als Prins in Bengala, werd opgedragen / werwaarts hy zich voegde / om aldaar naar behooren alles waar te neemen / dat door hem volbragt is / tot den jaare 1666 dat met hoogen ouderdom ten minsten 85 a 86 jaren bereykte / is komen te overlijden / naar latende eenen Zoon Meermannet ancijn, en sulke middelen dat den eenen twee den anderen drie duysent en meer / zijnde ongelooffelijk / tonnen gouds na geeft / en dat hy seer rijk was kan men wel afmeten / want behalven alle de verhnalde overwinningen op zijne vyanden / equipeerden hy sterk ter Zee / alsoo hy zijn Scheepen van Palliacatta, doen hy in de Carnaticase landen resideerde / met Cargasoenen van vijf a ses hondert pakken kleeden herwaarts en derwaarts versond / daar op al gelukkig retour erlangde / dat ook niet minder van andere plaatsen waar hy was / en geschiede / daar en boven seer schraapagtig en gierig in zijne regeeringe / gelijk dat het gemeene gebrek der Mooren is / sulks het niet minder als tot groote rijkdommen in veele jaren heeft konnen uytvallen; want de diamant quartieren / daar hy veroveringe gedaan heeft / hebben ongelofselijk Capitaal by gebragt. Van alle dit goet (gelijk onder de groote een gebruyk is) en heeft den regten erfgenaam de zoon maar twintig a dertig tonnen gouts gekregen / want het regt dier natie is soodanig / dat groote schatten aan den Konink of Monarch vervallen / op dat andere zich niet tegens de Majesteyd door hoogmoet mochten verheffen en dit is hun seggen / dat die schatten naar den meester moeten gaan door welke de occasie der winninge is vertoont en ontstaan.

Machtige middelen van de Heer Nabab.

De dood van de Heer Nabab in Bengala.

De

MC